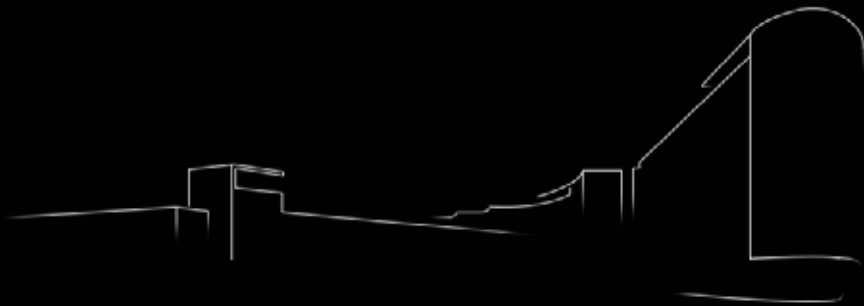

Hans Scharoun 1927 - 1934

Λεωνίδα Οικονόμης

Hans Scharoun 1927- 1934

9 Συνθέσεις

Λεωνίδας Οικονόμης

Επιβλέπων Καθηγητής:
Τηλέμαχος Ανδριανόπουλος

Ε.Μ.Π. _ Φεβρουάριος 2023

“Γιατί πρέπει όλα να είναι ευθύγραμμα?”

Ο Hans Scharoun ρώτησε τον Adolf Behne...

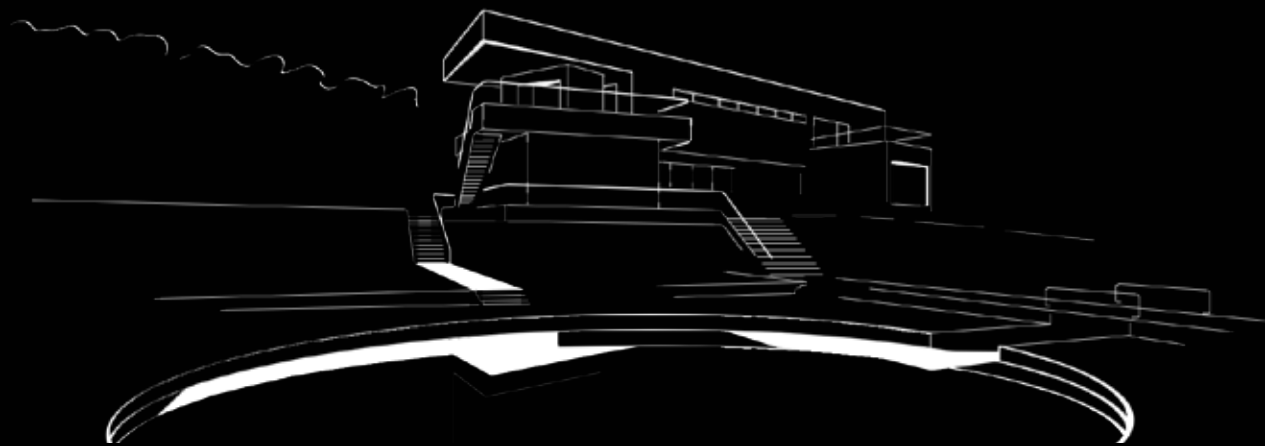
Ένα μεγάλο ευχαριστώ:

στον Καθηγητή μου Τηλέμαχο Ανδριανόπουλο
για την καθοδήγηση του καθόλη τη διάρκεια της
ερευνητικής εργασίας

&

στον Καθηγητή Ανδρέα Γιακουμακάτο για τις
συνεχείς συμβουλές του και την παροχή πολύτιμων
πληροφοριών και βιβλιογραφικών πηγών.

9	Συνθέσεις
10	V.P., Lessingplatz - Breslau, Διαγωνισμός 1927
20	Weissenhof Siedlung, Στουτγάρδη 1927
24	Haus Nr. 33
30	Balance, Βερολίνο, Διαγωνισμός 1927
40	Weite, Διαγωνισμός 1928
46	Bremer Flagge, Βρέμη, Διαγωνισμός 1928
54	Siemensstadt, Βερολίνο 1929
64	Quadrant, Panzerkreuzer, Scharouns Wohnung und Wohnang
72	Breslau Wohnung und Werkraum Ausstellung, 1929
78	Ledigenheim, Werkbund Siedlung
90	Schminke Haus, Löbau 1930
100	Baensch Haus, Spandau - Βερολίνο 1934
110	Συμπεράσματα
114	Χρονολόγιο
116	Βιβλιογραφία

Μέλος της συντροφιάς του δαχτυλιδιού και της ουτοπικής αλληλογραφίας, δεινός σχεδιαστής και συνθέτης, συνεχιστής του διδακτικού έργου των Roelzig και Endell στην Ακαδημία Τεχνών του Breslau. Ο Hans Scharoun, δεν εγκατέλειψε ποτέ τη Γερμανία και δεν σταμάτησε ποτέ να υλοποιεί αλλά ούτε και να οραματίζεται.

Ήταν το νεότερο μέλος της “Κρυστάλλινης Αλυσίδας”¹, όχι όμως και του Der Ring. Είχε ανταλλάξει ιδέες, σκέψεις και ανησυχίες με την μορφή αλληλογραφίας με τον εμπνευστή του κύκλου, Bruno Taut και με τον μέντορα του, Hugo Haring. Σχέδια του είχαν δημοσιευτεί στο “Frühlicht” και αποτελούσαν το πρελούδιο για τους μετέπειτα οραματισμούς του για την “κορώνα της πόλης”², την οποία υπό μία έννοια υλοποιεί μετά το τέλος του Πολέμου και αποτελεί ένα από τα αριστουργήματα του, την Φιλαρμονική του Βερολίνου. Στις ακουαρέλες του, ιδιαίτερα της περιόδου 1939-1945, η Φιλαρμονική είναι εκεί, η σύλληψη της, παρούσα, εξελίσσεται- και χρόνια αργότερα υλοποιείται.

Το σύνολο του έργου του Scharoun, υλοποιημένου, διδακτικού και ουτοπικού μένει, εν μέρει, στο σκοτάδι παρά την πληρότητα και τη σημασία του. Σχεδιάζει και υλοποιεί πλήθος ιδιωτικών κατοικιών, με τις Schminke, Baensch και Weite να ξεχωρίζουν. Συμμετέχει με υλοποιημένο έργο για τους οικισμούς στο Weissenhof και στο Breslau - εκθέσεις διοργανωμένες από την Deutscher Werkbund με θέμα την κατοικία. Οι προτάσεις που κάνει για τους διαγωνισμούς ήταν πάντα άξιες αναφοράς, αλλά και ο λόγος που διακρίνεται και τελικά εντάσσεται σε έναν κύκλο αρχιτεκτόνων των οποίων το έργο συνεχίζει να επηρεάζει. Ο Scharoun αναλαμβάνει τα καθήκοντα του Stadtbaurat του Βερολίνου το 1945, ηγείται του ανασχεδιασμού του και από το 1946 διδάσκει πολεοδομία στο Τεχνικό Πανεπιστήμιο της πόλης.

Schminke Haus, Lößau, 1930 - 33

Προοπτικό της κατοικίας του Fritz Schminke, ανασχεδιασμένο από τον σπουδαστή. [Το πρωτότυπο ανευρέθη στην Διδακτορική Διατριβή του Klaus Kurvers, “Entschlüsselung eines Bildes – Das Landhaus Schminke von Hans Scharoun”, Berlin 1996]

V.P., Lessingplatz - Breslau, 1927

Αξονομετρικό της πρότασης για τον Κεντρικό Πυροσβεστικό Σταθμό και το Κτίριο Δημοτικών Υπηρεσιών του Breslau, Διαγωνισμός. [Archiv Hans Scharoun, Akademie der Künste]

Στο πλαίσιο της ερευνητικής εργασίας έχουν καταγραφεί σχεδόν όλα τα έργα του Scharoun από το 1927 μέχρι το 1935, υλοποιημένα και μη, καθώς και οι συμμετοχές του σε διαγωνισμούς. Για κάθε έργο έχουν συλλεχθεί όλα τα σχέδια που παρέχονται από την επίσημη ιστοσελίδα της Akademie der Künste, από αυτήν της Deutsche Digitale Bibliothek και από τα σχετικά, με το θέμα, βιβλία. Συγκεντρώθηκαν στοιχεία για τουλάχιστον 30 έργα αυτής της περιόδου από τα οποία ξεχωρίζουν 9. Αυτά συσχετίζονται με κάποια άλλα από τα εναπομείναντα 21 - πράγμα που καθιστά κατανοητό το πως οι συμμετοχές του στους διαγωνισμούς και οι μη υλοποιημένες προτάσεις τροφοδοτούν και εξελίσσουν τα κατασκευασμένα του έργα και καθορίζουν την μετέπειτα πορεία του.

Οι τρεις κατοικίες που προαναφέρθηκαν μαζί με τις δύο συμμετοχές των εκθέσεων της Deutscher Werkbund και την Siemmenstadt, για την οποία ο Scharoun έχει την ευθύνη του συνολικού σχεδιασμού αλλά και τριών κτιρίων διαμερισμάτων της, αποτελούν τα πρώτα 6 αναλυτικά μελετημένα έργα του.

Οι συμμετοχές στους διαγωνισμούς για τις δημαρχιακές εγκαταστάσεις της Βρέμης, για την επέκταση του Reichstag και τον Πυροσβεστικό Σταθμό του Breslau ολοκληρώνουν την έρευνα και αποκαλύπτουν το πώς συνέθετε, αλλά και το πώς εξελισσόταν έργο με το έργο μέχρι το 1933 - έτος κατά το οποίο επιβλήθηκαν οι αρχιτεκτονικοί περιορισμοί και ο έλεγχος της εφαρμογής τους από τους Baupolizei³.

1. "Die Gläserne Kette", ήταν η "Ουτοπική Αλληλογραφία" του Bruno Taut. Σύμφωνα με τον ίδιο, κάθε μέλος της "μπορούσε να ζωγραφίζει ή να καταγράφει κατά διαστήματα [...] τις ιδέες εκείνες που θα του άρεσε να επεξεργαστεί από κοινού με τα μέλη του κύκλου". Όπως παρατίθεται από τον K. Frampton στο, **Μοντέρνα Αρχιτεκτονική** [1980], Αθήνα 2009, 113.

2. Stadtkrone, η "κορώνα της πόλης", το κτίριο εκείνο που μπορούσε να εμπνεύσει, ήταν στοιχείο της πόλης, ουσιαστικό για την αναδόμηση της κοινωνίας. Όπως ακριβώς σημειώνει και πάλι ο K. Frampton. Ibid, 112.

3. Ο P.B. Jones γράφει: "οι αξιωματικοί της Baupolizei ήταν εξουσιοδοτημένοι να επιμένουν στην ορθότητα των έργων ως προς την ογκοπλασία τους, παρόλο που αυτή δεν ήταν επακριβώς ορισμένη με όρους ύφους". Οι δίριχτες στέγες και η εμφανής οπτοπληθοδομή ήταν ανάμεσα στα στοιχεία που ενέκριναν. P.B. Jones, **Hans Scharoun** [1978], Λονδίνο 1995, 81.

Συνθέσεις

“V.P.”, Lessingplatz - Breslau 1927, Διαγωνισμός

Κεντρικός Πυροσβεστικός Σταθμός και Κτίριο Δημοτικών Υπηρεσιών του Breslau

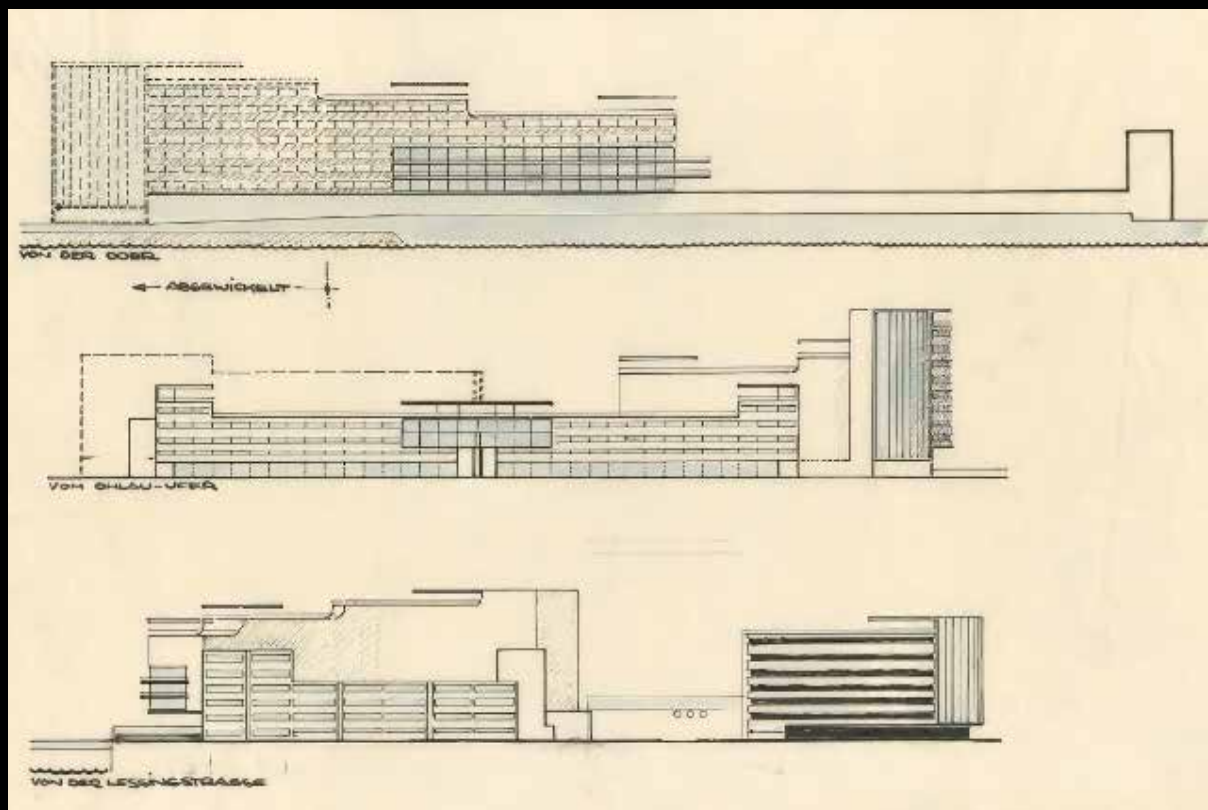
Ο Scharoun εντοπίζει και παρουσιάζει κατευθείαν το ζητούμενο του θέματος μέσω της κωδικής ονομασίας που επιλέγει για την πρότασή του. Τα αρχικά “V.P.” είναι των λέξεων *Verkehrs Problem*, δηλαδή *Κυκλοφοριακό Πρόβλημα*. Χρησιμοποιεί αυτούς τους όρους διότι με τον σχεδιασμό του επιδιώκει την επίλυση ζητημάτων πολεοδομικής και αστικής κλίμακας - και εν τέλει κτιριακής. Η άναρχη κατάσταση των δρόμων και του δομημένου περιβάλλοντος μπαίνει σε τάξη, μέσω της σύνθεσης των κτιρίων με το σύνολο, το υφιστάμενο πράσινο και την πλατεία.

Όπως και στην πρότασή του για την επέκταση του Reichstag, ο Scharoun δείχνει στο σχέδιο της γενικής διάταξης¹ όλες τις αποφάσεις που πήρε για αυτό το τόσο εκτεταμένο έργο για το Breslau. Τονίζει σε αυτή την κάτοψη τα μνημεία και μόλις ένα αξιοσημείωτο κτίριο² της δεκαετίας του 1930 για να δείξει την επιθυμητή συνδιαλλαγή, επιδιώκοντας τη συνέχεια της πόλης, ιστορικά αλλά και σχεδιαστικά.

Ένα από τα κυριότερα ζητούμενα του διαγωνισμού ήταν η ένωση της οδού Breite με την Ohlau-Ufer. Η δεύτερη ξεκινούσε από την γέφυρα Kaiserbrücke και κατέληγε στο ιστορικό κέντρο της πόλης. Ο Scharoun επιλέγει να ενώσει τους δύο δρόμους στο βραχύτερο δυνατό σημείο σε σχέση με τη γέφυρα. Κάνοντας το, θυσιάζει μέρος του εμβαδού του διαθέσιμου πεδίου που προοριζόταν για την ανέγερση των εγκαταστάσεων της Πυροσβεστικής και των Τεχνικών Υπηρεσιών του Breslau. Άμεση συνέπεια ήταν η δημιουργία μιας νέας περιοχής για την υλοποίηση των υπολειπόμενων χώρων του κτιριολογικού προγράμματος.

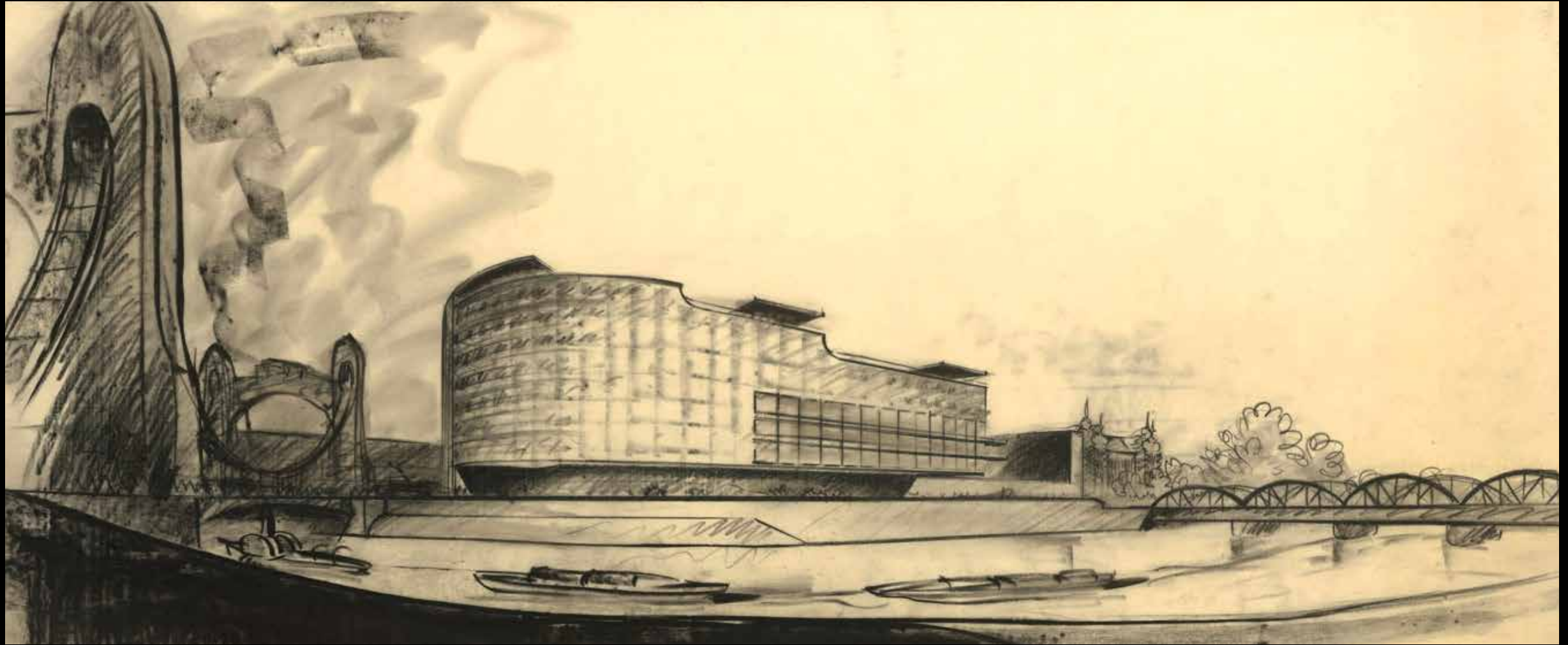
Η σύνθεση περιβάλλεται από ένα μνημειακό κτίριο του 19ου αιώνα³, τον ποταμό Oder, τις γέφυρες Kaiserbrücke και Lessing-brücke, την Lessingplatz και τον δομημένο ιστό της πόλης. Στα ζητούμενα ήταν ακόμα ο σχεδιασμός όλων των υπαίθριων χώρων⁴.

Για την επίλυση των κτιριολογικών απαιτήσεων ο Scharoun επιλέγει να διαχωρίσει τις λειτουργίες σε τρεις πτέρυγες. Οι δύο πρώτες συσχετίζονται άμεσα, καθώς η τοποθέτηση τους οριοθετεί την απαραίτητη αυλή για την πυροσβεστική- εκεί θα στάθμευαν και θα εκκινούσαν τα οχήματα της που όφειλαν να τροφοδοτούνται από έναν υδατόπυργο. Οι κτιριακές εγκαταστάσεις του πυροσβεστικού σταθμού φιλοξενούνταν σε κτίριο τεσσάρων σταθμών και διάταξης “L”, της οποίας η γωνία έλλειπε. Στο ένα από τα δύο σκέλη αυτής, εντοπίζονται μάλλον οι κοιτώνες των πυροσβεστών. Από την άλλη, η

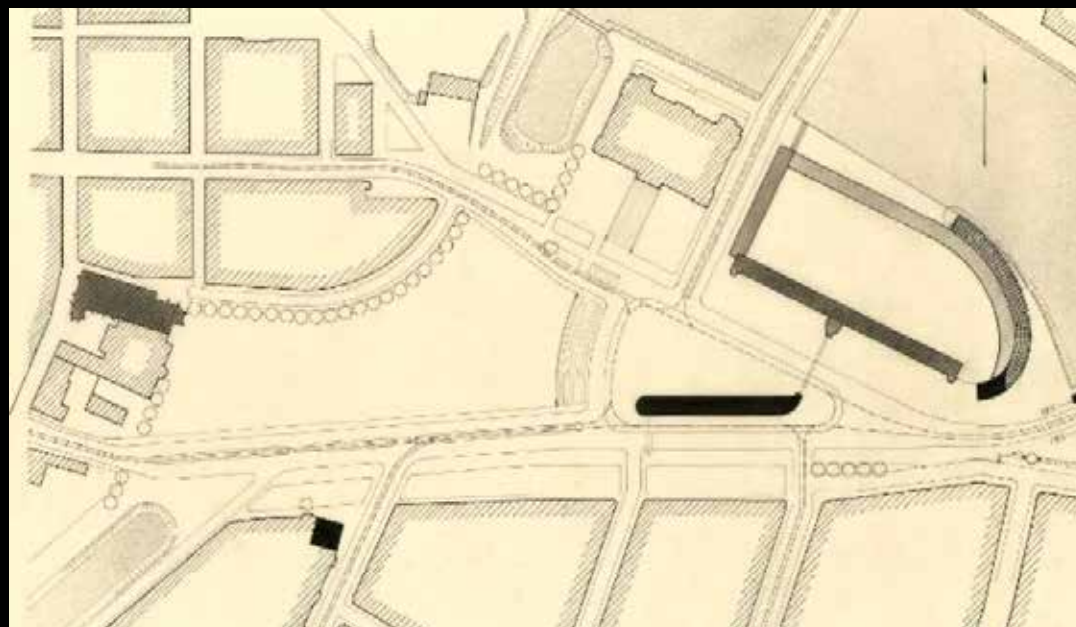
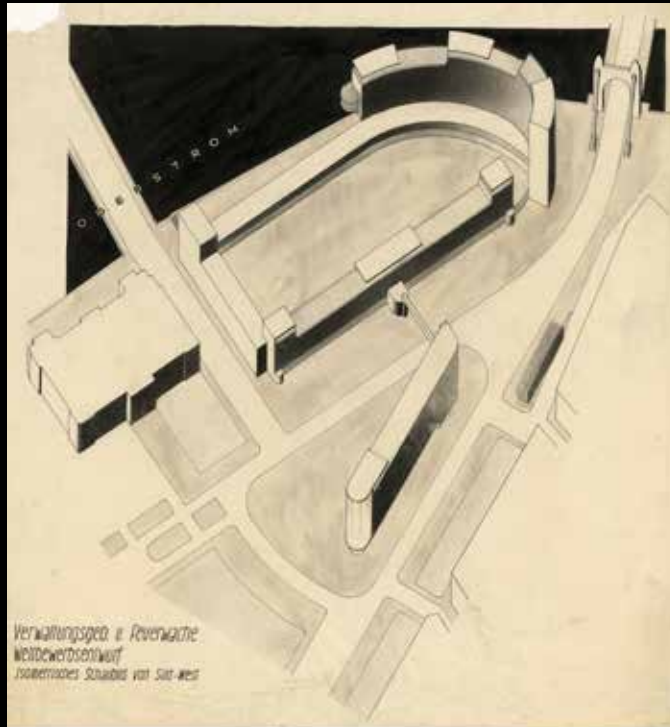

V.P., 1927

Όψεις, Hans Scharoun. [Deutsche Digitale Bibliothek]

V.P., 1927
Προοπτικό, Hans Scharoun. [Akademie der Künste]

πτέρυγα που πλαισίωνε το υπόλοιπο περίγραμμα της αυλής ήταν το καμπύλο κτίριο, με θέα προς τον ποταμό και την Kaiserbrücke, στο οποίο ήταν προγραμματισμένο να υπάρχουν κυρίως χώροι γραφείων σε κάθε στάθμη- παρόλο που ο Scharoun τοποθετεί και εστιατόρια σε τρεις από αυτές. Το ύψος αυτού του κτιρίου σταδιακά κλιμακωνόταν από πέντε έως οκτώ στάθμες όσο κανείς περπατούσε δίπλα στο ποτάμι ξεκινώντας από την Lessing-brücke προς την Kaiserbrücke. Τα χαρακτηριστικά τεταρτοκύκλια της κορυφογραμμής αυτού υλοποιήθηκαν στην Siemensstadt όχι όμως και το καμπύλο υαλοστάσιο αλλά ούτε και η ίδιας γεωμετρίας πρόβολοι των εστιατορίων, των οποίων το σχήμα ερχόταν σε εφαιπτόμενη, σημειακή σχέση με την καμπύλη του ποταμού.

Ακριβώς απέναντι από την πυροσβεστική, στο άλλο μέτωπο της οδού Breite, βρισκόταν το δεύτερο κτίριο γραφείων, το οποίο έπλεε μόνο του σε μία νέα τριγωνική περιοχή σχεδιασμένη από τον Scharoun ως ένα νέο σχήμα με σκοπό την οργάνωση του συνόλου. Μόνη σύνδεση των παραπάνω ήταν ένα πολύ λεπτό στοιχείο, το οποίο αναγράφεται σε στάθμη ορόφου ως "Signalbrücke", ο ρόλος του οποίου ήταν μάλλον η σηματοδότηση των τραμ.

Τα δύο κτίρια γραφείων αποτελούσαν μια συνέχεια η οποία διασπάστηκε για την κρίσιμη, πολεοδομικής σημασίας, ένωση των Breite και Ohlau-Ufer - δρόμοι που σύμφωνα με την επίλυση του Scharoun οδηγούν στο ιστορικό κέντρο και δημαρχείο της πόλης. Πάνω σε αυτές φανταζόταν τραμ, τα οποία διέρχονταν ακόμη από τις γέφυρες με κατεύθυνση το Grunewald και το υπόλοιπο Breslau.

Η Ohlau-Ufer μετατρέπεται σε κεντρική λεωφόρο που οδηγεί στην καρδιά της πόλης περνώντας μπροστά από το κτιριακό έργο του Scharoun και η Breite μέσα από αυτό. Ας μην ξεχνάμε ότι πρόκειται για την πυροσβεστική υπηρεσία - γρήγορα πια υπήρχε πρόσβαση σε όλους τους δρόμους χωρίς να εμποδίζεται η κυκλοφορία. Διακόπτοντας την οδό Lessingplatz, τροφοδοτούνται οι κύριοι οδικοί άξονες και η σύνθεση του Scharoun παραλαμβάνει διαβάτες και οχήματα, μέσω του σχήματος υποδοχής που είχε, ή τους στέλνει προς την Kaiserbrücke. Ο Scharoun διοχετεύει, μέσω της διάταξης των στοιχείων του, την κίνηση προς όλες τις κατευθύνσεις, δημιουργώντας ένα κέντρο διαχείρισης κυκλοφορίας παρά τη φαινομενική διάσπαση του συνόλου. Η "Signalbrücke" εξασφαλίζει την οπτική και όχι μόνο ενότητα αποτελώντας έναν πραγματικό ελεγκτικό μηχανισμό κινήσεων.

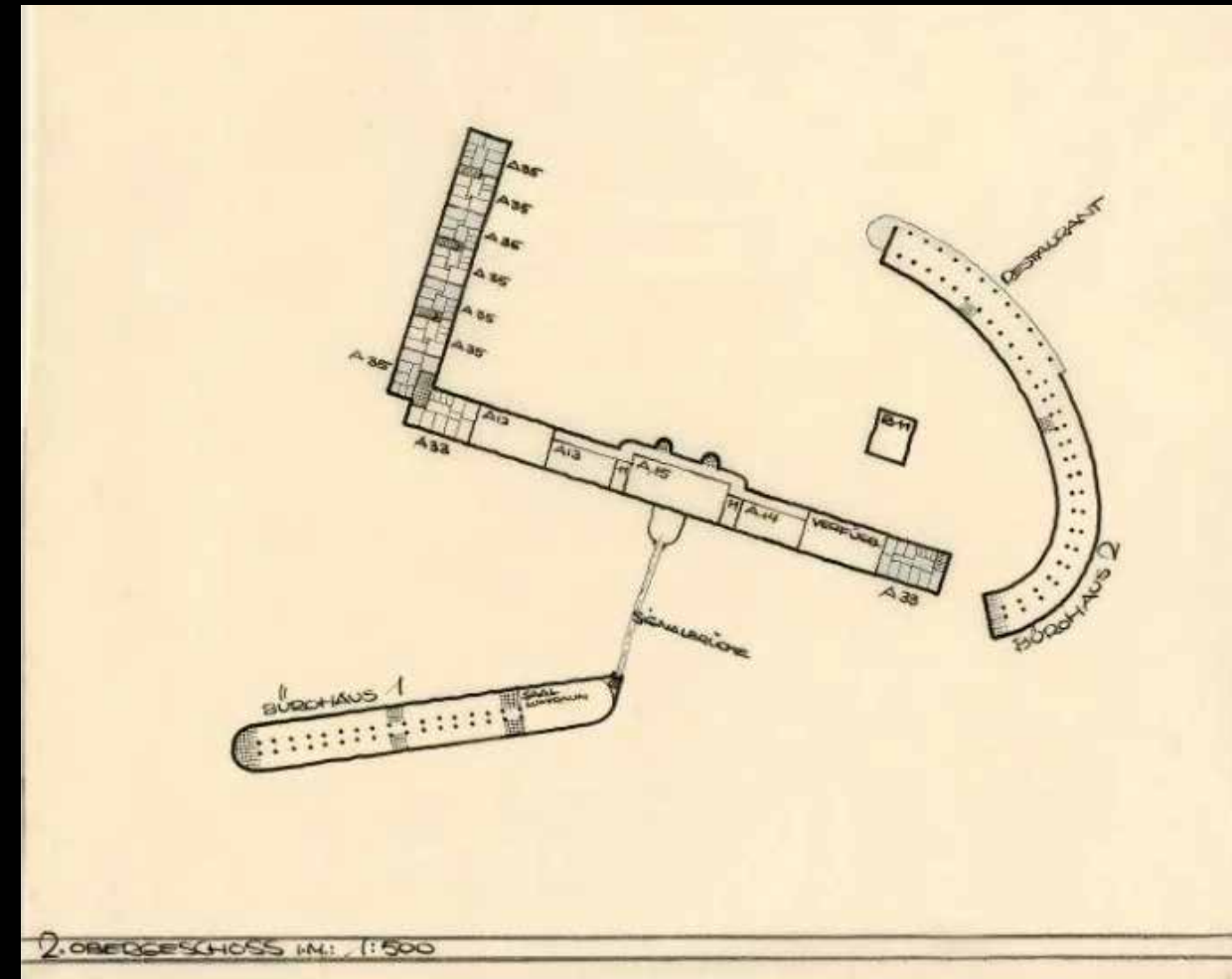
V.P., 1927

Ισομετρικό αξονομετρικό και σχέδιο γενικής διάταξης, Hans Scharoun. [Akademie der Künste & Deutsche Digitale Bibliothek]

Αξίζει να αναφερθεί ότι η πρόταση του Scharoun γίνεται για τον δεύτερο, από τους συνολικά τρεις, διαγωνισμούς που διοργανώθηκαν για αυτό το πεδίο. Ο πρώτος έγινε το 1920 και το θέμα ήταν μόνο δημαρχιακές εγκαταστάσεις όπως ακριβώς και στον τρίτο, του οποίου τα ζητούμενα των λειτουργικών απαιτήσεων ήταν ακόμη πιο μειωμένα και η σύνδεση των οδών Breite και Ohlau-Ufer ήταν πλέον δεδομένη και αποτυπωμένη κατά τον τρόπο που έδειξε ο Scharoun χωρίς όμως να γίνεται καμία αναφορά σε αυτόν.⁵

Η σύνθεση του Scharoun αποτελεί την βορειοανατολική πύλη του Breslau και ειδικά το καμπύλο κτίριο την “κορώνα” της.

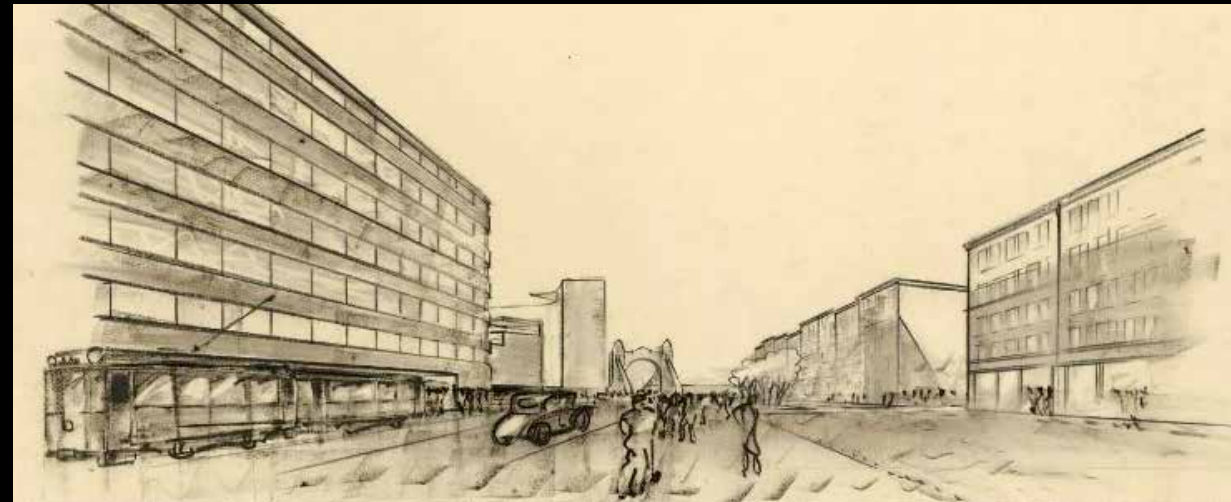
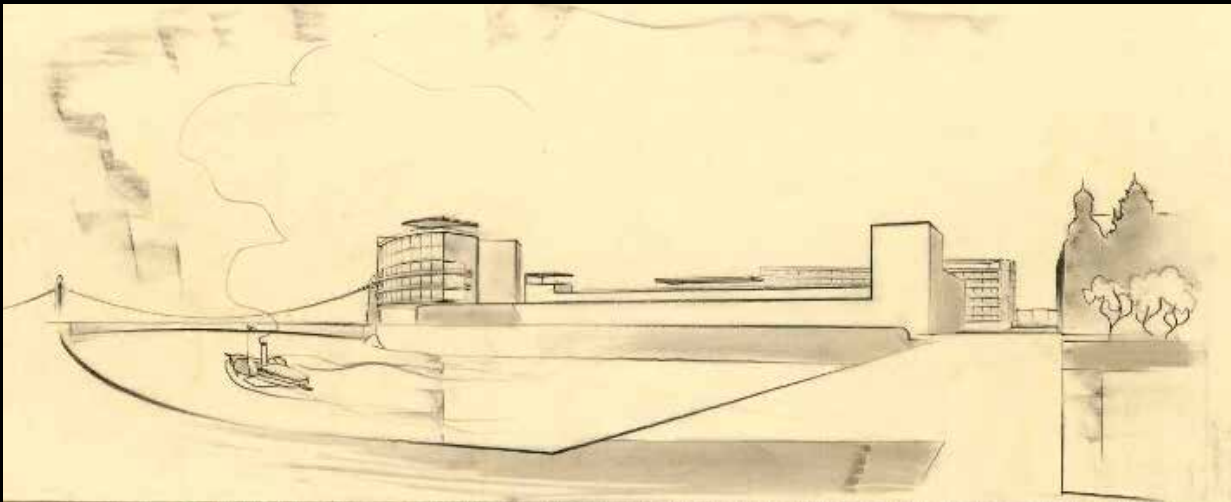
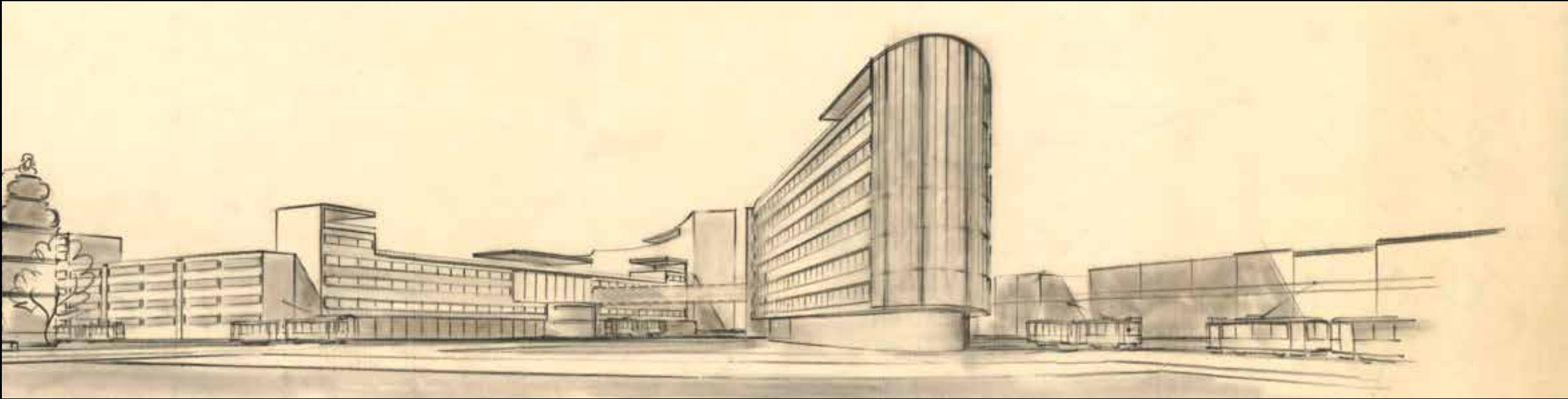
V.P.: Verkehrs Problem = Κυκλοφοριακό Πρόβλημα

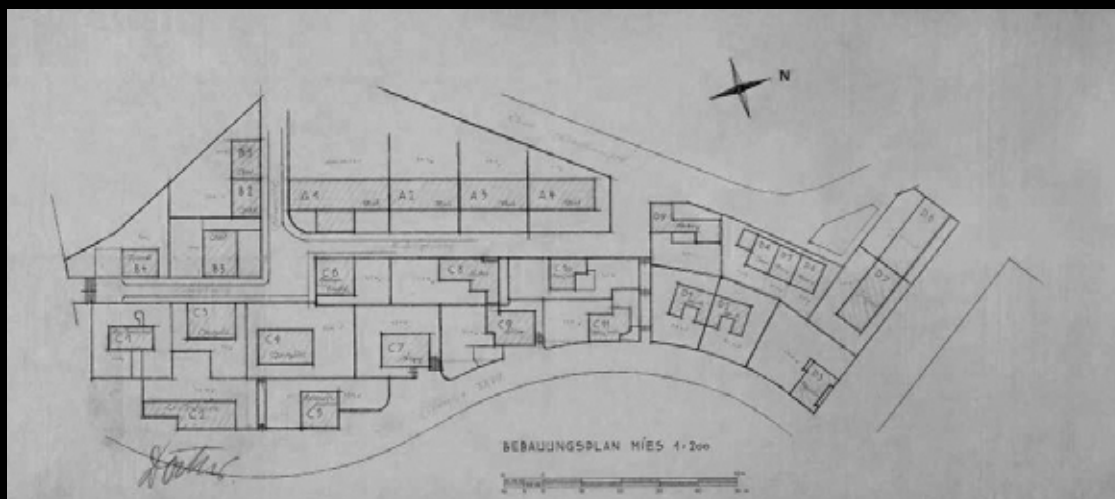
V.P., 1927

Κάτοψη δεύτερης στάθμης, Hans Scharoun. [Deutsche Digitale Bibliothek]

1. *Deutsche Digitale Bibliothek*, Archiv Hans Scharoun
2. Postscheckamt, 1927-1929, σχεδιασμένο από τον Lothar Neuman [1891-1963]
3. Σχεδιασμένο από τον Karl Friedrich Endell [1843-1891], κατασκευάστηκε κατά το 1883-1886.
4. *Wettbewerbe, Deutschen Bauzeitung*, Berlin, 1 Januar 1928
5. Dmitrii Sukhin. Από την προσωπική αλληλογραφία του σπουδαστή με τον Dmitrii Sukhin, ερευνητή του Hans Scharoun. Κείμενα του βρίσκονται και στο βιβλίο του Carsten Krohn, *Hans Scharoun, Buildings and Projects*, Βασιλεία 2018.

V.P., 1927
Προοπτικά, Hans Scharoun. [Akademie der Künste & Deutsche Digitale Bibliothek]

Weissenhof Siedlung, 1927

Σχέδιο γενικής διάταξης του Mies van der Rohe και αεροφωτογραφία. [Mies in Berlin]

Weissenhof Siedlung, Stuttgart 1927

Από το 1920 και τη διάλυση της Κρυστάλλινης Αλυσίδας ο Bruno Taut ψάχνει αφορμή για τη δημιουργία μιας νέας ομάδας, πράγμα που συμβαίνει το 1924 αμέσως μετά την αποχώρηση του συντηρητικού¹ Ludwig Hoffman από τη θέση του Stadtbaurat του Βερολίνου. Ο λόγος είναι η “προώθηση επαγγελματικών και πολιτιστικών ενδιαφερόντων”². Κάποιοι από τους τότε ακολούθους του όπως ο H.Scharoun, οι αδελφοί Luckhardt και ο W.Gropius θα εισαχθούν μόνο όμως από τη δεύτερη φάση του ενώ ο Max και ο Bruno Taut είναι στην πρώτη δεκάδα. Στην αρχή έφεραν τον τίτλο του “Κύκλου των 10” αν και ήταν μόλις εννέα (O.Bartning, P.Behrens, H. Haring, E.Mendelsohn, Mies van der Rohe, H.Poelzig, Walter Schilbach, Bruno και Max Taut), πολύ σύντομα όμως αυτό άλλαξε και είχαμε τον “Κύκλο των 12”. Ο Martin Wagner, μετέπειτα μέλος της ομάδας, διαδέχεται τον L. Hoffman.

Την αμέσως επόμενη χρονιά, το 1925 οι Mies και Behrendit, μέλη του δαχτυλιδιού, ορίζονται καλλιτεχνικοί σύμβουλοι για την έκθεση “Die Wohnung” του 1926, έτος κατά το οποίο ο πρώτος γίνεται διευθυντής της Deutscher Werkbund. Για το εγχείρημα επιλέγεται ένας λόφος στο Weissenhof της Στουτγάρδης, μια πλαγιά με νότιο προσανατολισμό που αρχικά θα φιλοξενούσε 29 κατοικίες για οικογένειες και μια πολυκατοικία 14 διαμερισμάτων. Ο Mies αρχίζει και διαμορφώνει μια λίστα με αρχιτέκτονες τους οποίους επιθυμεί να προσκαλέσει για τον σχεδιασμό των κατοικιών. Ο Scharoun δεν ήταν στην αρχική ομάδα, αυτή όμως άλλαξε για αρκετό καιρό μιας και για την δομή της ο Mies συμβουλευόταν τον Haring, ο οποίος επιθυμεί την συμμετοχή του και ουσιαστικά την παρουσίαση και εισαγωγή του σε μια ομάδα εξαιρετικά ικανών και ταλαντούχων αρχιτεκτόνων, ανάμεσα στους οποίους είναι και ο Le Corbusier και ο J.J.P. Oud, μιας διεθνούς elite, 16 αρχιτεκτόνων από 5 κεντρικά ευρωπαϊκά κράτη.

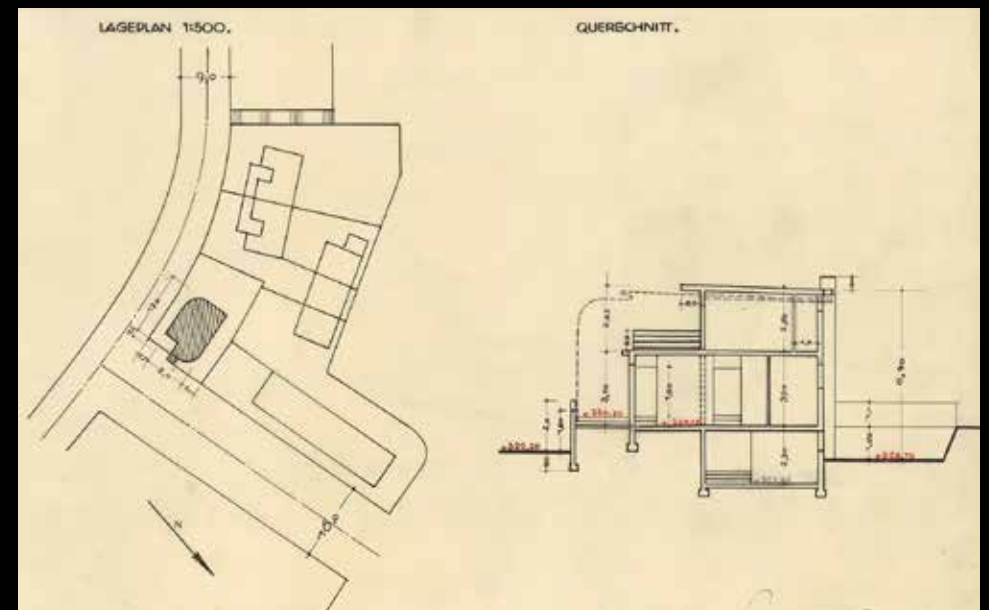
Mies και Haring μοιράζονται το ίδιο γραφείο, με τον δεύτερο να αποτελεί και γραμματέα του Ring από το 1926, συνεργάζονται για το σχέδιο γενικής διάταξης του οικισμού, γράφουν και ξαναγράφουν τη λίστα μέχρι που κάποια στιγμή οι 21 συμμετέχοντες από τους 27 να είναι μέλη του Ring. Ο Mies εκφράζει την αντίρρηση του μιας και δεν πρόκειται για δράση του Ring αλλά της Deutscher Werkbund, επέρχεται ρήξη ανάμεσα στους δύο με τον Mies να αποχωρεί από την ομάδα τον Αύγουστο του 1927 και τον Haring να αποχωρεί από την έκθεση.

Η έκθεση “Die Wohnung” αναγγέλλεται επίσημα την πρώτη Μαρτίου και σε αυτήν τελικά θα συμμετέχουν 10 από τα συνολικά 27 εγγεγραμμένα μέλη του Ring κατά το 1926. Στις 23 Ιουλίου γίνονται τα εγκαίνια της έκθεσης με τις κατοικίες να είναι ακόμη υπό κατασκευή. Το σύνολο ολοκληρώνεται δύο μήνες μετά.

Η Deutscher Werkbund γράφει για την έκθεση: “μια συστηματική απόπειρα σχεδιασμού τη Νέας Κατοικίας και της επίλυσης όλων των χωρικών, κατασκευαστικών, τεχνολογικών προβλημάτων καθώς και υγιεινής των παρευρισκομένων σε αυτήν”³.

“Ο εξορθολογισμός και η ομοιομορφία είναι μόνο μέσα, ποτέ δεν πρέπει να είναι ο σκοπός μας.”⁴

Mies

Haus Nr. 33, 1927

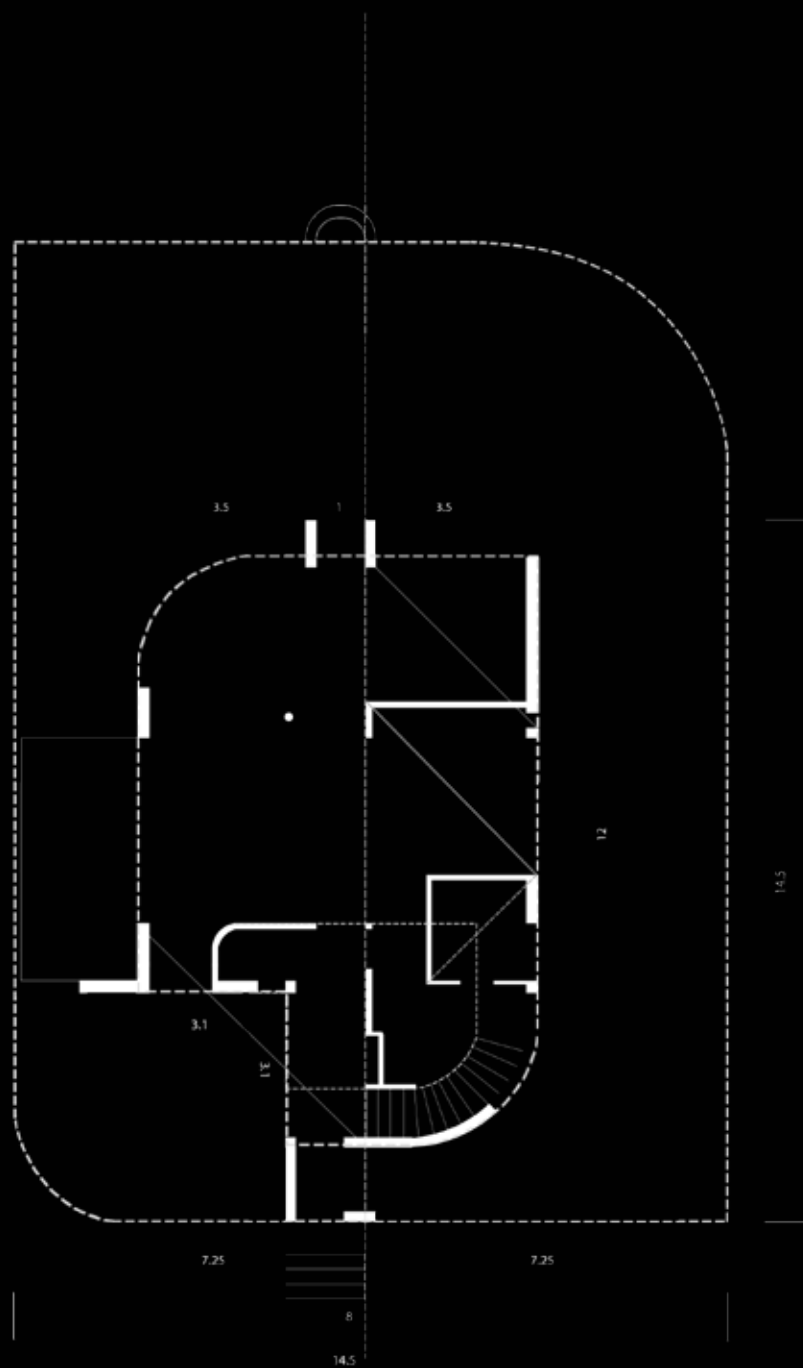
Σχέδιο γενικής διάταξης και εγκάρσιας τομής, Hans Scharoun. [Akademie der Künste]

1. V.M. Lampugnani , “The Founding of the Circle”, στο **Mies in Berlin**, N.Y. 2001, 52

2. Ibid.

3. V.M. Lampugnani , “A Side Trip to the Provinces: The Weissenhof Housing Colony Masterplan, Stuttgart, 1927”, στο **Mies in Berlin**, N.Y. 2001, 55

4. Ibid, 56

Haus Nr. 33, 1927

Σκαρίφημα κατόψης ισόγειου, σχεδιασμένο από τον σπουδαστή. [Βασισμένο στο αυθεντικό σχέδιο του H.Scharoun που ανευρέθη στην επίσημη ιστοσελίδα της Akademie der Künste]

Haus Nr. 33, Stuttgart 1927

Στην ανατολική γωνία του οικισμού και σε ένα οικοπέδο γενικών διαστάσεων 23μ. μήκους και 14,50μ. πλάτους τοποθετείται η πρόταση του Hans Scharoun. Γειτονικές κατοικίες είναι αυτές των Rading, Stam, Frank και Behrens. Ο P.B. Jones χαρακτηρίζει αυτό το κτίριο όπως και αυτά των Rading, συναδέλφου του Scharoun, Docker και Podelzig, άρρηκτα συνδεδεμένα με τον περιβάλλοντα χώρο τους. Ο ίδιος μας ενημερώνει ότι ο Scharoun, ήταν τελικά ο τελευταίος που κλήθηκε να συμμετάσχει στην έκθεση με τον Haring, μετέπειτα μέντορα του, να απουσιάζει. Στην περιγραφή των ζητούμενων γινόταν αναφορά σε μια κατοικία με χρήστες δύο ενηλίκους και δύο παιδιά, δεν υπήρχε απαίτηση για δωμάτιο οικιακού-ής βοηθού αλλά ο Scharoun είχε από την αρχή στο μυαλό του τον ή την οικονόμο και για αυτό το σχεδίασε και το χωροθέτησε σε άμεση σχέση με την είσοδο.

Συνολικά έγιναν τέσσερις εκδοχές με την τελευταία και υλοποιημένη να είναι δραστικά διαφορετική από τις προηγούμενες της. Το οικοπέδο είναι γωνιακό και η είσοδος στην κατοικία γίνεται από την στενή πλευρά του, την οδό Holzweg πλάτους 16μ. στην άλλη πλευρά της οποίας υπήρχε και εξακολουθεί να υπάρχει ένα πολυώροφο φονξιοναλιστικό κτίριο στο οποίο έχει δοθεί έμφαση στο κλιμακοστάσιο που είναι κεντρικά τοποθετημένο και περίοπτο. Οι τρεις προηγούμενες λύσεις του Scharoun είχαν κυρίαρχο συνθετικό στοιχείο έναν “πύργο” κατακόρυφης κίνησης τοποθετημένο στην γωνία του οικοπέδου αλλά και ολόκληρου του οικισμού.

Αν έπρεπε να αναφερθούν μόλις δύο στοιχεία που κάνουν αυτή τη σύνθεση να ξεχωρίζει θα ήταν τα τεταρτοκύκλια και η ενταγμένη σε αυτά σκάλα του σπιτιού που δεν φαίνεται μα υπονοείται εξαιτίας της κεκλιμένης και εμφανούς εξωτερικά οροφής της. Πλέον, στην γωνία του οικοπέδου αλλά και της κατοικίας και του οικισμού κυριαρχεί το κενό. Αποφασίζεται το κτιστό όριο της γωνίας να έρθει πιο μέσα από το πραγματικό και αρχικό του οικοπέδου και να είναι άλλο ένα τεταρτοκύκλιο. Συνολικά υπάρχουν 3 εμφανή τεταρτοκύκλια, με τα δύο να ανήκουν στο περίβλημα του κτιρίου, στο οποίο εμπεριέχονται εσωτερικά και μόνο στο ισόγειο άλλα δύο, ενώ ένα που δεν εμφανίζεται με κάποιον τρόπο πέραν του σχεδιαστικού, εντοπίζεται μία και μοναδική φορά σε μια κάτοψη προγενέστερου σταδίου αυτής της εκδοχής.

Με μια πρώτη ματιά στην κάτοψη αυτό που φαίνεται να κυριαρχεί είναι μια διαμπερή κίνηση κατά μήκος του οικοπέδου που διαπερνά το υπερυψωμένο ισόγειο του κτιρίου και οριοθετεί ογκομετρικά τον όροφο. Αυτή η κίνηση μας εισάγει σε ένα περιβάλλον που διαρκώς ξεδιπλώνεται και επεισόδια που σημειώνονται πάνω της επιχειρούν να μας αποπροσανατολίσουν και να μας κάνουν να τα επιλέξουμε έναντι της συνέχειας

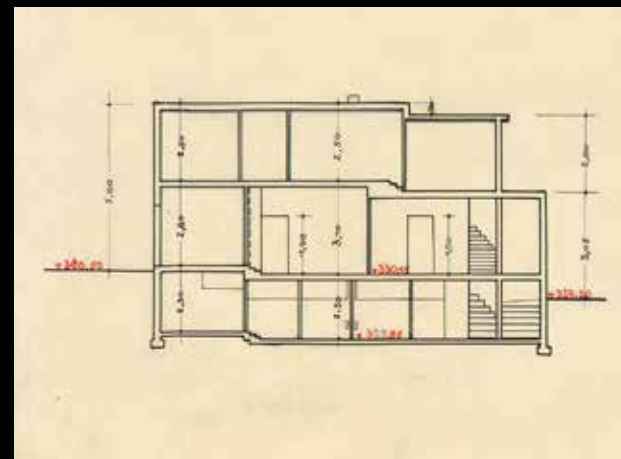
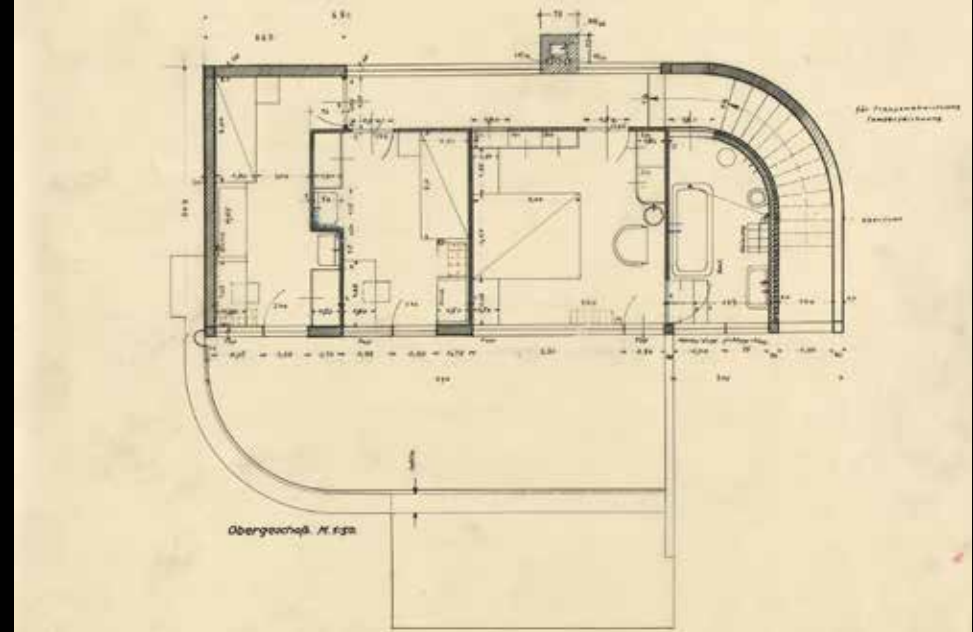
της κίνησης που μετά από ανισοσταθμίες καταλήγει σε ένα σημείο του εξωτερικού χώρου από το οποίο αποκαλύπτεται η θέα, η άλλοτε τελείως ελεύθερη πλαγιά με την πόλη στο βάθος.

Πάνω σε αυτήν την κίνηση είναι προσκολλημένα δύο επιμήκη ορθογώνια με καμπύλες καταλήξεις, δύο πτερύγια, τα οποία αρχικά δίνουν την αίσθηση κατασκευών της χρυσής τομής μα δεν είναι. Εντοπίζεται επίσης προσκολλημένο ένα τετράγωνο στο κέντρο της σύνθεσης που αφιερώνεται μισό στον εσωτερικό και το υπόλοιπο μισό του στον εξωτερικό χώρο. Επεισόδιο 1ο: το λειτουργικό κομμάτι του κτιρίου βρίσκεται δεξιά της κυρίαρχης επιμήκου κίνησης και της σύνθεσης σε αντίθεση με τους χώρους διημέρευσης και ειδικά του καθιστικού, του οποίου το επίπεδο διαφέρει κατά τρία ρίχτια. Επεισόδιο 2ο: το καθιστικό διαχωρίζεται από τα υπόλοιπα στοιχεία της στάθμης και διαθέτει ένα τεράστιο καμπύλο υαλοστάσιο, ένα πραγματικό πανόραμα, το οποίο δημιουργεί μια ειδυλλιακή ατμόσφαιρα. Εάν επιλεγεί η ανάβαση στον όροφο τότε εισέρχεται κανείς σε ακόμη ένα πτερύγιο που φιλοξενεί τα υπνοδωμάτια και ένα λουτρό.

Το παράδοξο σχήμα της κάτοψης του κτιρίου με την τετράγωνη εκτομή πλευράς τριών μέτρων στη γωνία του οικοπέδου και τα δύο τεταρτοκύκλια ακτίνας 2,5 μέτρων στις άκρες της μίας διαγωνίου του κατά τα άλλα ορθογώνιου σχήματος προκαλούν ερωτήματα. Ειρωνικά και ευρηματικά, ο Scharoun αφαιρεί τη γωνία του ανατολικότερου κτιρίου του οικισμού και τη γωνία του οικοπέδου του και ορίου του οικισμού και τοποθετεί μια καμπύλη! Το παράδοξο σχήμα που περιγράφει τα όρια του κτιρίου υπονοείται και επαναλαμβάνεται και στο εσωτερικό του, σε άλλη κλίμακα και σε μια ομάδα λειτουργιών με τεταρτοκύκλια τα οποία αυτή τη φορά είναι το εσωτερικό όριο της σκάλας και στην άλλη πλευρά της διαγωνίου το καμπύλο τμήμα της τουαλέτας. Η εκτομή παραμένει στην ίδια περιοχή αλλά δεν είναι τετράγωνη. Αυτό το δεύτερο σχήμα έχει περιστραφεί κατά 90 μοίρες.

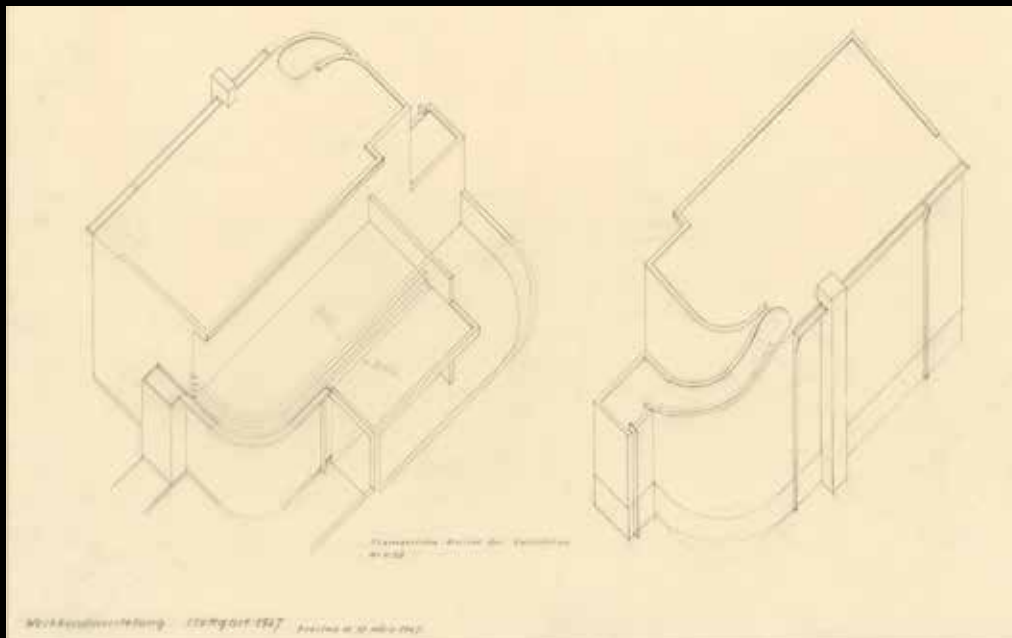
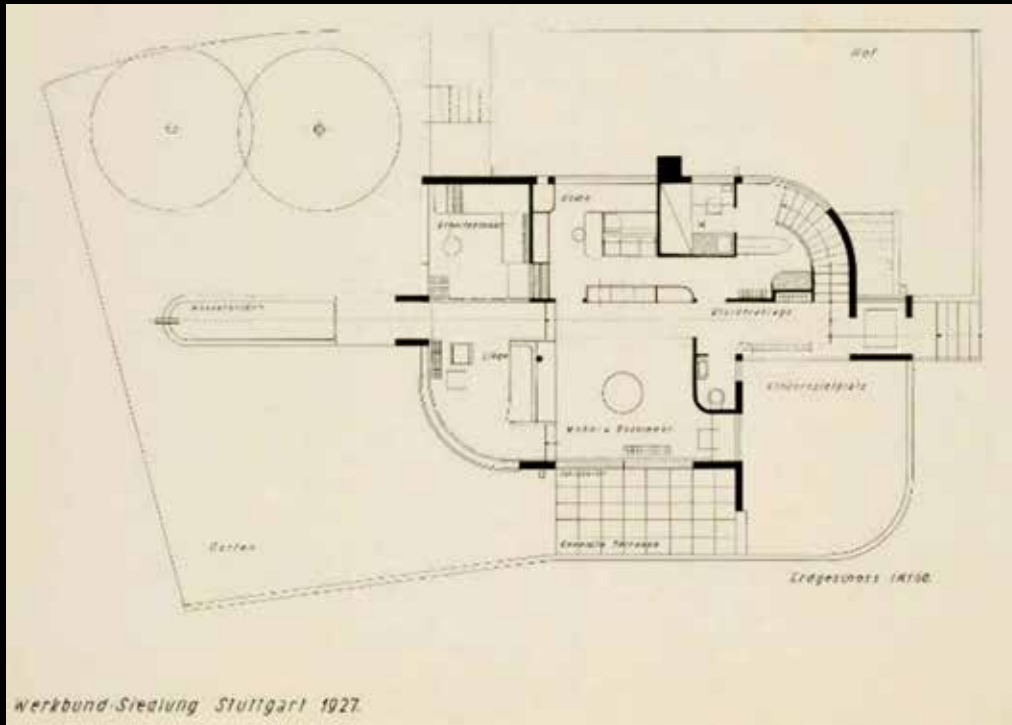
Ένα από τα πρώτα ερωτηματικά στην κάτοψη του ισογείου είναι το γιατί η κυρίαρχη κίνηση επεκτείνεται και τερματίζει τόσο μακριά μέσα στον κήπο, εάν όμως ψάξουμε με εναρκτήριο στοιχείο την καμπύλη του φράχτη και υλοποιήσουμε για άλλη μια φορά το παράδοξο σχήμα του αποτυπώματος του κτιρίου η απορία επιτέλους επιλύεται. Στην διάμετρο της απόληξης της κίνησης μπορεί να προσκολληθεί άλλο ένα πτερύγιο και να μας αποκαλυφθεί ένα ευρύτερο σχήμα, στον περιβάλλοντα χώρο, όμοιο με τα προηγούμενα, στο οποίο αυτά εμπεριέχονται.

D3. Blatt 23.

Haus Nr. 33, 1927

Σχέδιο κάτοψης ορόφου και διαμήκους τομής, Hans Scharoun. [Akademie der Künste]

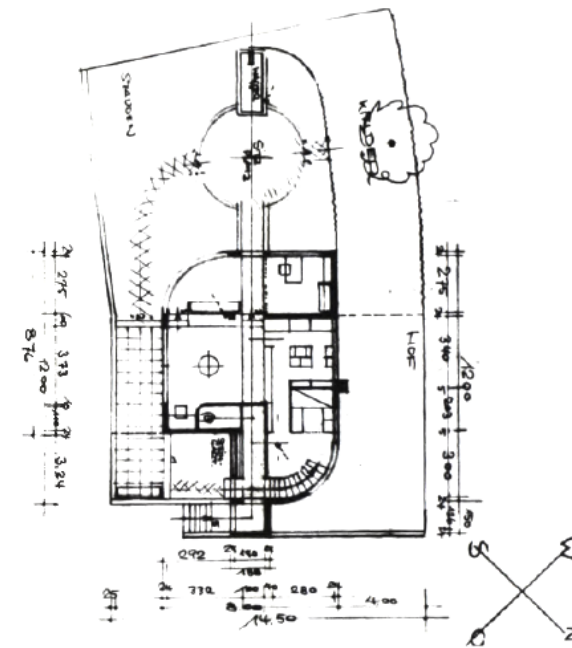
Haus Nr. 33, 1927

Σχέδιο κάτοψης ισογείου και ισομετρικό αξονομετρικό, Hans Scharoun. [Akademie der Künste]

Η κίνηση διαπερνά και ορίζει και τα τρία όμοια σχήματα παρόλο που το ένα είναι στραμμένο και το άλλο έχει υποστεί έναν καθρεπτισμό. Πάνω σε αυτήν ξεδιπλώνεται εσωτερικό και εξωτερικό και διέπει μια οργανική δομή του έξω, του μέσα και του ενδότερου του.

“Οι επιλύσεις δεν επιτυγχάνονται χωρίς εντάσεις.”¹

P.B. Jones

1. P.B. Jones, *Hans Scharoun* [1978], Λονδίνο 1995, 50

“Balance”, Επέκταση Reichstag, Βερολίνο 1927

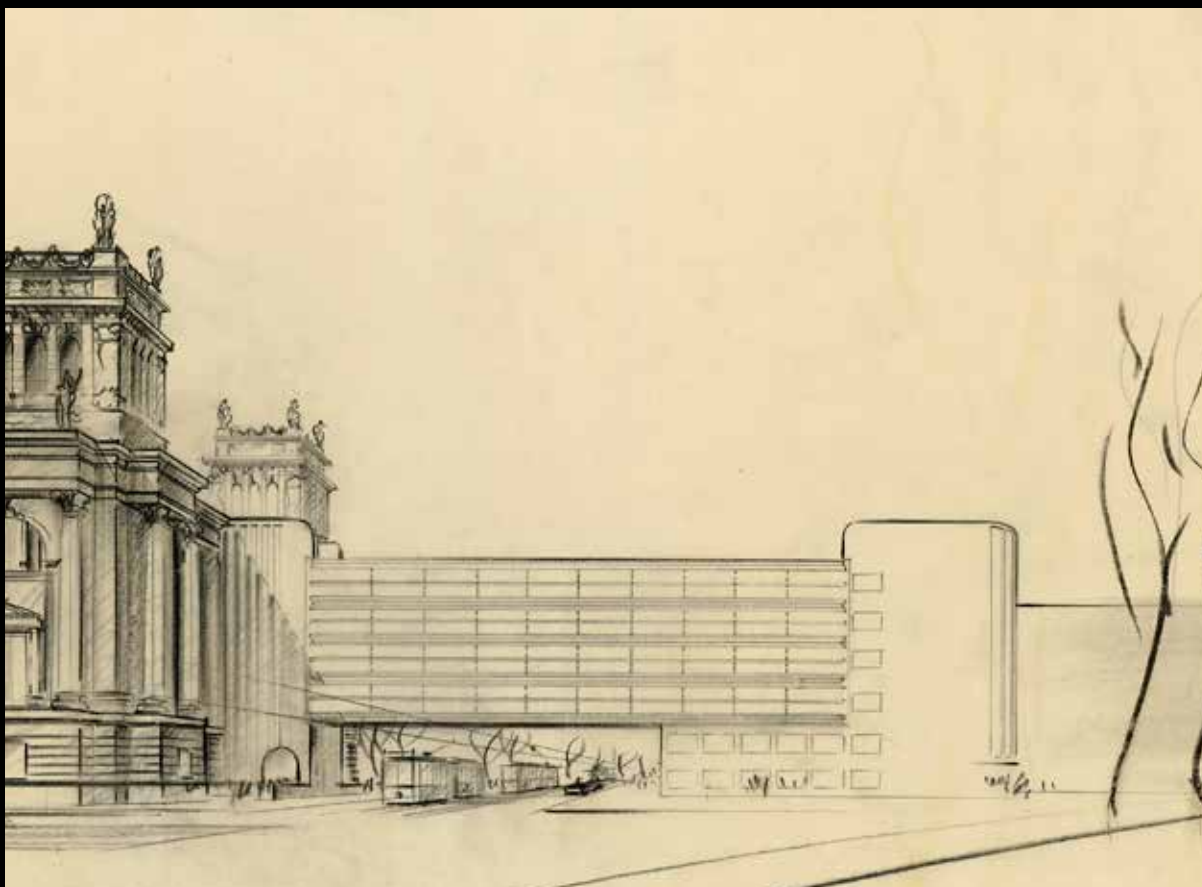
Οι ανάγκες για την επέκταση του Reichstag οδήγησαν στην διεξαγωγή δύο διαγωνισμών, κατά το 1927 και το 1929. Στον πρώτο, ανάμεσα στις 278 συμμετοχές εντοπίζεται και αυτή του Hans Scharoun, η οποία λαμβάνει την κωδική ονομασία *Balance*.

Στο δημοσιευμένο κείμενο των αποτελεσμάτων¹ ο Stadtbaurat του Αννόβερου, Karl Elkart, γράφει:

“Το παλιό κτίριο, σχεδιασμένο από τον Paul Wallot, δεν είναι πια επαρκές. Λείπουν χώροι εργασίας για τους βουλευτές, των οποίων ο αριθμός έχει αυξηθεί σημαντικά. Δεν υπάρχει αρκετός χώρος για την βιβλιοθήκη, τα αναγνωστήρια αλλά ούτε και διοικητικά γραφεία, τα οποία είναι απαραίτητα.”

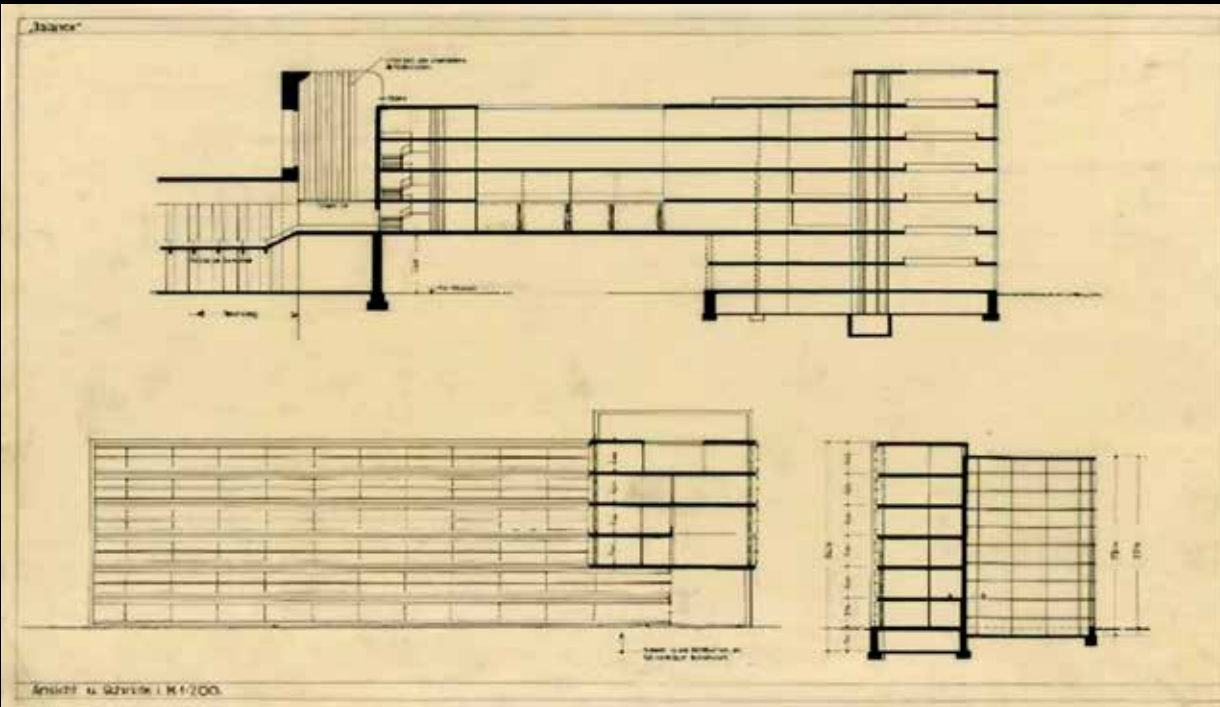
Ζητούμενο ήταν, λοιπόν, ένα κτίριο γραφείων και βιβλιοθήκης, το οποίο θα συνδεόταν με τον κύριο όροφο του Reichstag μέσω μιας γέφυρας, της οποίας μόνος σκοπός ήταν η ένωση των δύο, περνώντας πάνω από την οδό Reichstagplatz πλάτους 31 μέτρων. Στο προαναφερθέν κείμενο των αποτελεσμάτων αναφέρεται ότι η σύνδεση θα μπορούσε να γίνεται και υπογείως, όπως άλλωστε συμβαίνει και σήμερα με το Paul-Lobe-Haus, το οποίο είναι λειτουργικά συγκρίσιμο. Ας σημειωθεί ακόμη ότι στο οικοπέδο που δόθηκε για το νέο κτίριο επετράπη κάλυψη άνω των 2.270 τετραγωνικών μέτρων όπως και το ότι η κύρια στάθμη του νέου κτιρίου πρέπει να ταυτίζεται με αυτήν του κύριου ορόφου του Reichstag², δηλαδή στο +5.90 (σύμφωνα με ευκρινή σχέδια της συμμετοχής του H.Poelzig για τον δεύτερο διαγωνισμό, κατά το 1929).

Ο Scharoun σχεδίασε ένα κτίριο με δύο σκέλη, ορθοκανονικά διαταγμένα, εκ των οποίων το ένα συμπεριελάμβανε και την λειτουργία της σύνδεσης νέου – παλιού. Αυτό δεν νοήθηκε ποτέ ως ένας διάδρομος που ένωνε δύο κτίρια αλλά ως μια κτιριακή δομή, στην οποία εμπεριέχονταν τέσσερα προγραμματικά επίπεδα. Στον κύριο και κρίσιμο όροφο του Reichstag ο Scharoun απαντάει με περαιτέρω εξύψωση της πρώτης στάθμης του στερεού του ώστε να υπάρχει αρκετό ύψος για την διέλευση των τραμ, έχοντας όμως πάντα υπόψη τις αναλογίες του κενού ως προς τα πλήρη του νέου και του παλιού κτιρίου. Σχεδιάζοντας άλλη μια φορά για την πόλη, ξεκινάει σκεπτόμενος αρχικά την κυκλοφοριακή επίλυση, όπως παρουσιάζεται στο σχέδιο γενικής διάταξης³ της πρότασης του σε κλίμακα 1:500. Στη συνέχεια, αναδιαμορφώνει το σχήμα και αυξάνει τα πλάτη των πεζοδρομίων εκατέρωθεν της οδού Reichstagplatz ώστε να επιτευχθεί ο σχεδιασμός ενός πλήρους λειτουργικού οργανισμού των οποίων μέρη είναι η Platz der Republik, το παλιό κτίριο του Wallot, η νέα κτιριακή σύνθεση αλλά και όσα συμβαίνουν στους δρόμους και τα πεζοδρόμια της πόλης. Διοχετεύοντας την κυκλοφορία πίσω από το Reichstag και διατηρώντας τελείως ελεύθερο το επίπεδο του δρόμου τροφοδοτείται μια πιο φιλόξενη πλατεία- της οποίας “πλάτη” έχει γίνει το Reichstag.

Balance, 1927

Προοπτικό, Hans Scharoun. [Akademie der Künste]

Το σκέλος που γεφυρώνει έχει τέσσερις στάθμες, είναι συνολικού ύψους 16 μέτρων, απέχει από το έδαφος σχεδόν 8 μέτρα και έχει πλάτος 18. Μαζί με την πτέρυγα απέναντι από το Reichstag, στο οποίο βρίσκεται η βιβλιοθήκη, ο Scharoun υπερβαίνει τα 2.270 τετραγωνικά μέτρα της κάλυψης όπως και τον οποιοδήποτε προϋπολογισμό. Φαίνεται ότι για άλλη μια φορά δεν τον απασχολεί το κόστος και ότι ακόμη και σε κλίμακα 1:200 υπάρχει πλήρης σύλληψη της σύνθεσης, των λεπτομερειών της και της δομοστατικής επίλυσης. Οι όψεις είναι σχεδόν όλες γυάλινες και οι όποιες συμπαγείς επιφάνειες έχουν συγκεκριμένες καμπυλώσεις, εμφανείς στην κορυφογραμμή και την κάτοψη.

Ο Scharoun γράφει για την πρόταση του:

“Η κωδική ονομασία “Balance” επιλέχθηκε διότι από τη μία, η επέκταση (σε μια άτυπη σχέση) μαζί με τους επιβλητικούς πύργους εκατέρωθεν – γέφυρα και κτίριο – αποτελούσαν μια οπτική ενότητα και από την άλλη, η κίνηση, βλέποντας την ως κίνηση, δεν έπρεπε να εμποδιστεί, παρά την γεφύρωση. [...]”

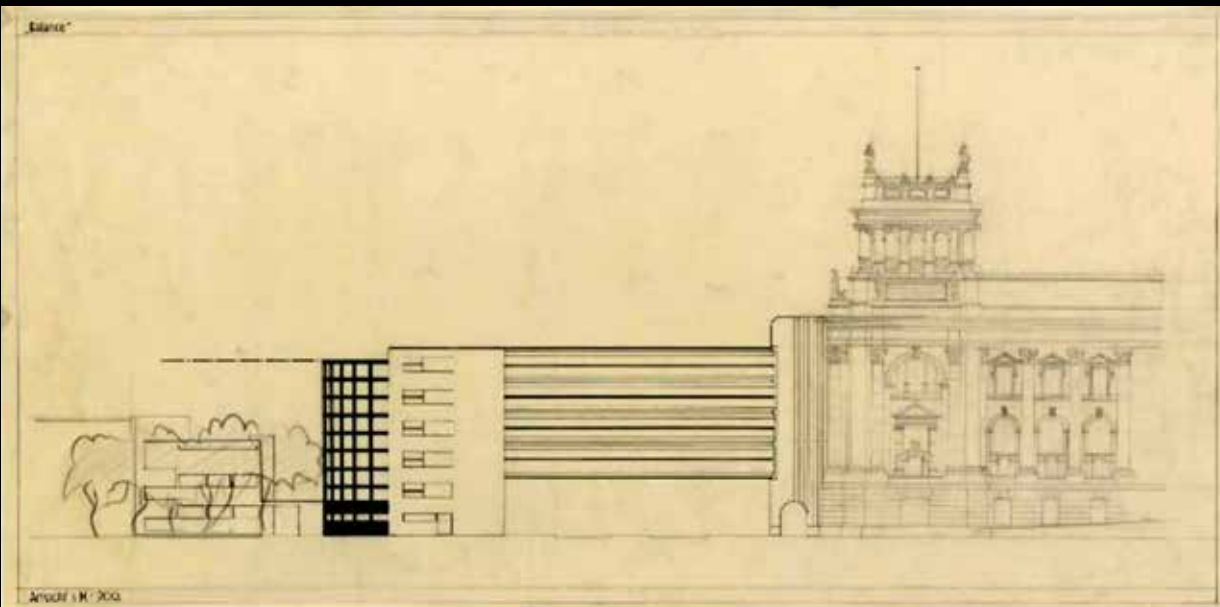
Για αυτόν τον λόγο, το ύψος του ανοίγματος στον δρόμο σχεδιάστηκε να είναι περίπου 8 μέτρα (το δάπεδο επιτηδευμένα τοποθετήθηκε ψηλότερα από το τελικό δάπεδο του κύριου ορόφου του Reichstag).

Με αυτόν τον τρόπο, η επέκταση μπορεί, τουλάχιστον με όρους μάζας, να συσχετιστεί με τους γωνιακούς πύργους του Reichstag και την τεράστια μάζα τους στα μάτια του θεατή.[...]

Για την υποστήριξη της κλίμακας της μνημειακότητας του Reichstag, η νέα πτέρυγα οφείλει να σχεδιαστεί όσο πιο κομψά, ελαφριά και σεμνά γίνεται. Το συνδεδημένο κτίριο επομένως έχει συλληφθεί ως μια “γέφυρα” ως προς τους όρους κατασκευής του, οι στηρίξεις του είναι παισιακές στηρίξεις που τρέχουν σε όλο το ύψος της όψης και ακριβώς πίσω από το γυάλινο επίπεδο. Αυτή η σύγχρονη κατασκευή κάνει εφικτή την αποφυγή οποιουδήποτε συστατικού που θα μπορούσε να εμποδίσει την εντύπωση ελαφρότητας.[...]”⁴

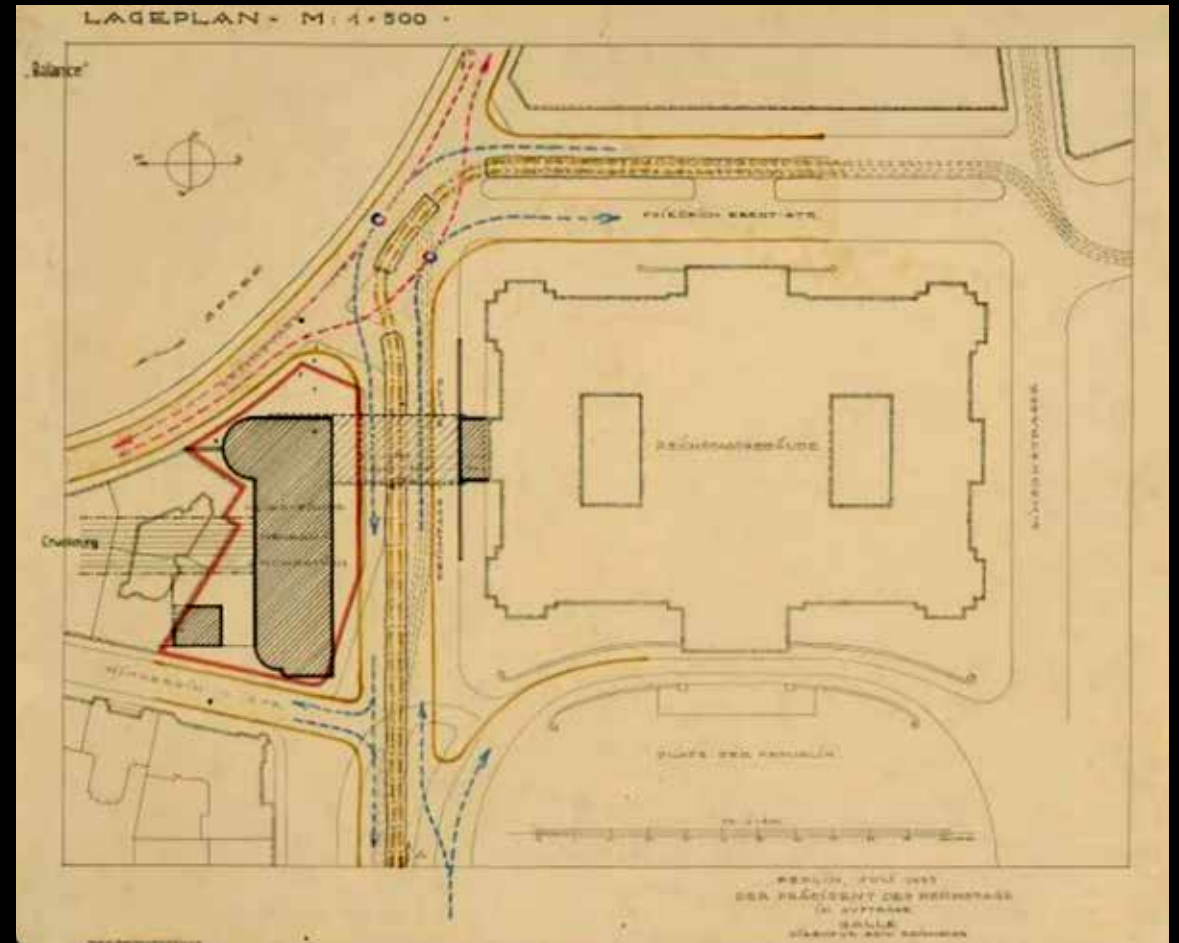
Balance, 1927

Σχέδια τομών και όψη, Hans Scharoun. [Deutsche Digitale Bibliothek]

Η είσοδος στο κτίριο γίνεται από την οδό Reichstagsufer, στην καμπύλη κορυφή της γωνίας του “L” που σχηματίζει η σύνθεση σε κάτοψη. Εισερχόμενος κανείς στον ημικυκλικό χώρο αντικρίζει ένα ακτινωτό κλιμακοστάσιο που τρέχει στο διάφανο τμήμα του καμπύλου περιγράμματος. Το ύψος ξεπερνάει τα 28 μέτρα με τον επισκέπτη να έχει βρεθεί στο κέντρο του φαναριού της σκάλας που καθώς την ανεβαίνει αντικρίζει τον ποταμό Spree. Η ενεργοποίηση του συνόλου πεδίου έχει επιτευχθεί.

Το σκέλος που περνάει πάνω από τον δρόμο λειτουργεί σαν χωροδικτύωμα σύμφωνα με την τομή και τα λεγόμενα του Scharoun. Από την μία πλευρά υποβαστάζεται από στοιχεία σκυροδέματος και στην άλλη συναρμόζεται αντιστοίχως σε μια δομή που ρόλος της είναι η μετάβαση από το παλιό στο νέο κτίριο και αντίστροφα. Εκεί δεν εκλείπουν οι χώροι διπλού ύψους, όπως και το φυσικό φως, ακόμη και από την οροφή - καθιστώντας το σύνολο εξαιρετικά διαφανές και φιλικό στους χρήστες των γραφείων που φιλοξενούσε. Ο Scharoun τοποθετεί εγκάρσιως απέναντι από δύο μεγαλεπίβολους πύργους και μία όψη περιορισμένων ανοιγμάτων δύο νέους πύργους, στους οποίους υπάρχει κατακόρυφη και όχι μόνο κίνηση. Η “ισορροπία” που επικαλείται μοιάζει επιτυχημένη.

1. *Wettbewerbe, Deutschen Bauzeitung*, März 1928

2. Ibid.

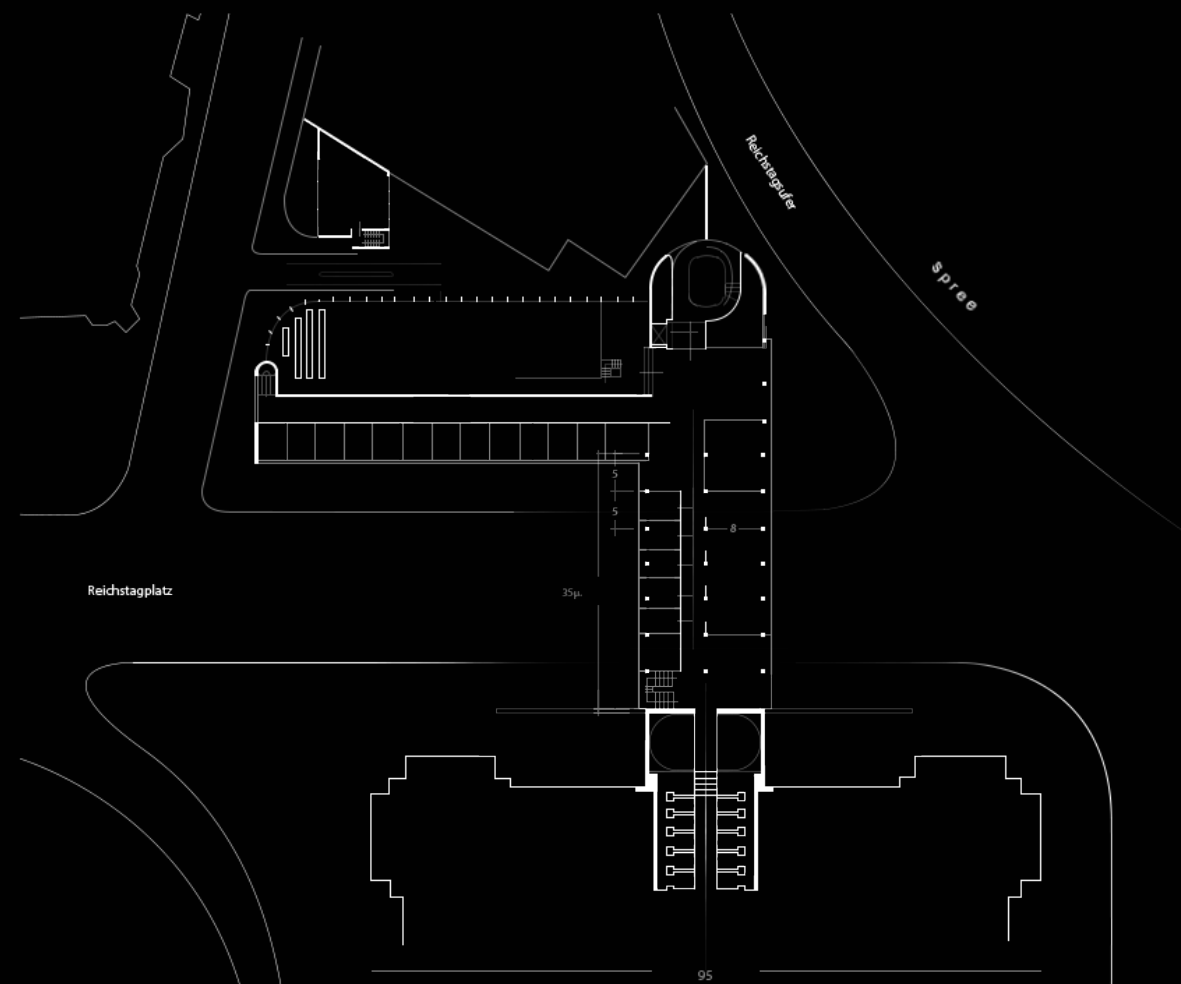
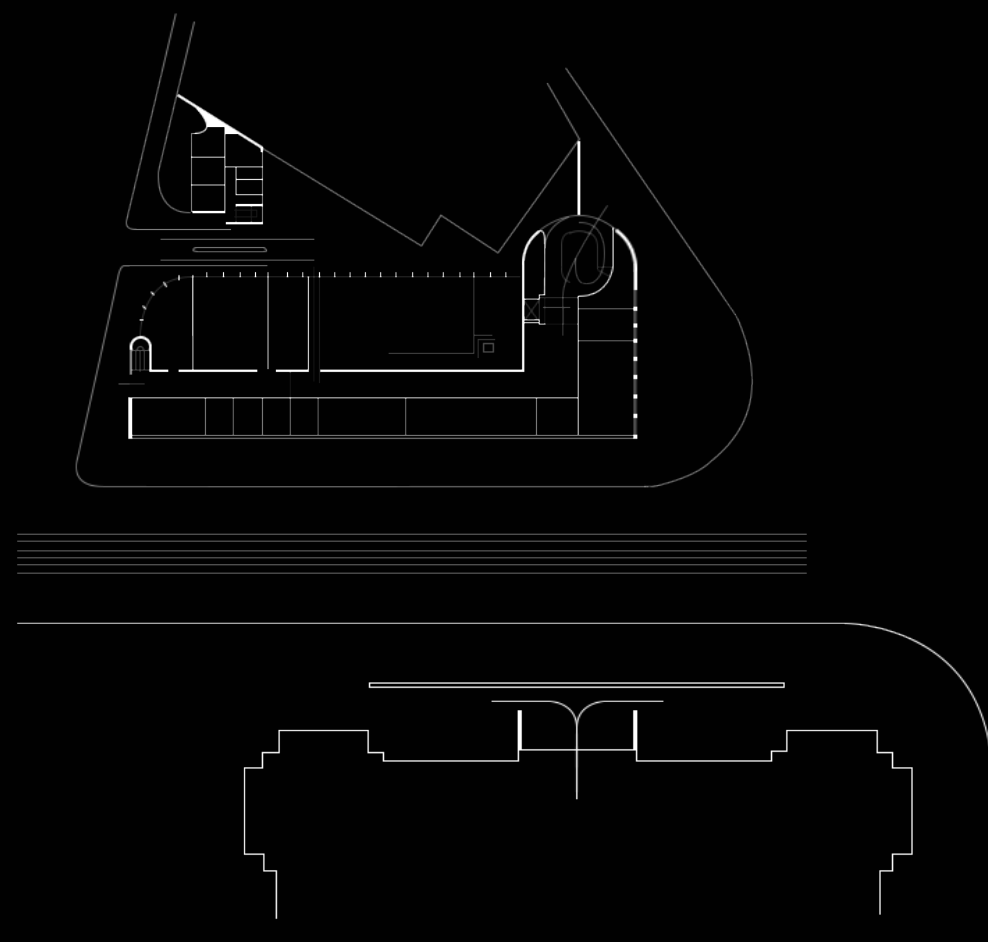
3. Akademie der Künste, Archiv Hans Scharoun

4. P. Pfankuch, *Hans Scharoun: Bauten, Entwürfe, Texte*, Berlin 1993, 71, 72

Balance, 1927

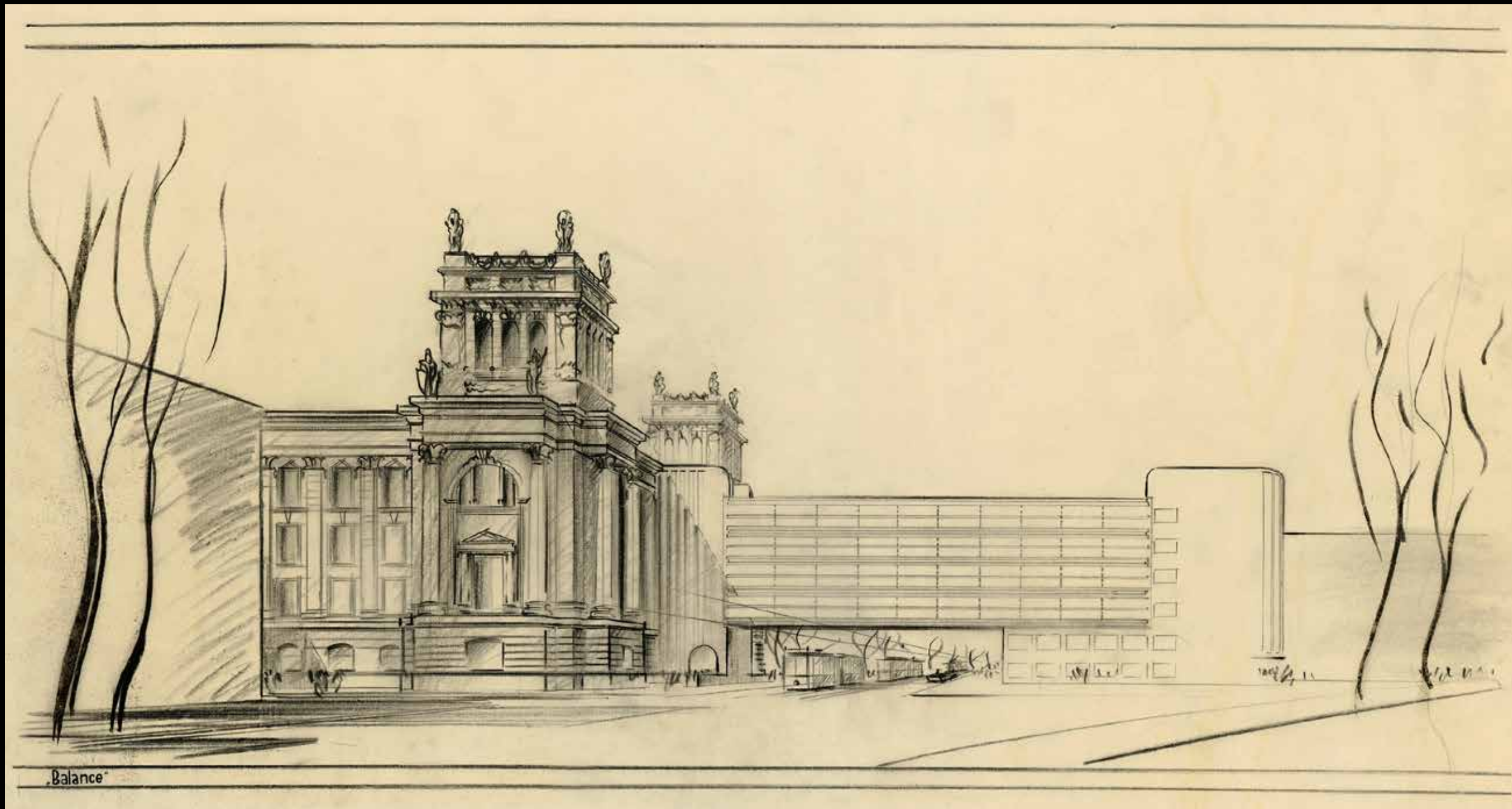
Κάτοψη γενικής διάταξης, κυκλοφοριακής επίλυσης και ανασχεδιασμού των υφιστάμενων πεζοδρομίων, Hans Scharoun. [Deutsche Digitale Bibliothek]

Balance

Balance, 1927

Σχέδια κατόψεων ισογείου (διπλή σελίδα) και κύριας στάθμης, ανασχεδιασμένα από τον σπουδαστή.
[Βασισμένα στα πρωτότυπα σχέδια του Hans Scharoun που ανευρέθησαν στην Deutsche Digitale Bibliothek]

Balance, 1927
Προοπτικό, Hans Scharoun. [Akademie der Künste]

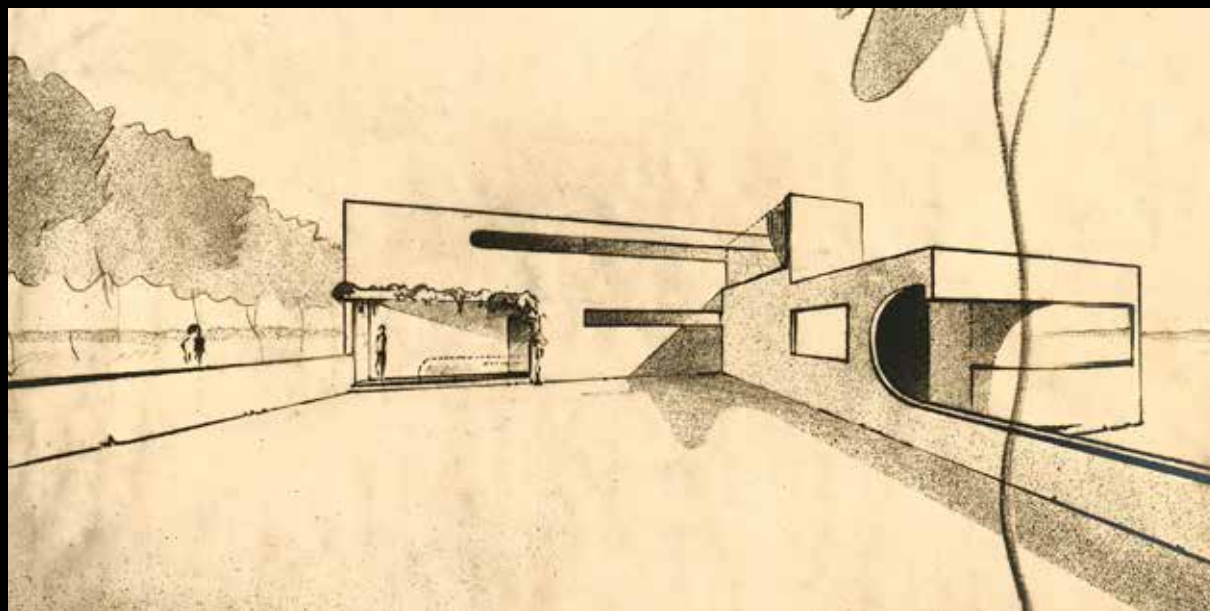
Weite 1928, Διαγωνισμός

Δύο ορθογώνια πρίσματα τοποθετούνται κάθετα το ένα στο άλλο με έναν κύλινδρο διαμέτρου 3,6 μέτρων να εισχωρεί και να διαπερνά μόνο το ένα από αυτά. Αυτά τα δύο στερεά είναι οι πτέρυγες της κατοικίας με πλάτος μόλις 5μ. και μήκος 15,5μ. και 19,5μ. αντίστοιχα με την πρώτη να είναι διπλού ύψους και να αποτελεί το λειτουργικό της κομμάτι - στο ισόγειο και τον όροφο. Η σκάλα δεν καταλαμβάνει το σύνολο της περιοχής της συμβολής των στερεών, από και όμως ξεκινάει και παραλαμβάνει την κίνηση. Καθώς αυτή ανεβαίνει υπάρχει μία ακόμη με αντίθετη φορά στην ίδια θέση, που όμως κατεβαίνει στο κελάρι. Το σύνολο δεν τοποθετείται σε κάποιο συγκεκριμένο οικόπεδο μιας και ο τόπος δεν αφορά μάλλον τους διοργανωτές του διαγωνισμού και για αυτόν τον λόγο ο Scharoun ιδανικά τοποθετεί τα υπνοδωμάτια στην ανατολή και τα καθιστικά, στα οποία αφιερώνει μήκος 14 μέτρων, στο νότο. Ο προϋπολογισμός και η κατασκευαστική επίλυση δεν φαίνεται να λειτούργησαν αποτρεπτικά για τον αρχιτέκτονα.

Για να εισέλθουμε περνάμε από ένα στεγασμένο ημιυπαίθριο κατώφλι του οποίου το πλάτος ορίζει την κίνηση εσωτερικά με το σύμπλεγμα των κλιμακοστασίων να έλκει βλέμμα και κίνηση παρά το επίμηκες άνοιγμα στο ύψος των ματιών με θέα τον μπροστινό κήπο που αναπτύσσεται δεξιά της. Έχοντας όμως φτάσει στην αρχή της σκάλας που ανεβαίνει και κοιτάζοντας δεξιά ανακαλύπτει κανείς κυριολεκτικά έναν ολόκληρο κόσμο.

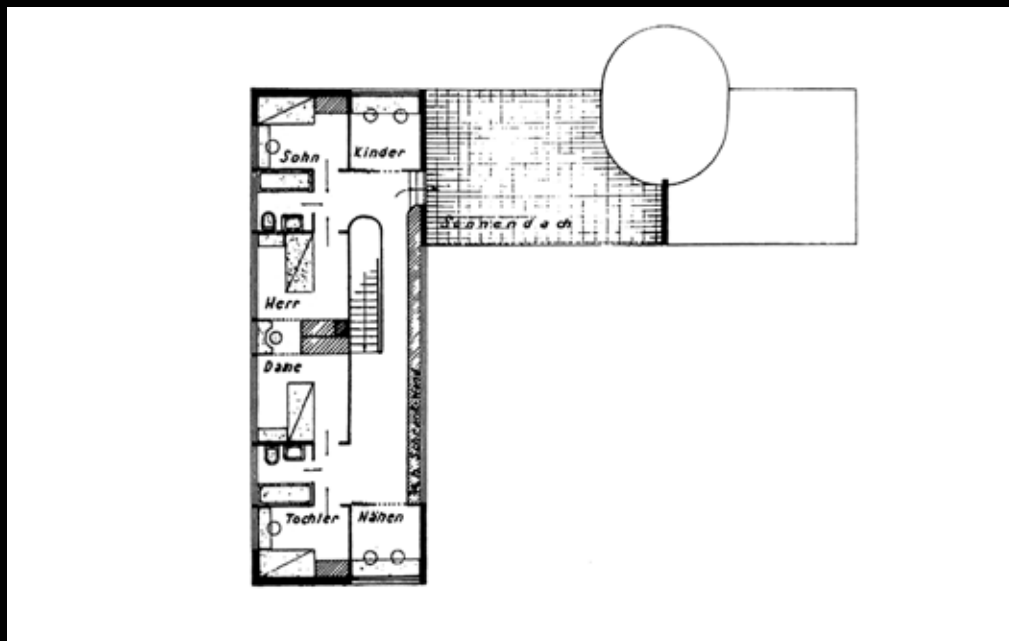
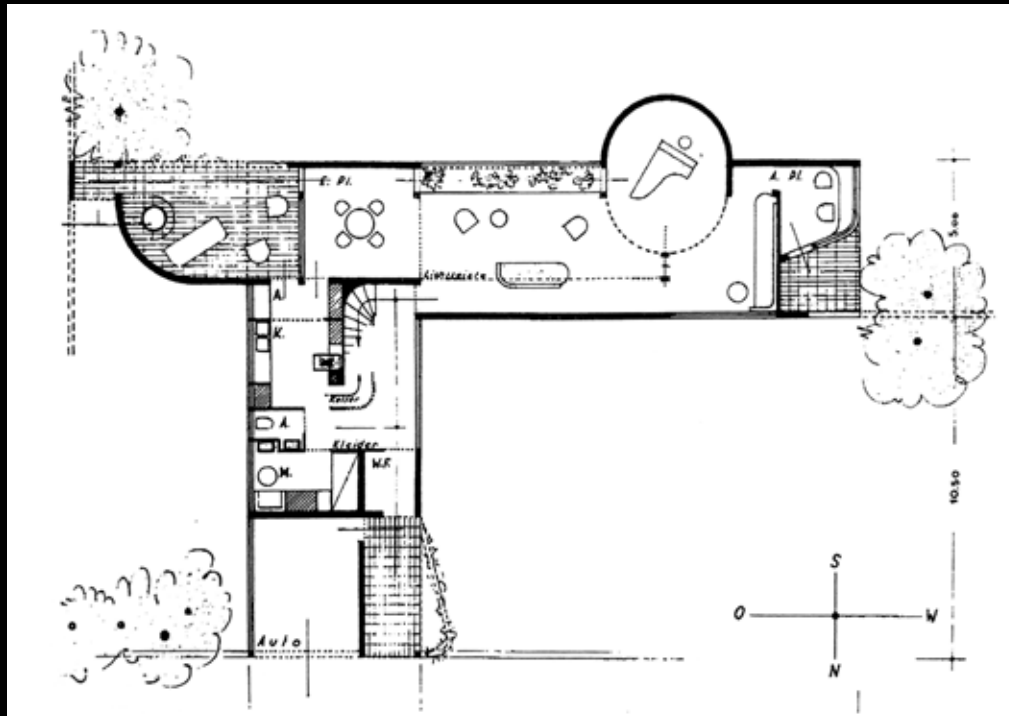
Η κίνηση και πάλι ορίζεται εξαιτίας ενός καίρια τοποθετημένου σταθερού καναπέ που της επιβάλει το ίδιο πλάτος, μόλις 90 εκατοστών, ενώ ένα πιάνο στο βάθος προκαλεί και κυριολεκτικά μαγνητίζει, και εξαιτίας του καμπυλόσχημου κελύφους αλλά και του ευρύτερου περιβάλλοντος του που είναι ειδικά διαμορφωμένο για χορό. Ένας χώρος που παρακινεί σε μουσική και πάρτι, έτοιμος να υποδεχτεί κόσμο και ποτό. Δύο δίδυμα υποστυλώματα δεσπόζουν ως γλυπτά σε σχέση με τον κύλινδρο του πιάνου ενώ πίσω από αυτόν τον χώρο υπάρχει ένα κρυφό γραφείο συνδυασμένο με έναν ακόμη στεγασμένο ημιυπαίθριο χώρο ο οποίος οριοθετείται από έναν τοίχο που διέπεται από μια χαρακτηριστική ημικυκλική αποκοπή. Η κουζίνα που ποτέ δεν είδαμε μπαίνοντας εξυπηρετεί τις τραπεζαρίες εσωτερικά και ειδικά εξωτερικά όπου ένα καμπύλο σχήμα αγκαλιάζει και κατευθύνει το βλέμμα στη θέα που οριοθετείται από ακόμη μία ημικυκλική αποκοπή στον τοίχο. Αυτή δημιουργεί ένα δεύτερο ελεύθερο άκρο αψηφώντας, τουλάχιστον, την βαρύτητα.

Από την είσοδο μας στο κτίριο συναντάμε ελεύθερα μεταλλικά στοιχεία τα οποία λειτουργούν είτε ως οδηγοί διαπλοκής αναρριχώμενων φυτών είτε ως οδηγοί των κουρτινών που λειτουργούν ως συνθετικά στοιχεία - όπως αυτή που περικλείει το πιάνο αλλά και αυτή που αναπτύσσεται στο δώμα.

Weite, 1928

Προοπτικό, Hans Scharoun. [Akademie der Künste]

Weite, 1928

Κατόψεις ισογείου (κάτω) και ορόφου (πάνω), Hans Scharoun. [P.B. Jones, Hans Scharoun]

Ερωτηματικό αποτελούν οι δύο αυλές που αναπτύσσονται εκατέρωθεν της πτέρυγας διπλού ύψους καθώς ειδικά η μεγαλύτερη εξ αυτών, επιφάνειας μεγαλύτερης των 140 τετραγωνικών μέτρων μένει με μόνη αιτιολόγηση της την απομάκρυνση των χώρων διημέρευσης από τον θόρυβο του δρόμου.

Στην συγκεκριμένη κατοικία εντοπίζονται συνθετικά στοιχεία που απαντούν σε πολλές ακόμη κατοικίες και συνθέσεις που σχεδιάστηκαν- είτε υλοποιήθηκαν είτε όχι. Κάποια από αυτά έχουν ήδη εμφανιστεί και στην κατοικία στο Weissenhof, όπως η πρωταρχικής σημασίας κίνηση που ορίζει χώρους υποβοηθούμενη από άλλα στοιχεία, παραδειγματικά αναφέρονται οι χαρακτηριστικοί σταθεροί καναπέδες και τα επεισόδια εσωτερικών – εξωτερικών χώρων των οποίων τα όρια συγχέονται. Στην κατοικία Weite απέναντι από τον καναπέ τοποθετείται ένας εσωτερικός κήπος ή μάλλον ένα θερμοκήπιο που ειδικά εδώ λειτουργεί σαν ένα φίλτρο πριν το μάτι παραδοθεί στη θέα ή στο πιάνο και την ειδικά διαμορφωμένη σκηνή του, ένα πιάνο που επίσης εντοπίζεται και στα επόμενα έργα όπως και οι ιδιαίτερα στενές σκάλες σχεδιασμένες σαν αυτές των ιστοπλοϊκών.

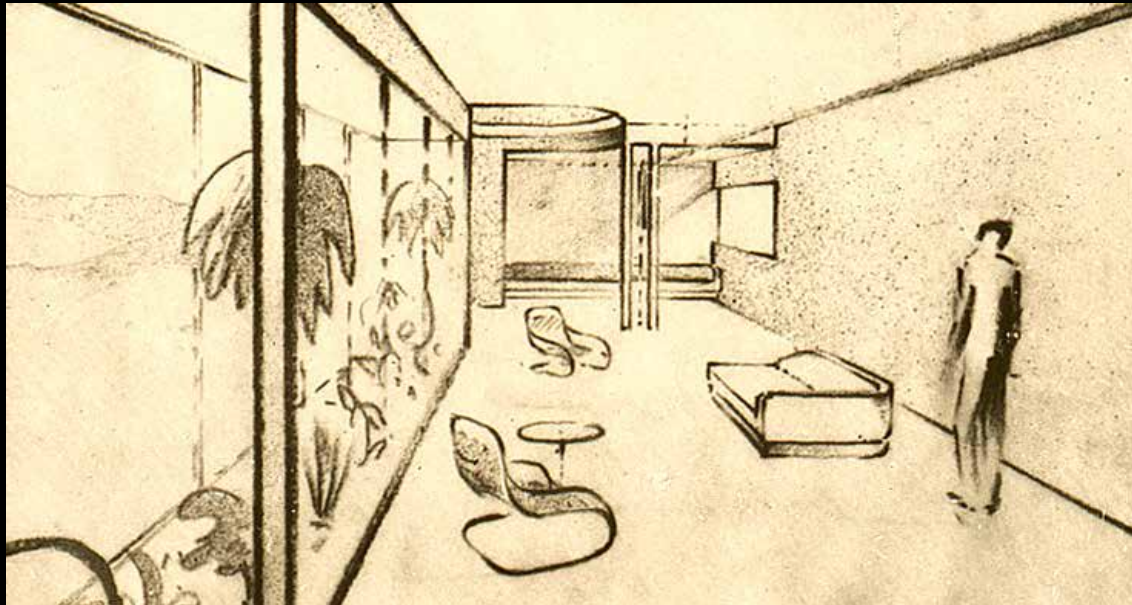
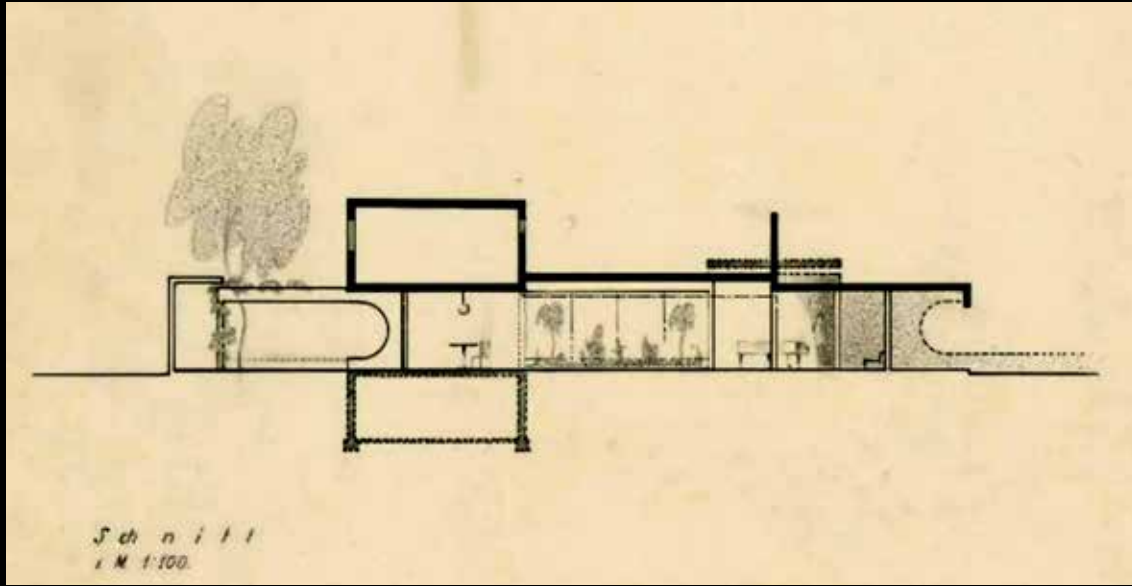
Στον όροφο, πλέον, η διάταξη των δωματίων είναι απόλυτα συμμετρική με άξονα αυτής τον διαχωρισμό των κρεβατιών του ζεύγους της οικογένειας. Κατά μήκος του διαδρόμου κίνησης υπάρχει ένα χαμηλό ερμάριο που λειτουργεί ως αποθηκευτικός χώρος και ακριβώς από πάνω του και στο ίδιο μήκος υπάρχει ένα ακόμη επίμηκες άνοιγμα όμοιο με αυτό του ισογείου¹. Η πλάκα στέγασης του καθιστικού η οποία αναγράφεται ως ηλιοροφή φαίνεται να τερματίζει σε ένα τοίχιο που διαπερνά τον κύλινδρο. Πρόκειται για ένα βατό δώμα με σκοπό την ηλιοθεραπεία.

Ζητούμενο ήταν "...ο καλύτερος σχεδιασμός ενός λειτουργικού, αξιόπιστου, οικονομικού σπιτιού απελευθερωμένο από το kitsch που να εκφράζει μια σύγχρονη άποψη σχετικά με την προστασία της υγείας, μιας κατοικίας για νέους ανθρώπους ενός σύγχρονου κόσμου"².

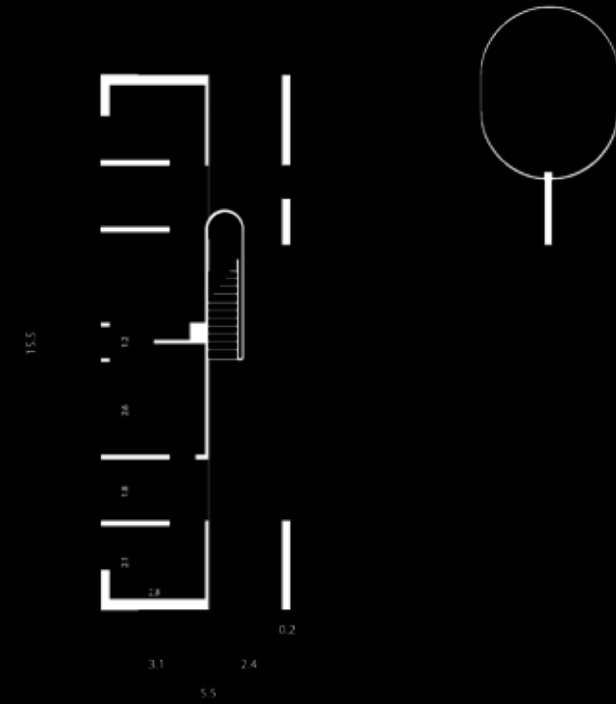
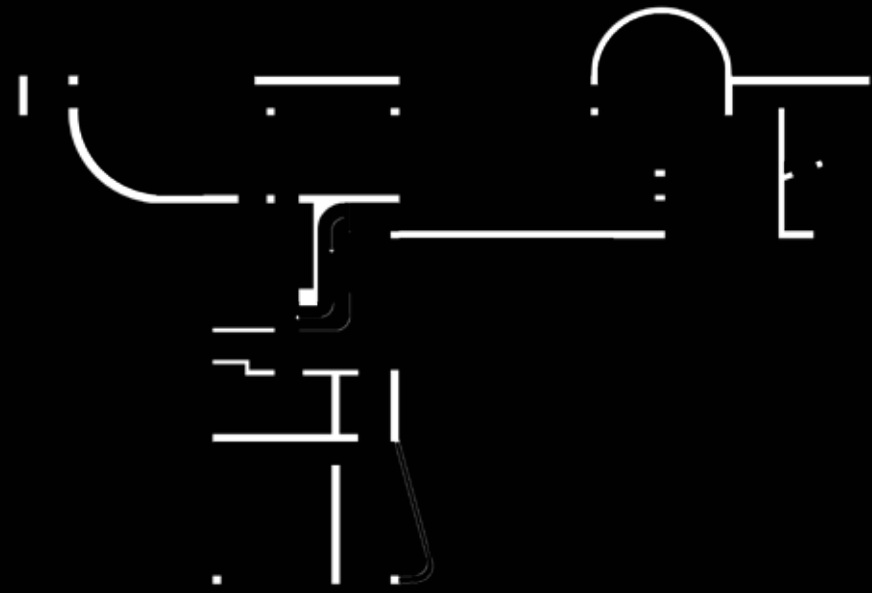
Μια κατοικία για νέους ανθρώπους ενός σύγχρονου κόσμου
διοργανωτής: Velhagen und Klasing Monatshefte³

*weite = ευρύτητα

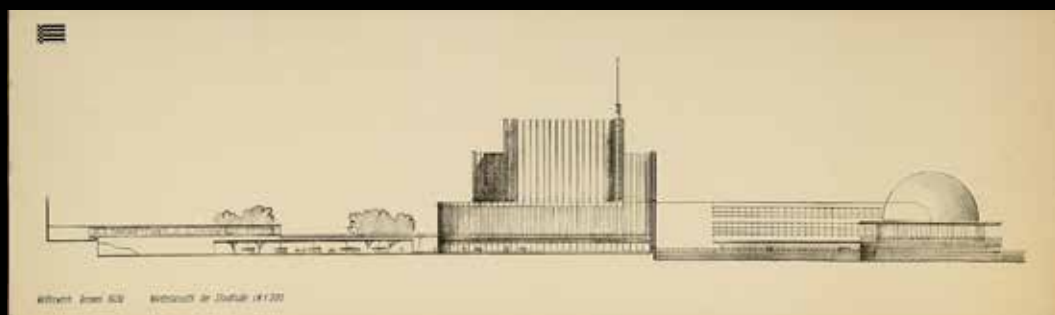
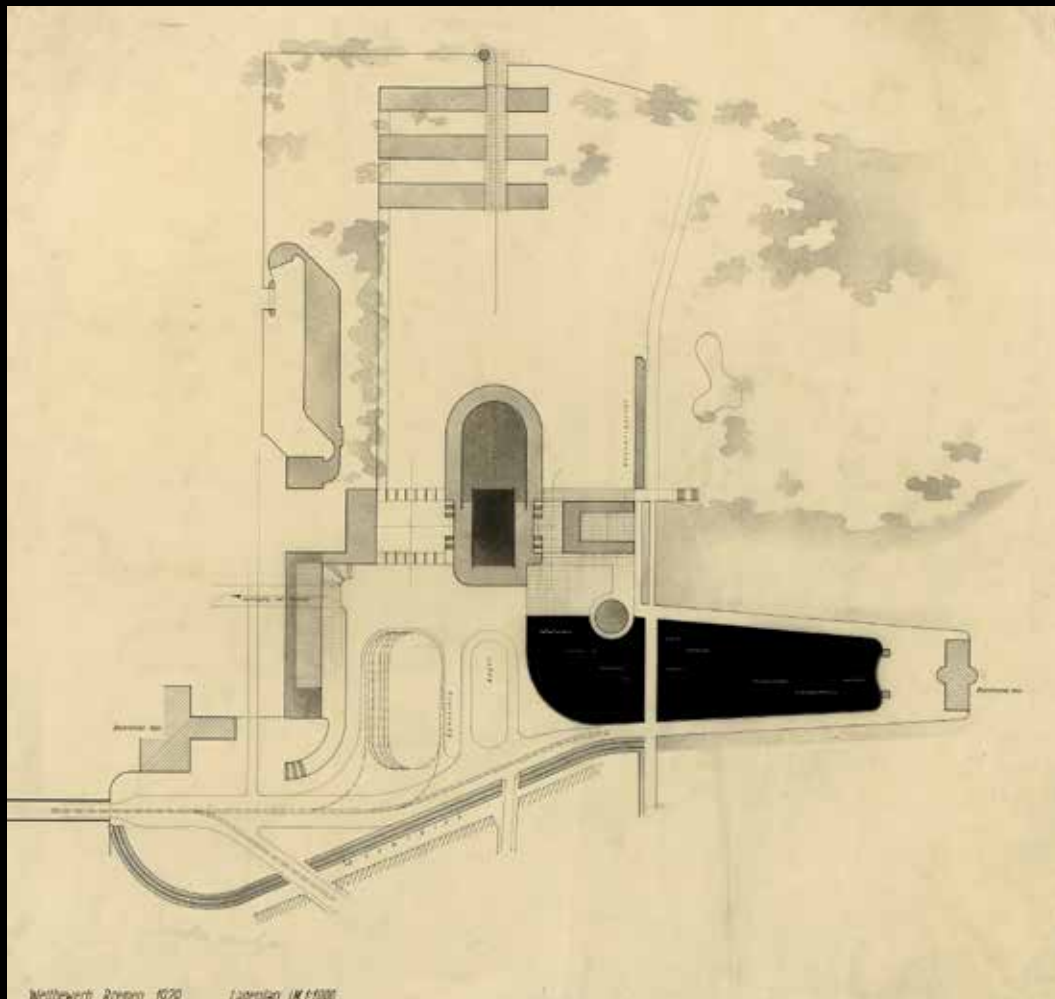
1. Η σύνθεση των στοιχείων αυτού του χώρου υλοποιήθηκε στην κατοικία του Fritz Schminke.
2. P.B. Jones, **Hans Scharoun** [1978], Λονδίνο 1995, 68. Μάλλον από το κείμενο των ζητούμενων του διαγωνισμού.
3. Klaus Kurvers, **Entschlüsselung eines Bildes – Das Landhaus Schminke von Hans Scharoun**, Διδακτορική Διατριβή, Berlin 1996, 4.22α

Weite, 1928
 Προοπτικό εσωτερικού χώρου (κάτω) και διαμήκης τομή (πάνω), Hans Scharoun. [Akademie der Künste]

Weite, 1928
 Σκαριφήματα κατόψεων ισογείου (πάνω) και ορόφου (κάτω). Σχεδιασμένα από τον σπουδαστή. [Βασισμένα στα αυθεντικά σχέδια του H.Scharoun που ανευρέθησαν στο βιβλίο του P.B. Jones, Hans Scharoun]

Bremer Flagge, 1928

Σχέδιο κάτοψης γενικής διάταξης και όψης, Hans Scharoun. [Akademie der Künste]

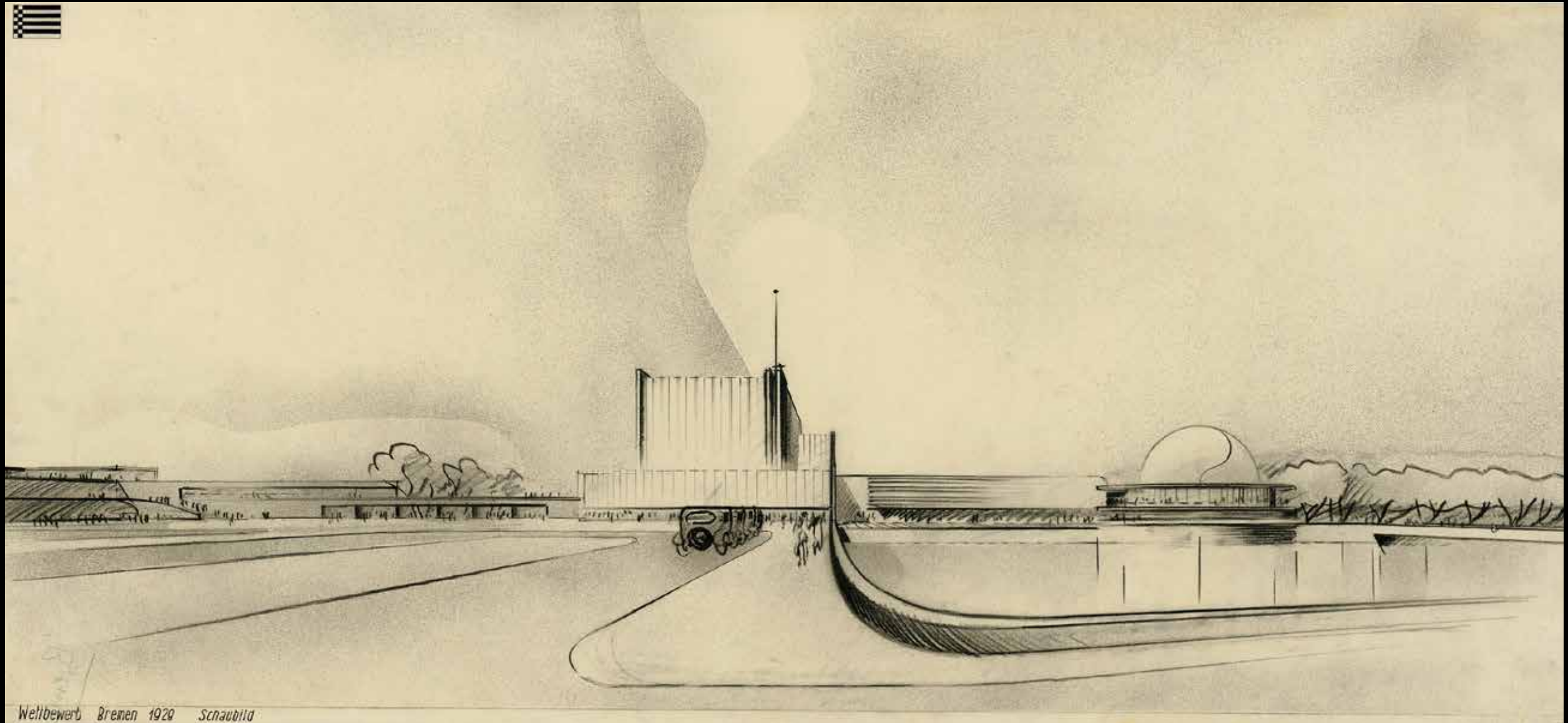
“Bremer Flagge”, Βρέμη 1928, Διαγωνισμός

Ανάμεσα στο μητροπολιτικό πάρκο της πόλης και στον σιδηροδρομικό σταθμό της, οι διοργανωτές ζητούν από τους διαγωνιζόμενους να σχεδιάσουν τις νέες δημαρχιακές της εγκαταστάσεις. Σε αυτές συγκαταλέγονται: αμφιθέατρο, αίθουσες γραφείων και συσκέψεων, χώροι έκθεσης (συσχετιζόμενοι με κάποιους ήδη υφιστάμενους), θέσεις στάθμευσης, υπαίθριες περιοχές συναυλιών, κολυμβητική δεξαμενή και ένα πλανητάριο. Απαιτούμενη ήταν και η χωροθέτηση ενός συγκεκριμένου αποικιακού μνημείου- ενός γλυπτού όμοιο με ελέφαντα¹.

Στο βορειοδυτικό της άκρο, η περιοχή ανέγερσης συνόρευε με το τότε στάδιο της Βρέμης, το οποίο βρισκόταν επί της Holler Allee, οδός που αποτελούσε όριο του μητροπολιτικού πάρκου και έτεμνε κάθετα την Gustav Deetjen, άξονα σύνδεσης του σιδηροδρομικού σταθμού και της εισόδου του Bürgerpark. Ο Scharoun επιλέγει να διαχειριστεί το θέμα δημιουργώντας συνδέσεις και σχεδιάζοντας όπως πάντα για τον ευρύτερο αστικό ιστό. Στο σύνολο γίνεται αντιληπτή η διείσδυση του πρασίνου του πάρκου μιας και η φύτευση του επιλέγεται να διαρρεύσει από τα βορειοδυτικά στους εκθεσιακούς και δημαρχιακούς χώρους. Επιπροσθέτως, για την οριοθέτηση των νέων λειτουργιών επιλέγονται δεντροστοιχίες, οι οποίες διαπερνώνται από τις αρτηρίες κίνησης. Τα όρια πλέον είναι δυσδιάκριτα.

Στη σύνθεση δεσπόζει το δημαρχιακό μέγαρο. Αυτό βρίσκεται τοποθετημένο με την μακριά του πλευρά να είναι σύμφωνη με τον επιμήκη άξονα της περιοχής μελέτης και περιβάλλεται από την μία, από δύο γέφυρες και από την άλλη, από τα κτίρια των διοικητικών λειτουργιών, των οποίων τα δώματα έχουν τον ίδιο ακριβώς ρόλο με αυτές. Σκοπός ήταν οι περιηγητές να μπορούν να μεταβαίνουν στο πάρκο από τον σιδηροδρομικό, ή αντίστροφα μέσω των υπαίθριων χώρων του δημαρχείου και των δορυφόρων του που μόνο απαραίτητοι δεν περνούν. Ο πρώτος είναι το εντυπωσιακό πλανητάριο που βρίσκεται δεξιά του δημαρχείου και φαίνεται βυθισμένο στην επεκταμένη και αναδιαμορφωμένη λίμνη του Bürgerpark, με την οποία ο Scharoun ξεπερνάει τα όρια του διδόμενου πεδίου. Στο άλλο άκρο βρίσκεται και ο δεύτερος δορυφόρος, το κτίριο με την κολυμβητική δεξαμενή και την ηλιοροφή με το οποίο ολοκληρώνεται η ασύμμετρη τριλογία που αναπτύσσεται επάνω στην Gustav Deetjen, αυξάνοντας τη σημασία της ως κυρίαρχο άξονα ένωσης του πάρκου, του δημαρχείου, του σιδηροδρομικού και τελικά του κέντρου της πόλης. Η σύνθεση των παραπάνω τοποθετείται ανάμεσα σε δύο υφιστάμενα, έως και σήμερα, κτίρια.

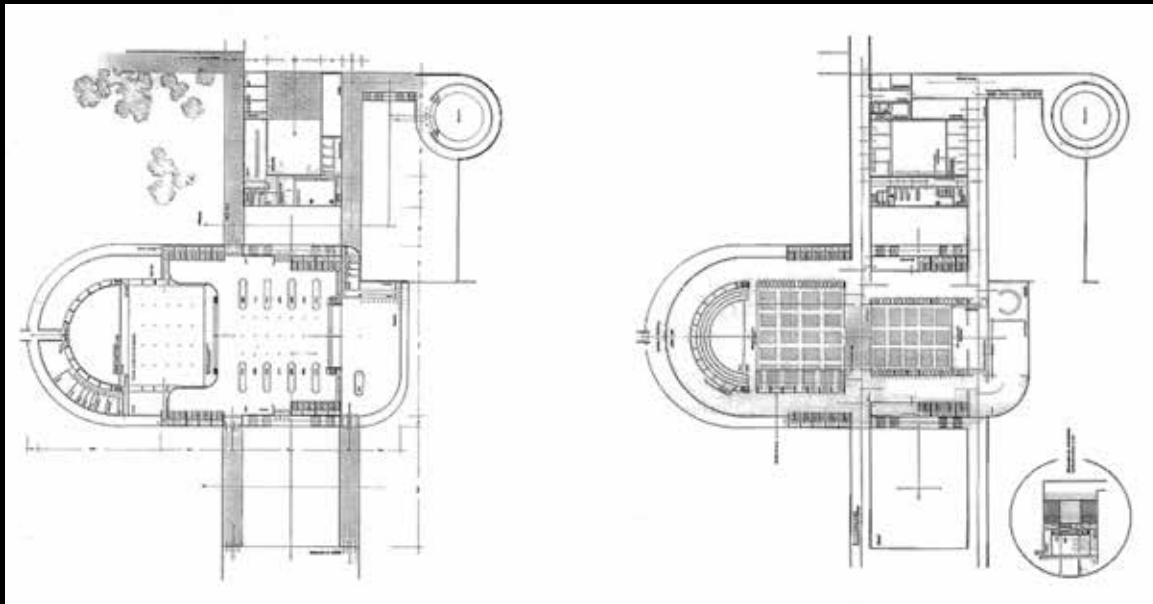
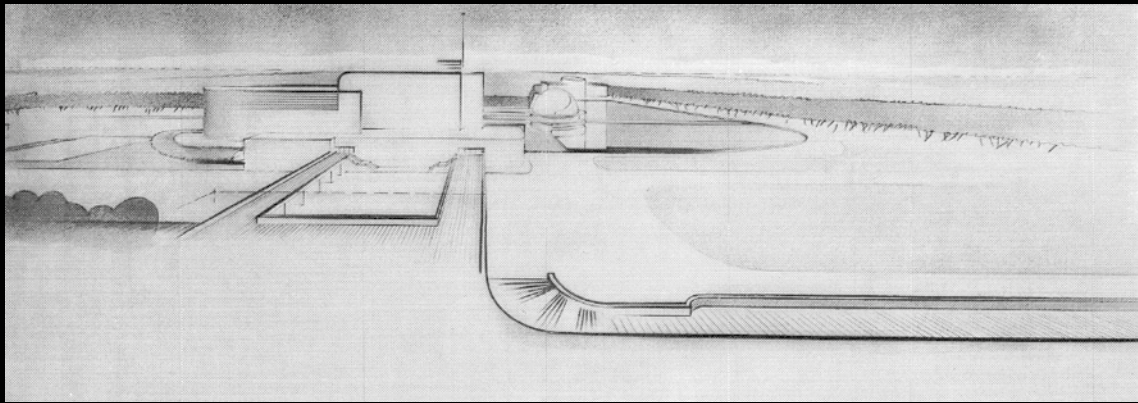
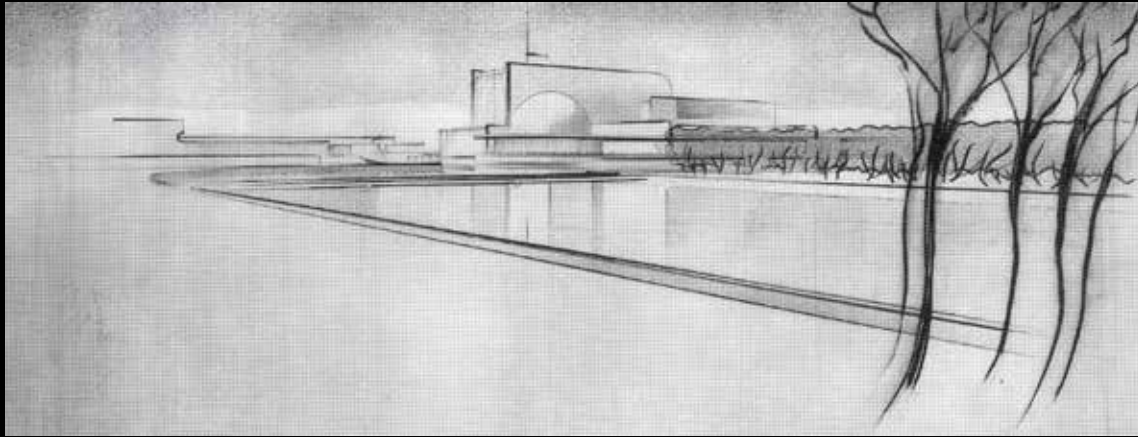
Μεγάλη σημασία δίνεται στη διαχείριση του χώρου μπροστά από το δημαρχείο. Ο Scharoun με την διάταξη και τη γεωμετρία των στοιχείων υποδέχεται τους επίσημους,

Wettbewerb Bremen 1929 Schaubild

Bremer Flagge, 1928

Προοπτικό, Hans Scharoun. [Akademie der Künste]

που μάλλον κατέφθαναν μέσω των αυτοκινήτων τους, υποχρεώνοντας τους σε παρέκκλιση από την οδό. Τους ανάγκαζε σε μια χαρακτηριστική καμπύλη κίνηση, τόσο υποβοηθούμενη από την παρόμοια γεωμετρία του νερού που περικλείει το πλανητάριο, όσο και περιβαλλόμενη από το κολυμβητήριο που λειτουργεί σαν μία πτέρυγα που την αγκαλιάζει. Στην ίδια περιοχή και παραλλήλως εντοπίζονται οι τροχιές των τραμ που ξεκινούν, σταθμεύουν ή τερματίζουν πλέον εκεί. Το αποικιακό γλυπτό αγνοήθηκε επιδεικτικά - αρκετά ειρωνικά όμως επιλέγεται ένας άλλος ελέφαντας² για να ορίζει όλες τις κινήσεις μπροστά από το δημαρχιακό μέγαρο.

“Οι περισσότεροι διαγωνιζόμενοι αφιέρωσαν στο μνημείο την δικιά του περικλείστη αυλή ή το τοποθέτησαν πάνω σε έναν πολεοδομικό άξονα – στην πρόταση του Scharoun αυτό δεν εμφανίζεται.”³

J.C. Kirchenmann & E. Syring

Με τον πιο απλό και αυτονόητο τρόπο, ο Scharoun κυριολεκτικά γεφυρώνει περιοχές που μέχρι και σήμερα παραμένουν διαχωρισμένες διασπώντας τη συνέχεια της πόλης, παρόλο που είναι κοντινές και μπορούν να συσχετιστούν. Η σύνθεση του είναι ένα πραγματικό συνεχές υλοποιημένο μέσω υπαίθριων διαδρομών γύρω από το προτεινόμενο από αυτόν κτιριακό συγκρότημα αλλά και πάνω του.

Τέλος, αξίζει να αναφερθεί ότι το κεντρικό κτίριο του δημαρχείου αποτελείται από δύο μεγάλες αίθουσες εκδηλώσεων, δύο αμφιθέατρα εντυπωσιακού ύψους και αναλογιών στα οποία τον πρώτο λόγο έχει η διαχείριση του φωτός. Ο Scharoun φανταζόταν το καμπύλο τμήμα, στο πίσω μέρος του κτιρίου, να είναι γυάλινο, όπως και η όψη επί της Gustav Deetjen, με στόχο την διέλευση άπλετου φυσικό φωτός. Εισερχόμενος κανείς από το πλάι⁴ αντικρίζει στα αριστερά του το foyer και στο βάθος την υποδοχή. Η πρόσβαση στις αίθουσες γίνεται από τα κλιμακοστάσια που βρίσκονται στις παρυφές του κτιρίου, τοποθετημένα σε άμεση σχέση με τα αντίστοιχα τους εξωτερικά. Οι κινήσεις στο εσωτερικό συμφωνούν απόλυτα με αυτές του εξωτερικού χώρου ενώ αυτές στα δεξιά του κτιρίου φαίνεται να το διατρέχουν, καθώς διοικητικοί χώροι εντοπίζονται και εδώ - μια αίθουσα συμβουλίων, με ένα χαρακτηριστικό τραπέζι σε σχήμα πετάλου, βρίσκεται στο μπροστινό τμήμα του κτιρίου, τα γραφεία όμως των παρευρισκόμενων στις συναντήσεις είναι στο διπλανό κτίριο.

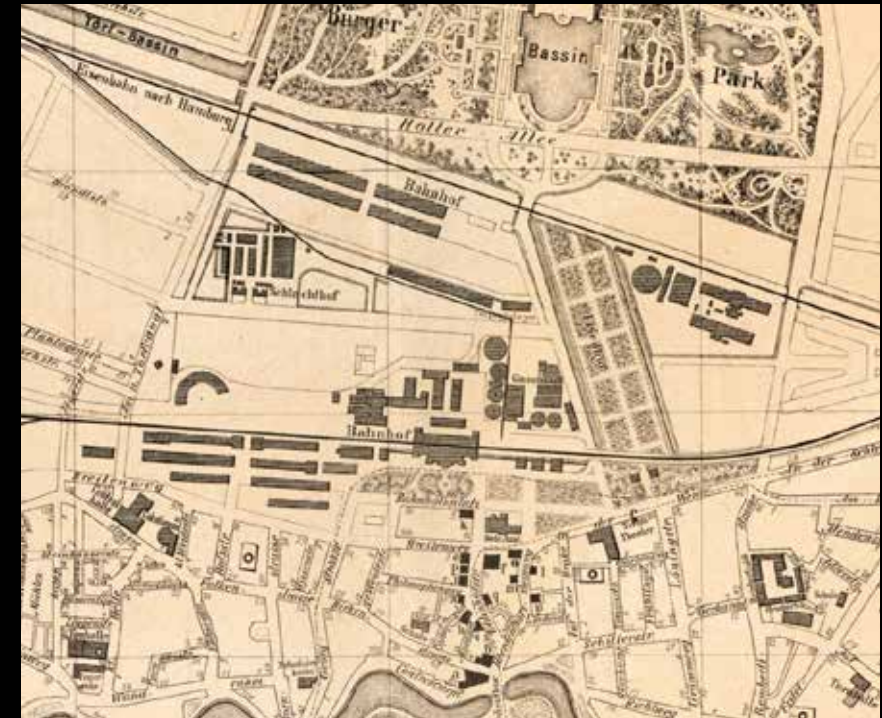
Bremer Flagge, 1928

Προοπτικά και κατόψεις των εσωτερικών του δημαρχειακού μεγάρου και των διοικητικών χώρων, Hans Scharoun. [J.C. Kirchenmann & E. Syring, Hans Scharoun – Die Forderung des Unvollendetes]

“Το πάρκο είναι προσκολλημένο στην πόλη και αυτός ο επιμήκης άξονας αποκτά ένα ζωντανό νόημα. Έπειτα, ο τρόπος με τον οποίο η συμμετρία δεν διατηρείται πια, χρησιμοποιώντας το πλανητάριο στην μία πλευρά ως έναν υδάτινο ναό, είναι ελκυστικός. Η περαιτέρω ανάπτυξη των κτιριακών μαζών δείχνει, ακόμη, ένα καλλιτεχνικό χέρι, όμως ο δημιουργός δεν κατάφερε να σχεδιάσει με πειστικό τρόπο τον τεράστιο χώρο που παραλαμβάνει θυσιάζοντας τις πράσινες περιοχές, στη θέση του πρελούδιου του μεγάλου άξονα του.”

Πρακτικό Κριτικής Επιτροπής
Προεδρεύων ήταν ο Fritz Schumacher
Wettbewerbe, Deutschen Bauzeitung,
Berlin, September 1928
&
Hans Scharoun: Bauten, Entwürfe, Texte
Peter Pfankuch

1. J.C. Kirchenmann & E. Syring, **Hans Scharoun – Die Forderung des Unvollendeten**, Stuttgart 1993, 82
2. Antoine de Saint Exupery, **Le Petit Prince**, 10, dessin numero 2
3. J.C. Kirchenmann & E. Syring, **Hans Scharoun – Die Forderung des Unvollendeten**, Stuttgart 1993, 82
4. Σε σχέση με την είσοδο του αχανούς ελεύθερου χώρου και αυτού των εκθέσεων. Ο Scharoun είχε συγκεντρώσει την γενικότερη πρόσβαση του συγκροτήματος σε αυτήν την περιοχή.

Bremer Flagge, 1928

Σχέδιο της τότε υφιστάμενης κατάστασης και φωτογραφία του αποικιακού μνημείου που υφίσταται μέχρι και σήμερα, παραδόξως αποτελεί το μοναδικό υλοποιημένο μέρος του διαγωνισμού. [Διαδίκτυο]

Siemensstadt, 1929

Αεροφωτογραφία υφιστάμενης κατάστασης. [Διαδίκτυο]

Siemensstadt, 1929 - 1931

Ringsiedlung Meisterplan, Hans Scharoun & Martin Wagner

Hans Scharoun, Hugo Haring, Walter Gropius, Otto Bartning, Paul Rudolf Henning, Fred Forbat

“Η γειτονιά είναι μια πνευματική δύναμη [...]. Είναι ένας χώρος που διασχίζεται από έναν πεζό μέσα σε ένα τέταρτο, ένας χώρος που αντικατοπτρίζει τη χαρά ενός παιδιού για εμπειρίες, είναι αρκετά μεγάλος για να ζήσει περιπέτειες και αρκετά μικρός για να δημιουργηθεί ένα αίσθημα σπιτιού.”¹

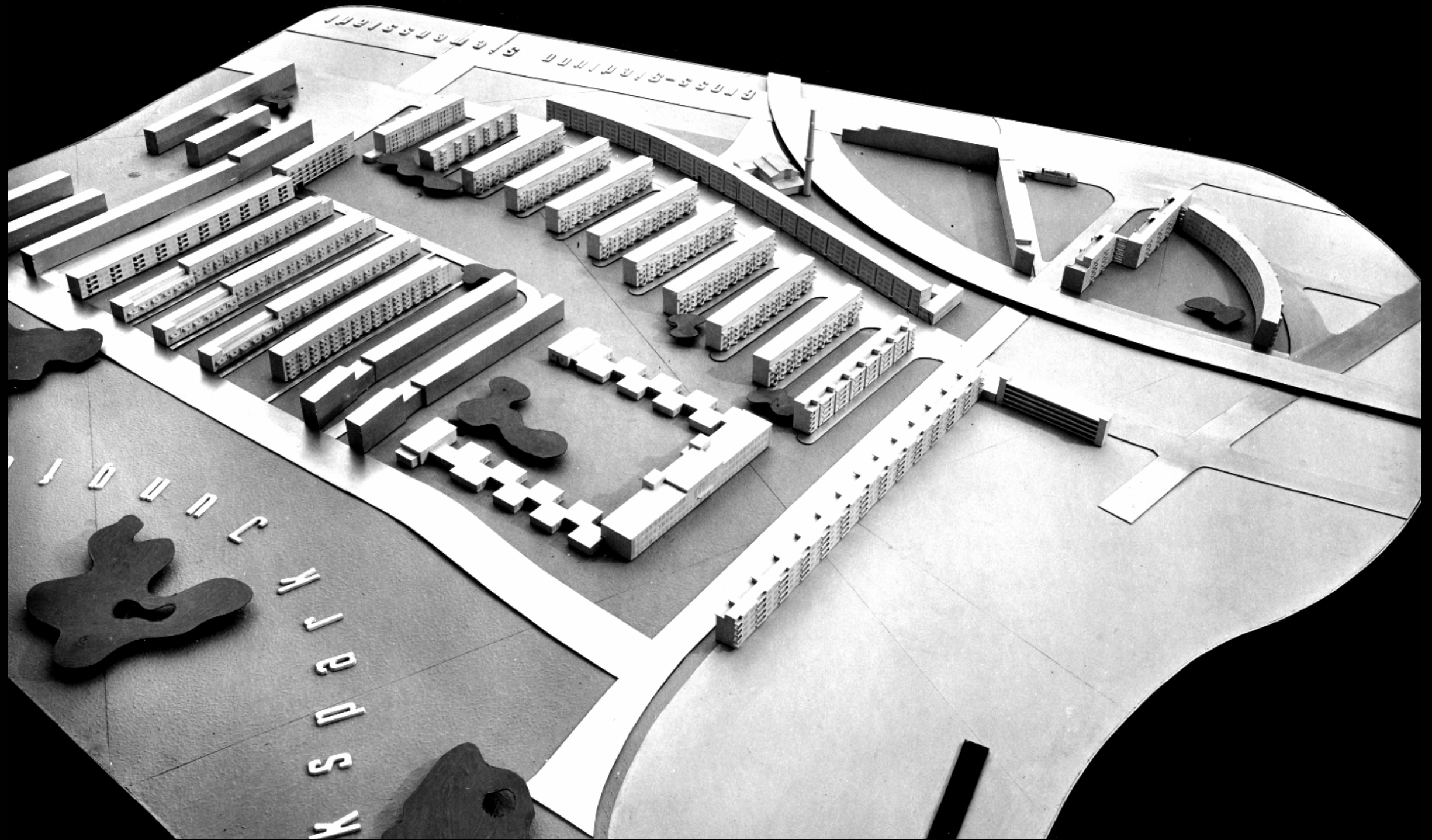
H.Scharoun

Στο βορειοδυτικό Βερολίνο και σε άμεση σχέση με το Volkspark Jungfernheide, κατασκευάζονται 24 πολυκατοικίες για τις ανάγκες στέγασης εργατικών οικογενειών, των οποίων τα μέλη δούλευαν κυρίως στις πολύ κοντινές εγκαταστάσεις της Siemens. Ο Martin Wagner², Stadtbaurat και αρχιτέκτονας της πόλης του Βερολίνου κάλεσε 6 αρχιτέκτονες, όλοι μέλη του Ring όπως και ο ίδιος, για τον σχεδιασμό του συνόλου. Έπειτα από άτυπο εσωτερικό διαγωνισμό οι αρχιτέκτονες συμφώνησαν να ακολουθηθεί το σχέδιο γενικής διάταξης του Hans Scharoun. Την ομάδα ολοκλήρωσε ο αρχιτέκτονας τοπίου Leberecht Migge, ο οποίος σχεδίασε όλους τους εξωτερικούς χώρους. Συνολικά υλοποιήθηκαν πάνω από 1.370 διαμερίσματα εμβαδού 46, 54, 62 και 72 τετραγωνικών μέτρων για την κάλυψη ενός πληθυσμού περίπου 2.800 ανθρώπων σε έκταση 19,3 εκταρίων εκ των οποίων τα 11,1 ήταν διαμορφωμένος εξωτερικός χώρος³. Το εγχείρημα ξεκίνησε από την Siemens αλλά σύντομα ανέλαβε ο M.Wagner και το πρόγραμμα κοινωνικής κατοικίας του Βερολίνου για διαμερίσματα ελάχιστου μεγέθους κατά το 1928. Η σχεδιαστική αρχή που επιλέχθηκε ήταν η *Zeilenbau*⁴, δηλαδή ο σχεδιασμός σε σειρές – ύψιστης σημασίας ήταν η διαμπερότητα και ο ελεύθερος χώρος.

“Μακριές γραμμές εναλλάσσονται με μικρότερες και ευθείες με καμπύλες.”

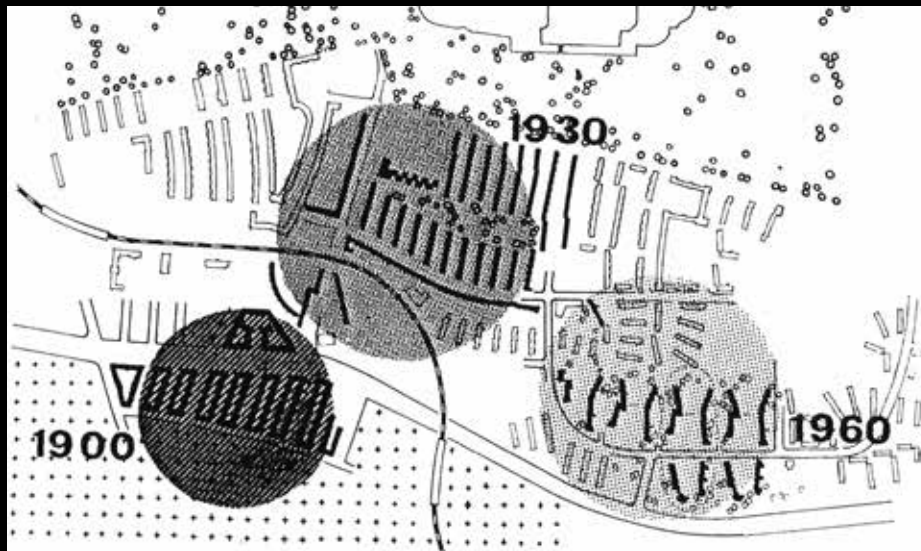
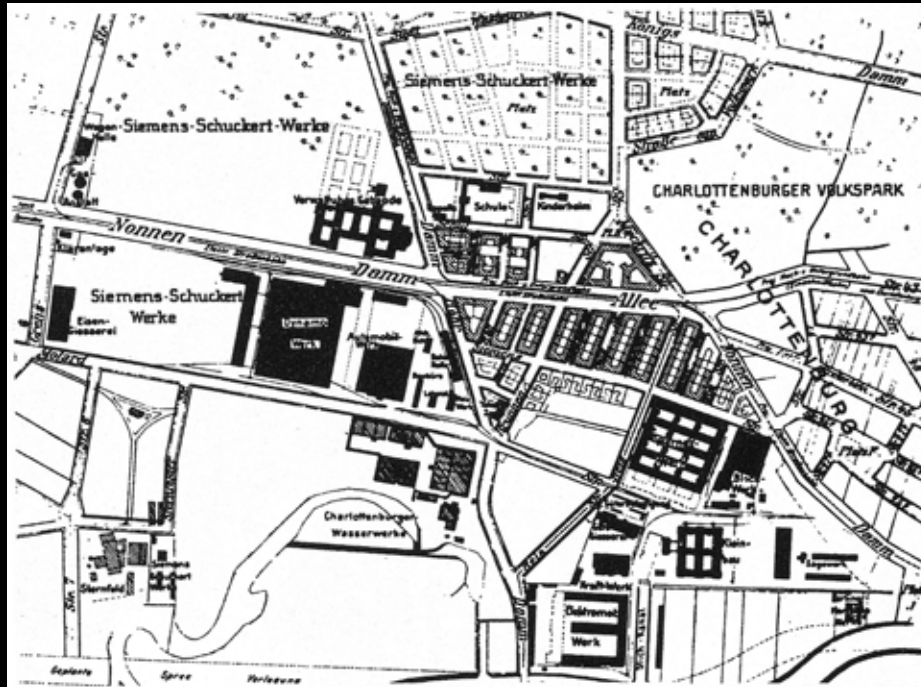
O.Alvarez

Για την ακρίβεια 14 ευθύγραμμα τμήματα, 2 καμπύλες και 8 τεθλασμένες συνθέτουν το σχέδιο γενικής διάταξης του Scharoun, το οποίο και επιλέχθηκε. Ο Scharoun διατηρεί τα υφιστάμενα δέντρα, καταφέρνει και εντάσσει τον οικισμό στην ευρύτερη περιοχή και συμπεριλαμβάνει τη σιδηροδρομική γραμμή S-Bahn⁵ που διαπερνούσε την περιοχή ανέγερσης. Τα μόνα κτίρια που είναι εκτός της Siemensbahn είναι αυτά του Scharoun από όπου επιθυμούσε να γίνεται η είσοδος στον οικισμό, ενώ δίνεται κατεύθυνση προς

Siemensstadt, 1929

Πρόπλασμα της Ringsiedlung. [Walter Köster, StAAdK Bestand Scharoun Wv-81, Entschlüsselung eines Bildes – Das Landhaus Schminke von Hans Scharoun]

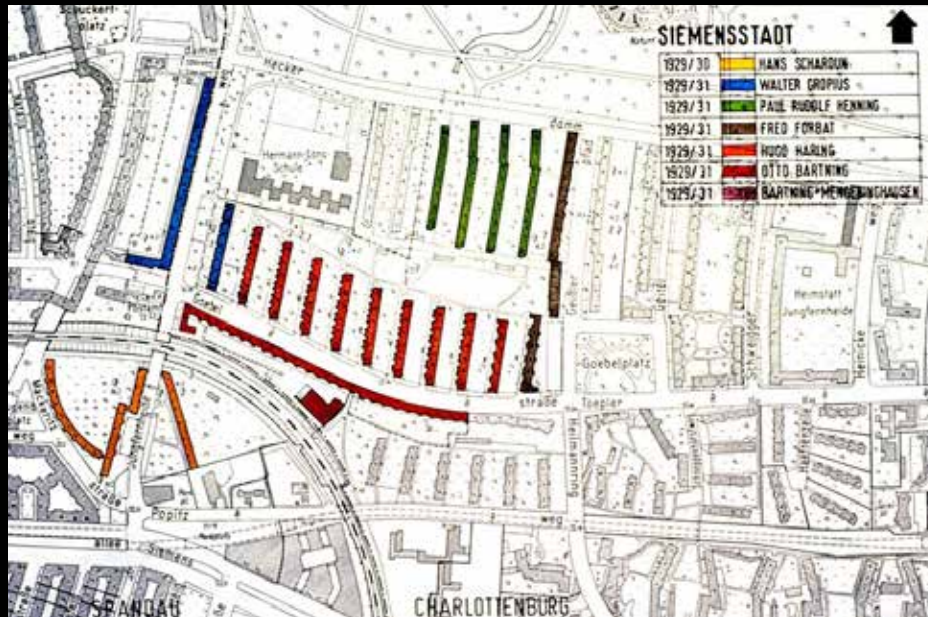
Siemensstadt, Charlottenburg - Βερολίνο

Σχέδιο της προϋπάρχουσας, της Siemensstadt 2.0, κατάστασης (πάνω). Στο δεύτερο σχέδιο απεικονίζεται η πολεοδομική εξέλιξη της περιοχής από το 1900 (Nonnendamm), στο 1930 (Ringsiedlung) και τελικά στο 1960 (Charlottenburg Nord). Ο Scharoun είναι υπεύθυνος για τις δύο τελευταίες φάσεις. [J.C. Kirchenmann & E.Syring, Hans Scharoun – Die Forderung des Unvollendeten]

το πάρκο Jungfernheide και τα λουτρά του μέσω του τρόπου τοποθέτησης των κτιρίων του πάνω στην οδό. Η τριλογία του Scharoun είναι και η μόνη που έρχεται να συσχετιστεί με τα υφιστάμενα κτίρια της Nonnendamm⁶ που αποτελούν τον πρώτο οικισμό της Siemensstadt. Κατασκευάστηκαν την περίοδο 1910-12 και είναι παραδοσιακού βερολινέζικου ύφους που περικλείουν τα οικοδομικά τετράγωνα τους, δημιουργούν ακάλυπτο χώρο και δίνουν τελικά την αίσθηση μεσαιωνικών οχυρών. Σε πλήρη αντίθεση, οι τετράωροφες πολυκατοικίες (ύψους 16μ.) του Scharoun είναι σχεδιασμένες ως λεπτεπίλεπτες ράβδοι πλάτους περίπου 10 μέτρων και δημιουργούν απλόχερα δημόσιο χώρο – μια τριγωνική πλατεία που υποδέχεται τους περιηγητές καθώς και άλλες δύο περικλειστές, αφιερωμένες κυρίως στους κατοίκους των κτιρίων του και σε αυτούς της ευρύτερης γειτονιάς.

Το σύνολο των κτιρίων του οικισμού μοιάζει περισσότερο με λεπίδες τοποθετημένες με τον επιμήκη άξονα τους να είναι σύμφωνος με αυτόν του Βορρά – Νότου. Τα υπνοδωμάτια παίρνουν το πρωινό φως του ήλιου και τα καθιστικά το δυτικό. Οι εξαιρετικά μακρόστενες πολυκατοικίες έρχονται στην πλειονότητα τους κάθετα στον εκάστοτε δρόμο, ώστε οι είσοδοι να χρειάζονται λιγότερο χώρο για να προσεγγιστούν και να διατηρηθεί έτσι ακόμη μεγαλύτερο μέρος από το υφιστάμενο τοπίο. Τα κτίρια του Scharoun που βρίσκονται επί της Jungfernheideweg υλοποιούν ένα σχήμα χοάνης, συγκλίνουν προς το πάρκο και δημιουργούν ανάμεσα τους χώρο πρασίνου. Παραλαμβάνουν κατοίκους και περιηγητές μέσω του σχεδιασμένου ελεύθερου χώρου, ενώ οι ένοικοι τους για να προσεγγίσουν τον δρόμο υποχρεούνται να περάσουν μέσα από το υφιστάμενο, αλλά αναδιαμορφωμένο, πράσινο. Στο βάθος μια αψίδα που φέρει τη γραμμή του τριανού, διαπερνά τον οικισμό, αποτελεί μέρος του και λόγω διαμόρφωσης του κτιρίου του Otto Bartning σε μια καμπύλη μήκους 380 μέτρων.

Στην καρδιά του οικισμού, ο Scharoun σχεδίασε ένα μεγάλο πάρκο, ανάμεσα στα κτίρια των Henning και Haring “μια αρχή μορφολογικής οργάνωσης – μια μεγάλη περιοχή στην οποία η ζωή της κοινότητας πρέπει να αναπτύσσεται” όπως αναφέρει ο O. Alvarez. Η μονοτονία δεν έχει καμία θέση στο masterplan του Scharoun, σχεδόν όλα τα κτίρια διαφέρουν και όσα επαναλαμβάνονται δεν τοποθετούνται παρατακτικά, ολισθαίνουν και απέχουν το ένα από το άλλο κατά 28μ. απολαμβάνοντας από κοινού δημόσιο χώρο. Επιτελούν διαφορετικούς σκοπούς και το κάθε τι είναι δικαιολογημένο. Το κτίριο του O. Bartning, το οποίο περιπαικτικά αναφέρεται ως Langer Jamer⁷ τοποθετείται σαν μια τεράστια μπαριέρα αντίθετης καμπύλης από αυτήν του τριανού, ίδιας όμως δυναμικής (η απόκρυψη της Siemensbahn ήταν ζητούμενη από τους διοργανωτές)⁸. Μπροστά του και εκτός του οικισμού δημιουργείται ένα κτίριο που λειτουργούσε για τις ανάγκες θέρμανσης των πολυκατοικιών και κοντά του ένα άλλο που στέγαζε πλυντήρια για την

εξυπηρέτηση του συνόλου της κοινότητας, παρόλο που τα διαμερίσματα ήταν πλήρως εξοπλισμένα. Σε άμεση απόσταση από τα προαναφερθέντα κτίρια είχαν προβλεφτεί παιδικές χαρές ώστε οι μητέρες να προσέχουν τα παιδιά τους ενώ κάνουν τη μπουγάδα τους. Τέλος, ένα σχολείο δημιουργήθηκε κατά τη δεύτερη φάση υλοποίησης του οικισμού και σχεδιάστηκε από τον Walter Helmscke στην πιο κοντινή θέση σε σχέση με το πάρκο, μια περιοχή που δεν συμπεριλαμβανόταν στον αρχικό σχεδιασμό της Ringsiedlung. Κατά τη δεύτερη φάση 1930 – 31 υλοποιήθηκαν επίσης τα κτίρια διαμερισμάτων των Forbat και Henning.

Το σύνολο ανοίγεται και συνδιαλέγεται με το δομημένο και αδόμητο περιβάλλον του, τα κτίρια είναι απολύτως εξωστρεφή, διαθέτουν μπαλκόνια και παιγνιώδη ανοίγματα, ειδικά αυτά του Scharoun. Η ρήξη με το σύνολο της Nonnendamm και την μεταγενέστερη Heimatsiedlung⁹ είναι προφανής. Η προσωπικότητα και οι αρχιτεκτονικές ανησυχίες κάθε δημιουργού πέρασαν στα κτίρια, πρόκειται για ένα παράδειγμα έκφρασης εξαιρετικά εναρμονισμένο, σε ένα σύνολο που αποτελεί αναπόσπαστο κομμάτι της πόλης.

[30% του συνόλου 1+1/2 δωμάτια, 50% - 2 δωμάτια, 10% - 2+1/2 δωμάτια, 10% - 3 δωμάτια]¹⁰

“... το έργο στο οποίο μία από τις πιο σημαντικές εκστάσεις του “μοντέρνου κινήματος” έγινε πραγματικότητα... ο Gropius και ο Bartning έμειναν πιστοί στην ιδέα της κατοίκησης ως γραμμή συναρμολόγησης, αλλά σε αντίθεση ήρθαν η υπαινετική ειρωνεία του Scharoun και η εμφατική οργανική έκφραση του Haring. Εάν η ιδεολογία των Siedlung ολοκλήρωνε, για να χρησιμοποιήσω τα λόγια του Benjamin, την καταστροφή της αύρας παραδοσιακά συνδεδεμένη με το “αρχιτεκτόνημα”, τα αντικείμενα του Scharoun και του Haring έτειναν αντιθέτως στην ανάκτηση μιας “αύρας” ακόμη και αν ήταν κάποτε οριοθετημένη από τις νέες μεθόδους παραγωγής και τις νέες τυπικές δομές.”

Manfredo Tafuri,
Architecture and Utopia,
Design and Capitalist Development
Cambridge, Mass., 1976

[Το παραπάνω κείμενο του M.Tafuri παρατίθεται από την Katharina Borsi στο “Hans Scharoun’s ‘Dwelling Cells’ and the autonomy of architecture”, **The Journal of Architecture**, Volume 23, Numbers 7-8, 1104]

Siemensstadt, 1929

Σχέδιο γενικής διάταξης οικισμού και αεροφωτογραφία εκείνης της περιόδου. [Διαδίκτυο]

1. "Siemensstadt large housing ring estate (1929-34)", διατίθεται στο world-heritage-estates-berlin.com/siemnsstadt
2. Αρχιτέκτονας της πόλης του Βερολίνου από το 1925, διαδέχεται τον Ludwig Hoffman, μας το αναφέρουν οι E. Syring – J.C. Kirschenmann στο, **Hans Scharoun 1893-1972, Outsider of Modernism**, Κολωνία 2004
3. Oscar M. Ares Alvarez, "The planning of the Siedlung Siemensstadt. Movement and centrality in the work of Hans Scharoun", διατίθεται στο archdaily.cl
4. CIAMII_ Φρανκφούρτη, σχεδιασμός σε σειρές και ελάχιστες διαστάσεις – Zeilenbau & Existenzminimum
5. S-Bahn: Siemens Bahn
6. Nonnendamm: σχεδιάστηκε από τους Johnson και Josef Feldhuber, υλοποιήθηκε κατά το 1910 – 12 για τις ανάγκες στέγασης των εργαζομένων της Siemens και αποτελεί την Siemensstadt 1.0. Τα κτίρια καταλαμβάνουν την περίμετρο των οικοδομικών τετραγώνων τους, είναι παραδοσιακού ύφους, τούβλινα με τυπικές δόρυχτες στέγες, κάποια από τα δωμάτια των διαμερισμάτων μπορούσαν να έχουν θέρμανση και κάποια διαμερίσματα διέθεταν τουαλέτες. Katharina Borsi, "Hans Scharoun's 'Dwelling Cells' and the autonomy of architecture", **The Journal of Architecture**, Volume 23, Numbers 7-8, 1104
7. Langer Jamer, σε ελεύθερη μετάφραση το Παρατεταμένο Παράπονο. "Siemensstadt large housing ring estate (1929-34)", διατίθεται στο world-heritage-estates-berlin.com/siemnsstadt
8. Ibid
9. Heimatsiedlung: 1929 – 31, βορειοδυτικά και άμεσα συσχετιζόμενη με την Ringsiedlung, αρχιτέκτονας ήταν ο Hans Hertlein
10. "Siemensstadt large housing ring estate (1929-34)", διατίθεται στο world-heritage-estates-berlin.com/siemnsstadt

Siemensstadt, 1929

Φωτογραφία των δύο εκ των τριών πολυκατοικιών του Hans Scharoun, αριστερά βρίσκεται το Panzerkreuzer. Τα δύο κτίρια σχεδιάστηκαν ώστε να δημιουργούν την πύλη του οικισμού. [P. Pfankuch, Hans Scharoun: Bauten, Entwürfe, Texte]

Panzerkreuzer, Quadrant, Sharouns Wohnung und Wohnang, 1929 - 1931

“... δίπλα στην συμμετρία τώρα εμφανίζεται η ασυμμετρία · διαπερνά τον ρυθμό, εντείνοντας και διαλύοντας την επιφάνεια, η χρήση των υλικών με τους νέους νόμους της στατικής επιτρέπει μια εμμονική διατήρηση της οριζόντιας · σε αντίθεση με την διακοσμητική ή την προστατευτική λειτουργία της όψης, παραλαμβάνει μια αυτόνομη ζωή · η μεταχείριση της επιφάνειας, από την οποία πηγάζει η αισθητηριακή επιρροή του παρατηρητή εξελίσσεται σε επιστήμη... Εν συντομία, ακριβώς όπως στο πεδίο της μουσικής, η αίσθηση και η αξία κάθε “οργάνου” είναι εκ νέου νοηματοδοτημένη και ανεπτυγμένη ώστε να προκύψει μια νέα ορχηστρική συνένωση.”¹

H.Scharoun

Πέρα από το σχέδιο γενικής διάταξης, ο Scharoun σχεδίασε και τρία κτίρια, μια τριλογία που θα σηματοδοτούσε την είσοδο του οικισμού, μιας και η μία από τις δύο οδούς που την διέπουν, η Poritz Weg, συνδέει το σύνολο με το κέντρο του Βερολίνου που βρίσκεται ανατολικά. Η άλλη, η Jungfernheide, οδηγεί μέσα από τα κτίρια του Scharoun στο ομώνυμο πάρκο. Το κεντρικό κτίριο ονομάστηκε περιπαικτικά Panzerkreuzer², δεσπόζει και ευθυγραμμίζεται με την προαναφερθείσα οδό και αποτελείται από δύο επιμήκη πρίσματα 10 μέτρων πλάτους και 16 μέτρων ύψους. Η σύνθεση τους σε κάτοψη είναι αυτή μιας τεθλασμένης, ενώ η παιγνιώδης κορυφογραμμή των δύο στοιχείων συνδυάζεται με τον ρυθμό των άπειρων ανοιγμάτων που διαλύουν εν τέλει την όποια υποψία μονοτονίας της όψης. Στο ισόγειο του συγκεκριμένου κτιρίου υπήρχαν καταστήματα καθώς και οι είσοδοι των κλιμακοστασίων που οδηγούν στα διαμερίσματα.

Το δεύτερο κτίριο βρίσκεται πάνω στον ίδιο δρόμο αλλά είναι τοποθετημένο υπό γωνία. Πέρα από το περίφημο σχήμα χοάνης που επιτυγχάνεται, λήφθηκαν υπόψη τα υφιστάμενα δέντρα του τοπίου αλλά και η S – Bahn, της οποίας η απόκρυψη ήταν στα προαπαιτούμενα. Ο δρόμος μπροστά του είχε διαμορφωθεί με κυβόλιθους πράγμα που μείωνε την όποια ταχύτητα ανέπτυσσε ένα από τα αμαξοειδή εκείνων των χρόνων και έκανε τον ελεύθερο χώρο μια πλατεία. Ο Hans Scharoun διέμενε με την γυναίκα του Anne σε ένα από τα διαμερίσματα αυτού του κτιρίου μέχρι το 1960³, από όπου υπάρχουν και οι μοναδικές φωτογραφίες εσωτερικών⁴. Ο ίδιος απολάμβανε από τους ενταγμένους στο πρίσμα ημιυπαίθριους χώρους την θέα προς το Panzerkreuzer από την μία και προς τα υπέργηρα και πανύψηλα δέντρα από την άλλη. Ο Scharoun καμάρωνε το έργο του. Ο ίδιος ευθύνεται και για τον σχεδιασμό και την υλοποίηση της Siemensstadt 3.0 ανατολικά της Ringsiedlung κατά το 1954- 61.

Siemensstadt, 1929

Αεροφωτογραφία της τριλογίας του Hans Scharoun και της ευρύτερης περιοχής κατά την δεκαετία του 1930.
[Διαδίκτυο]

Panzerkreuzer, *Ringsiedlung 1929*

Σχέδιο όψης της μίας εκ των τριών πολυκατοικιών που σχεδίασε ο Hans Scharoun για την Ringsiedlung, σκαρίφημα του σπουδαστή.

Quadrant, 1929

Η τρίτη πολυκατοικία που σχεδίασε ο Hans Scharoun για την Ringsiedlung. Το σχήμα της κάτοψης του κτιρίου είναι όμοιο με τεταρτοκύκλιο. [P. Pfankuch, *Hans Scharoun: Bauten, Entwürfe, Texte*]

Το τρίτο και τελευταίο κτίριο βρίσκεται επί της Mackeritzstrasse, ακολουθεί την καμπύλη γεωμετρία της και τοποθετείται πάνω της με τρόπο που να αφήνει επαρκές πεζοδρόμιο και μεταβατικό χώρο για τις εισόδους στο κτίριο. Αυτός ο χώρος λειτούργησε και ως επαρκής απόσταση για τα κτίρια της Heimatsiedlung, τα οποία σύντομα ήρθαν να συσχετιστούν με το τεταρτοκύκλιο του Scharoun. Ο Scharoun επιλέγει να προβάλλει τα εννιά κλιμακοστάσια του κτιρίου ώστε να ενταθεί η καμπύλη κορυφογραμμή του σημειακά και τοποθετεί εκατέρωθεν τους εξώστες. Το κτίριο λειτουργεί σαν ένα προστατευτικό στοιχείο για την αξιοζήλευτη αυλή με τα πανύψηλα και όμοια με μακέτας υφιστάμενα δέντρα, της οποίας τα όρια ολοκληρώνουν το Panzerkreuzer και η S-Bahn. Ο χώρος αυτός είναι παραδόξως προσβάσιμος από αρκετά σημεία και ειδικά από αυτό που το Quadrant ενώνεται με το Panzerkreuzer.

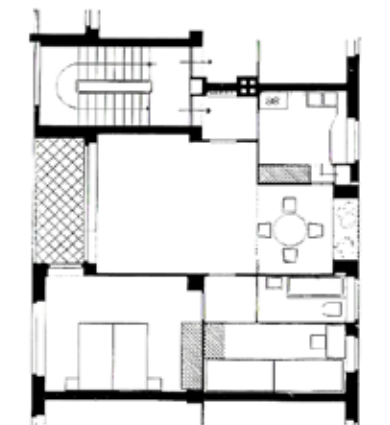
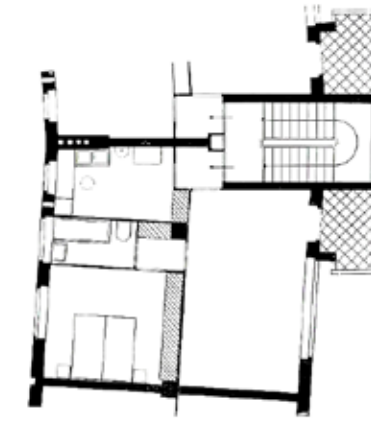
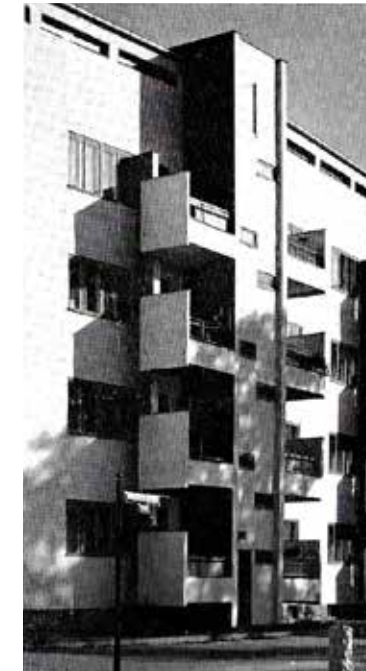
Ο Scharoun αγαπούσε τα τεταρτοκύκλια, ως υπόνοια του δαχτυλιδιού και της κορώνας της πόλης και αυτήν βάλθηκε να δημιουργήσει στην Siemensstadt 2.0 πριν την ολοσχερή διάλυση του το 1933.

1. H. Scharoun, "Bauen, Shopfung und Betrachtung", δημοσίευτο χειρόγραφο του 1928, στο **Hans Scharoun: Bauten, Entwürfe, Texte**, Berlin 1993, 82
2. Panzerkreuzer: Θωρηκτό
3. E. Syring – J.C. Kirschenmann, **Hans Scharoun 1893-1972, Outsider of Modernism**, Κολωνία 2004
4. Οι τυπολογίες που χρησιμοποίησε ο Scharoun διαφέρουν για το κάθε κτίριο ως προς τη διάταξη και τα τετραγωνικά τους.

Sharoun's Wohnung und Wohnang, 1929

Η πολυκατοικία που σχεδιάστηκε υπό γωνία από τον Hans Scharoun, έναντι του Panzerkreuzer. Με την στραμμένη τοποθέτηση του δημιουργείται ένα σχήμα χοάνης, το οποίο υποδέχεται τους περιηγητές και τους κατοίκους του οικισμού. [Διαδίκτυο]

Τυπολογίες

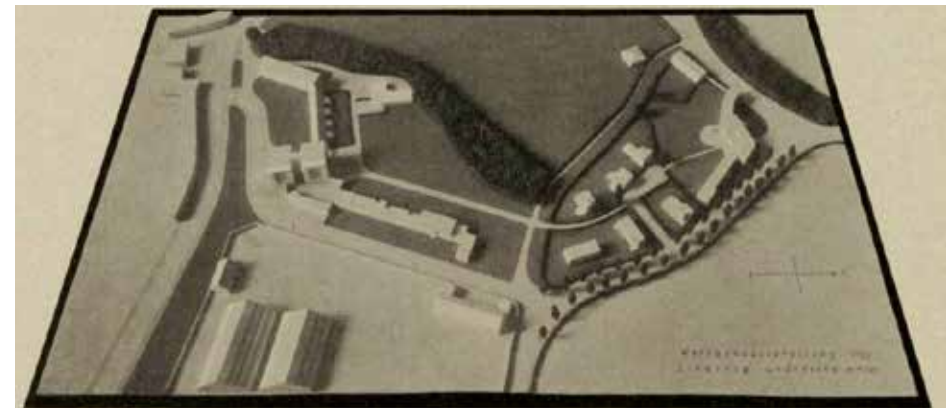
Αποσπάσματα σχεδίων κατόψεων των διατάξεων των διαμερισμάτων του Hans Scharoun, σε αντιστοιχία με τα υλοποιημένα έργα. [P. Pfankuch, Hans Scharoun: Bauten, Entwürfe, Texte]

που προϋπήρχαν σε αυτήν την περιοχή, ειδικά εκεί που αναγείρεται το κτίριο του Rad-
ing, στην οποία όμως πρώτος είχε σχεδιάσει ο Scharoun⁷ και τελικά παραχωρεί για να
υποδεχτεί τους καλεσμένους της έκθεσης μέσω του τελικά υλοποιημένου κτιρίου του
και σύμφωνα με το προτεινόμενο διάγραμμα κινήσεων από τους επιμελητές της.

Αυτό που διακρίνεται σε αυτή την πρώιμη μακέτα είναι ένα σχεδιασμένο μονοπάτι που
διατρέχει τον οικισμό σε όλο του το μήκος ακολουθώντας τη γεωμετρία της περιοχής.
Πάνω σε αυτό συναντώνται η πλατεία στο κέντρο των μονοκατοικιών και του Ledig-
genheim και ο δρόμος που διαπερνά το σύνολο εγκάρσιως - πάνω στην καμπή του,
κάνοντας ξεκάθαρο ότι ο οικισμός είναι αναπόσπαστο κομμάτι της πόλης.

*“Σκοπός της έκθεσης ήταν να διαδοθεί σε ευρείς κύκλους η σκέψη που υπάρχει πίσω
από κάθε μοντέρνα νοοτροπία διαβίωσης και κάθε σύγχρονη οργάνωση εργασιακού
χώρου.”*

WuWA

Werkbund Ausstellung in Breslau, 1929

Αεροφωτογραφία του οικισμού. [Beyond the Bauhaus]

Μακέτα, διπλανή σελίδα. [Die Form, 01.11.1928]

0. Μέχρι το 1945 το Breslau στην Niederschlesien (Κάτω Silesia) αποτελούσε τμήμα της Γερμανίας. Μετά τον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο έγινε το Πολωνικό Wrocław.

1. Η ακαδημία του Breslau ήταν ένα παράδειγμα αντί-στυλ, μιας πλουραλιστικής προσέγγισης στις σπουδές τέχνης αλλά και αρχιτεκτονικής καθώς υπό τον Endell ο τομέας των αρχιτεκτονικών σπουδών επεκτάθηκε ώστε να συμπεριλάβει τον αρχιτεκτονικό σχεδιασμό, μετατροπές κτιρίων, αγροτικές, αστική κατοίκηση καθώς και τον σχεδιασμό ολόκληρων περιοχών κατοίκησης. Αντίστοιχα μαθήματα είχαμε στο Bauhaus μόνο κατά την περίοδο διεύθυνσης του Mies, πράγμα που μας το αποδεικνύουν οι σωζόμενες εργασίες των μαθητών του.

2. Το Breslau έχει τις χειρότερες συνθήκες κατοίκησης, το 17% όλων των οικογενειών ζουν μόνο σε ένα δωμάτιο, ένα 34% σε ένα με δύο δωμάτια, μία κουζίνα και ένα δωμάτιο. Η εισροή μεταναστών από το Rosen και τη δυτική Πρωσία, που σύμφωνα με στατιστικά στοιχεία σταματούν στην πρώτη μεγάλη πόλη, ουσιαστικά επέτεινε την κρίση στην κατοίκηση. [D.A. Barnstone, *Beyond the Bauhaus: Cultural Modernity in Breslau, 1918 - 1933*, Michigan 2016, 58]

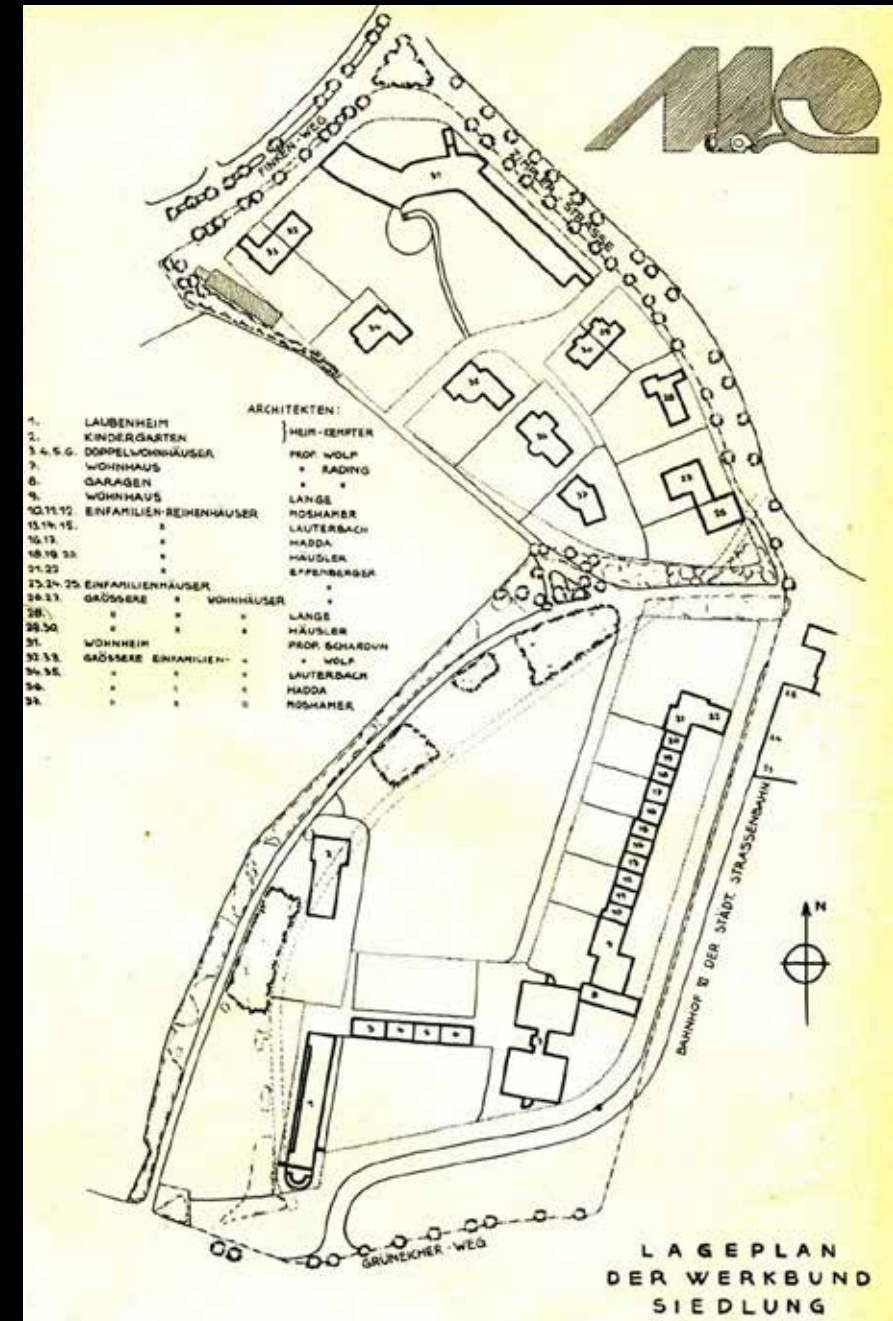
3. Jahrhunderthalle: σχεδιασμένο από τον Max Berg, η κατασκευή ξεκίνησε το 1911 και ολοκληρώθηκε το 1913 στο Breslau, τωρινό Wrocław στην Πολωνία.

4. Χρηματοδοτείται μαζί με άλλες τέσσερις εκθέσεις, η μία από αυτές είναι η περίφημη "Barcelona" σχεδιασμένη από τον Mies Van der Rohe, η όποια παίρνει 750.000 γερμανικά μάρκα από τα 2.000.000 που συνολικά εγκρίθηκαν, ενώ η έκθεση στο Breslau μόλις 100.000. Οι άλλες τρεις εκθέσεις είναι αυτές των Leipzig, Μονάχου και Königsberg. [D.A. Barnstone, *Beyond the Bauhaus: Cultural Modernity in Breslau, 1918 - 1933*, Michigan 2016, 57]

5. Ibid, 63

6. Laubenhause: πολυκατοικία σχεδιασμένη από τους Paul Heim και Albert Kempter, το υπ' αριθμόν 1 κτίριο, απ' όπου τελικά γινόταν η είσοδος στην έκθεση και η ενημέρωση.

7. Σχέδια αυτής της πρώτης απόπειρας παρέχονται από την Akademie der Kunst και εκεί διακρίνονται συνθετικές αρχές που διατηρήθηκαν στο υλοποιημένο και σε αυτό απεικονίζονται τα προαναφερθέντα υπάρχοντα κτίσματα.

Werkbundaussstellung in Breslau, 1929

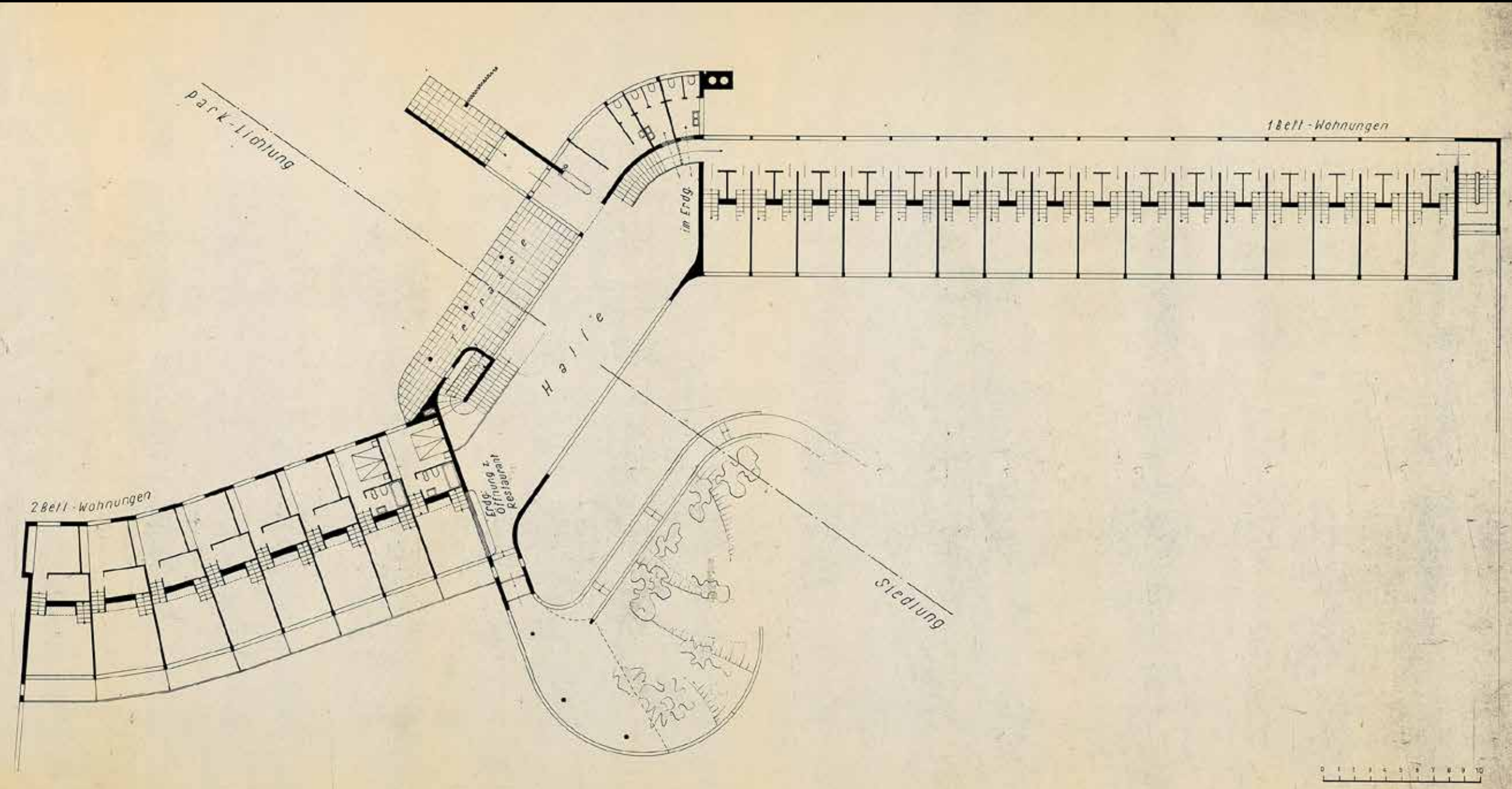
Σχέδιο γενικής διάταξης οικισμού, Deutsche Werkbund. [Wohnung und Werkraum, Mtlicher Katalog]

Ledigenheim, Werkbund Siedlung Breslau 1929

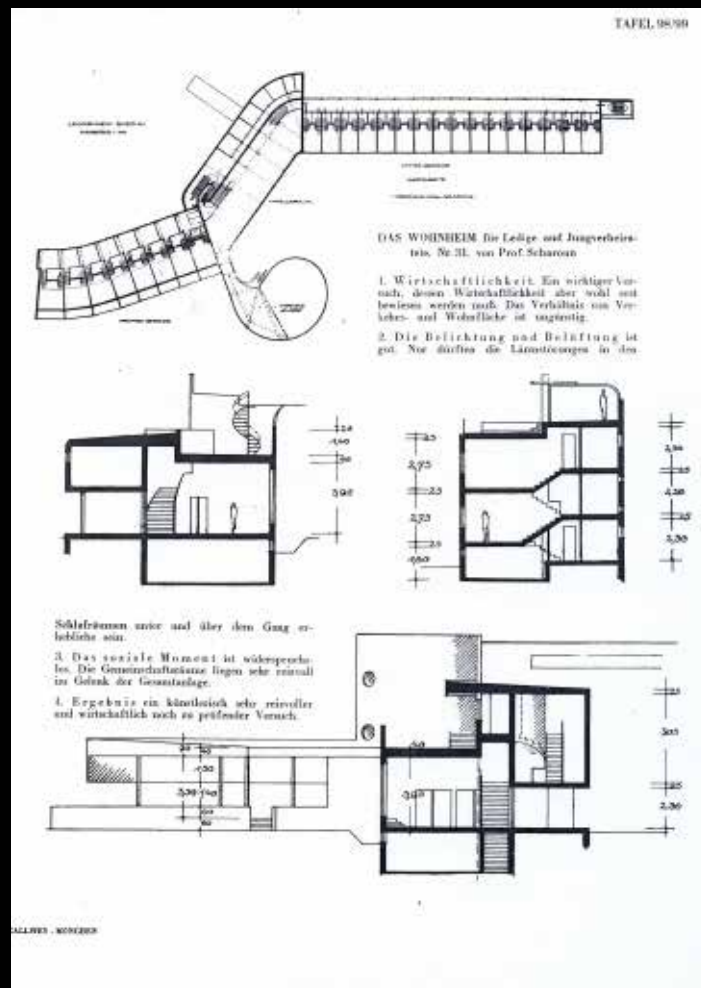
Στην βορειότερη υποπεριοχή του οικισμού υλοποιείται η σύνθεση του Hans Scharoun. Ο τότε 36χρονος καθηγητής της Kunste Akademie του Breslau δημιουργεί ο ίδιος το κτιριολογικό πρόγραμμα έχοντας όμως πρώτα επιλέξει τον τύπο των χρηστών. Το κτίριο του απευθύνεται σε εργένηδες και σε ζευγάρια χωρίς παιδιά. Σχεδιάζει δύο πτέρυγες, μια για κάθε τύπο χρήστη, τις οποίες συνδέει ένα κεντρικό κτίριο από όπου γίνεται η είσοδος όλων ελεγχόμενα και η κατανομή τους στα διαμερίσματα μέσω δύο κλιμακοστασίων. Αυτά τοποθετούνται στα άκρα της κύριας αίθουσας που συγκεντρώνει και διοχετεύει το σύνολο του πληθυσμού μέσω των κινήσεων του και λειτουργεί ως ένας κεντρικός χώρος συνεύρεσης των νοίκων και των δύο πτερύγων. Με τον τρόπο που διατάσσει ο Scharoun τα μέρη της σύνθεσης του δημιουργούνται δύο αυλές, μία στη συμβολή των οδών, Finken και Zimpler, όπου η σύνθεση υποδέχεται τον επισκέπτη και τον παραλαμβάνει μέσω ενός επιμήκους στεγαστρου 9,5 μέτρων και μία δεύτερη που αποτελεί τον κύριο χώρο εκτόνωσης, τοποθετημένη στην καρδιά της σύνθεσης με το ίδιο το κτίριο να την προστατεύει, η πρόσβαση εκεί γίνεται μέσω ενός επίσης επιμήκους στεγασμένου χώρου μιας ελεύθερης καμπύλης γεωμετρίας η οποία συνεχίζεται κυρίως ως διαμόρφωση μονοπατιών.

Μέσα από το διαμπερές, στο μάτι, ισόγειο του κεντρικού κτιρίου εισερχόμαστε σε μια αίθουσα με δύο φαινομενικά γραμμικές σκάλες οι οποίες παραλαμβάνουν και οδηγούν στους δύο διαφορετικούς τύπους διαμερισμάτων. Ο προσανατολισμός και των δύο πτερύγων είναι νοτιοδυτικός, οι διατάξεις τους όμως είναι τέτοιες που απολαμβάνουν και τον βορειοανατολικό, εκεί τοποθετούνται οι χώροι ύπνου με μόνη παρηγοριά τους μια μικρή ματιά στο δάσος του Grunpeiche. Εισερχόμενος κανείς στην πτέρυγα των εργένηδων που αποτελεί και την μεγαλύτερη από τις δύο με μήκος 51 μέτρα, καθοδηγείται μέσω ενός και μόνο διαδρόμου στο διαμέρισμα του είτε αυτό είναι στον πρώτο όροφο είτε στον δεύτερο, οι τυχαίες συναντήσεις με αυτόν τον τρόπο γίνονται συχνότερες όπως υπογραμμίζει ο P.B. Jones καθώς δημιουργείται ένα κατώφλι για όλους. Τα διαμερίσματα αυτής της πτέρυγας είναι επιφάνειας 27 τ.μ. [9x7μ] το κάθε ένα και έχουν την ίδια ακριβώς διάταξη εσωτερικά. Ο Scharoun για την επίλυση του έργου έχει μάλλον επηρεαστεί από τον Moisei Ginsburg καθώς με τη χρήση ενός και μόνο διαδρόμου και τη συγκεκριμένη επίλυση μέσω ανισοσταθμιών στα διαμερίσματα δίνει σε όλους ακριβώς τα ίδια και περιορίζει στο ελάχιστο τις κινήσεις και τους χώρους. Εισερχόμενος κανείς και αφού περάσει το portmanteau του καλείται να κατέβει ή να ανέβει οκτώ πατήματα για να βρεθεί στο σαλόνι που απολαμβάνει τη θέα του οικισμού. Γυρίζοντας το σώμα ξανά προς τα πίσω εντοπίζεται μια πολύ διακριτικά ενσωματωμένη kitchenette με τον απολύτως απαραίτητο εξοπλισμό.

Ledigenheim, Werkbund Siedlung Breslau, 1929

Σχέδιο κάτοψης του πειραματικού ξενώνα για εργένηδες και ζευγάρια χωρίς παιδιά, Hans Scharoun. [Akademie der Künste]

Στη συνέχεια ανεβαίνουμε ή κατεβαίνουμε ξανά για να βρεθούμε στο υπνοδωμάτιο αφού περάσουμε από το μικροσκοπικό λουτρό από το οποίο λείπει μόλις το πλυντήριο - όλα ήταν συγκεντρωμένα στην δεύτερη στάθμη του κεντρικού κτιρίου. Όλοι οι ένοικοι αυτής της πτέρυγας όπως και της άλλης είχαν πρόσβαση από το κεντρικό κλιμακοστάσιο της πτέρυγας των ζευγαριών και του υποστηρικτικού κλιμακοστασίου της πτέρυγας των εργένηδων στο διαμορφωμένο δώμα όπου επίσης έχουμε ανισοσταθμίες, φύτευση και μεταλλικά στοιχεία τα οποία ο Scharoun φανταζόταν ότι θα κατακλύζονταν από φυτά.

Η πτέρυγα των ζευγαριών έχει ένα πιο περίπλοκο κλιμακοστάσιο με το οποίο καλείται κανείς να ανέβει δύο στάθμες για να εισέλθει στον κοινό διάδρομο που οδηγεί στα διαμερίσματα εμβαδού 37τ.μ. [3.5 x 11.5μ]. Φτάνοντας στη δεύτερη στάθμη πρώτα αντικρίζει κανείς την έξοδο που οδηγεί στο δώμα και μετά την είσοδο προς τον κοινό διάδρομο των διαμερισμάτων. Στο ισόγειο αυτού του τμήματος, ακριβώς κάτω από τα διαμερίσματα, ο Scharoun έχει τοποθετήσει το εστιατόριο στο οποίο σκεφτόταν ότι όλοι θα γευμάτιζαν ή θα δειπνούσαν.

Το κεντρικό κτίριο λειτουργεί ως ένας πυκνωτής κινήσεων, ένας κόμβος από όπου όλοι διέρχονται, για αυτό και οι δύο πτέρυγες “κλειδώνουν” σε αυτό σαν να είναι μηχανισμός, αφού πρώτα εκτελέσουν το σκοπό τους απέναντι στην πόλη, αυτή των εργένηδων να τρέχει σύμφωνα με τον δρόμο και τα όρια του οικισμού, προστατεύοντας την αυλή. Έτσι δημιουργείται ένα αστικό μέτωπο ενώ, η άλλη πτέρυγα κάνει τα ίδια αλλά με άλλον τρόπο, δημιουργώντας αστικό μέτωπο με το όριο της το οποίο εφάπτεται και εναρμονίζεται πλήρως με την φορά του άλλου δρόμου και δημιουργεί μια αυλή για την υποδοχή των περιηγητών της έκθεσης και όλων των περαστικών. Σε αυτήν ο Scharoun φανταζόταν ένα καφέ, και προκειμένου να γίνει αυτό, τοποθετεί και αυτόν τον κτιριακό όγκο υπό γωνία 145° σε σχέση με το κεντρικό κτίριο και καμπυλώνει το τελευταίο τμήμα της.

Η στροφή των μερών γίνεται με κέντρα τα σημεία εισχώρησης στο κεντρικό κτίριο, στις θέσεις των κλιμακοστασίων. Αυτό αποτελεί εξέλιξη της στρατηγικής που χρησιμοποιήθηκε και στην πρώτη σύνθεση που σχεδιάστηκε από τον Scharoun για το άλλο άκρο του οικισμού, στη θέση του Turmhaus¹ του Rading. Στην πρώτη πρόταση ένα κεντρικό κλιμακοστάσιο όριζε τις γωνίες στροφής των πτερύγων των διαμερισμάτων και των υπόλοιπων στοιχείων της σύνθεσης. Αυτά στρέφονταν για να έρθουν σε συνέχεια με υφιστάμενα κτίρια της περιοχής ή δημιουργούσαν συνέχειες με την πόλη, όπως τον σταθμό του τραμ που φυσικά συσχετίστηκε από τον Scharoun με το κτίριο του. Τέλος κρίνεται σκόπιμο να αναφερθεί ότι η σκάλα που οδηγεί στην πτέρυγα των ζευγαριών έχει όμοιο σχήμα με αυτό της κάτοψης δώματος του αρχικά σχεδιασμένου κτιρίου του Scharoun για τον οικισμό.

“Μια προσπάθεια ενοποίησης υφιστάμενων και προτεινόμενων κτιρίων σε ένα δυναμικό συνεχές.”

P.B. Jones

Οι γωνίες που διέπουν το Ledigenheim² έρχονται σε συνέπεια με τα παραπάνω- αυτές της πτέρυγας των εργένηδων σε σχέση με το κεντρικό κτίριο και το καμπύλο στέγαστρο είναι μεταξύ τους ίσες αλλά και όμοιες με αυτές που απαρτίζουν τη γεωμετρία της περιοχής που υλοποιήθηκε το σύνολο του οικισμού. Ο άξονας “Park – Lichtung/Siedlung” μαρτυρά παραπάνω από όσα επιλέγει να σημειώσει ο Scharoun.

“Με το πέρασ του χρόνου – ευαίσθητη εξέλιξη (...), ο κάτοικος της πόλης αποκρυσταλλώθηκε ως τύπος. (...) Η απέραντη ποικιλία και οι διαφορές στους τύπους των αστικών κατοικιών πρέπει να συναντηθούν με μία ευρεία σειρά ευκαιριών κατοίκησης που προσφέρουν μια επαρκή μορφή διαβίωσης.”³

H. Scharoun

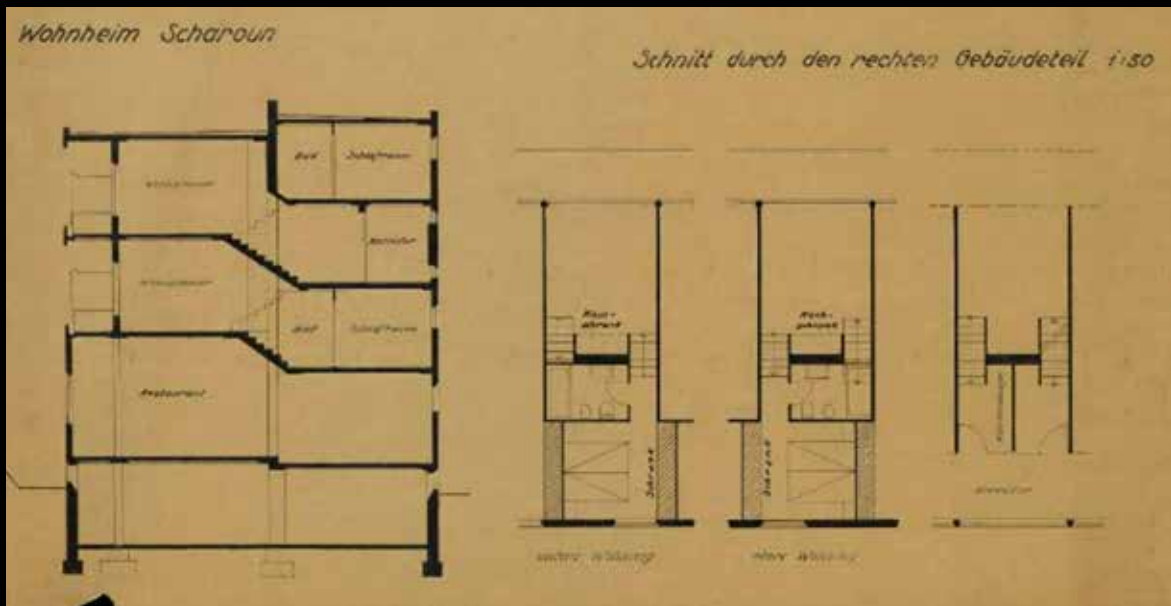
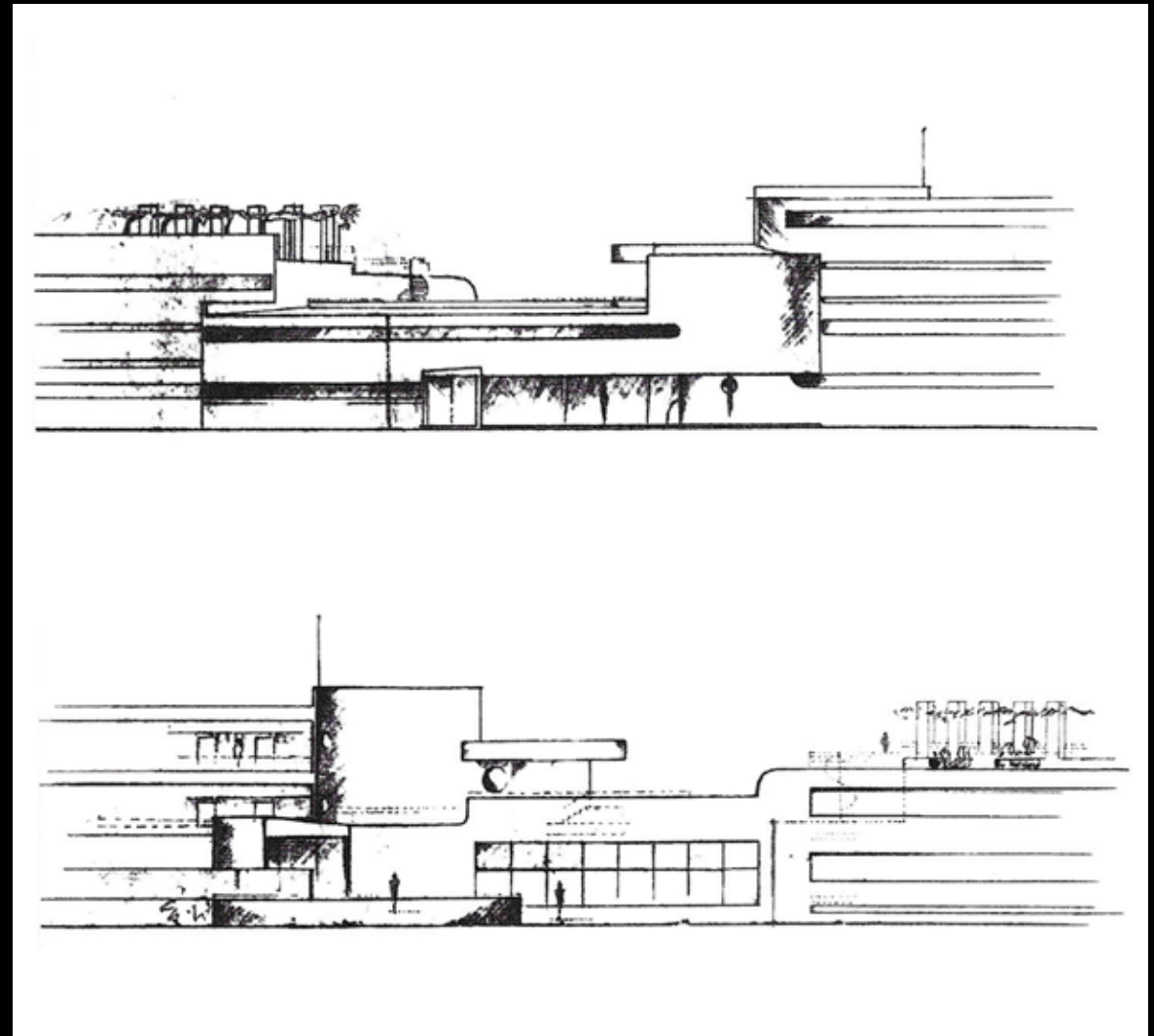
1. Turmhaus: (= πυργόσπιτο) κτίριο 24 διαμερισμάτων σχεδιασμένο από τον A. Rading, ήθελε να κτιστούν 9 όροφοι αλλά τελικά κτίστηκαν μόλις 4.

2. Ledigenheim: ο πειραματικός ξενώνας για εργένηδες και ανύπαντρα ζευγάρια του Hans Scharoun.

3. H.Scharoun, “Men’s and Women’s Hostels and Boarding Houses for Urban Nomads”, στο **A History of Collective Living**, Βασιλεία 2019, 56

Ledigenheim, Werkbund Siedlung Breslau, 1929
Foyer [Wohnung und Werkraum ausstellung]

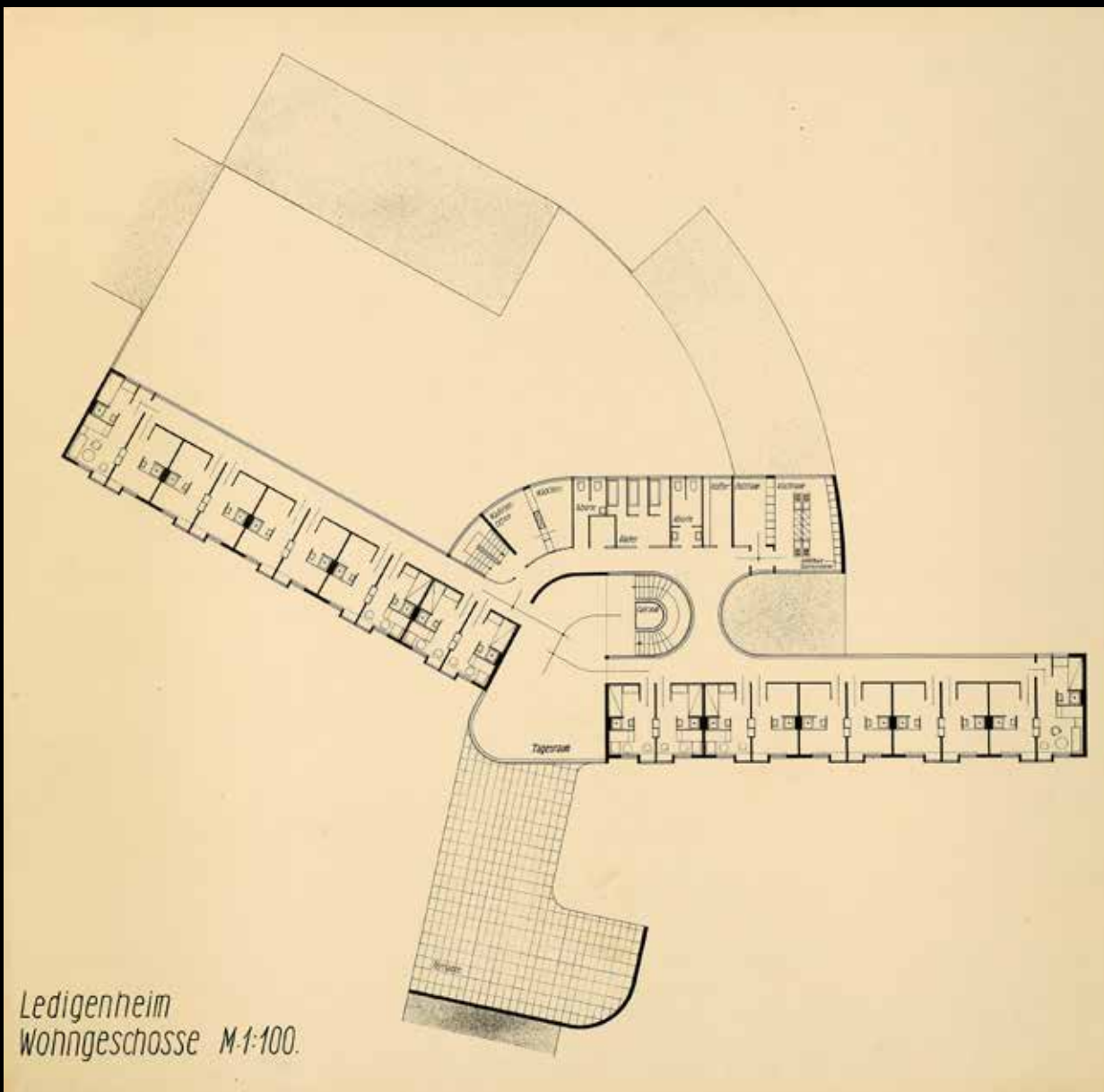

Ledigenheim, Werkbund Siedlung Breslau, 1929

Όψεις, Hans Scharoun. [J.C. Kirchenmann & E. Syring, *Hans Scharoun – Die Forderung des Unvollendeten*]

Τομή και κατόψεις επιπέδων διαμερισμάτων, Hans Scharoun. [Deutsche Digitale Bibliothek]

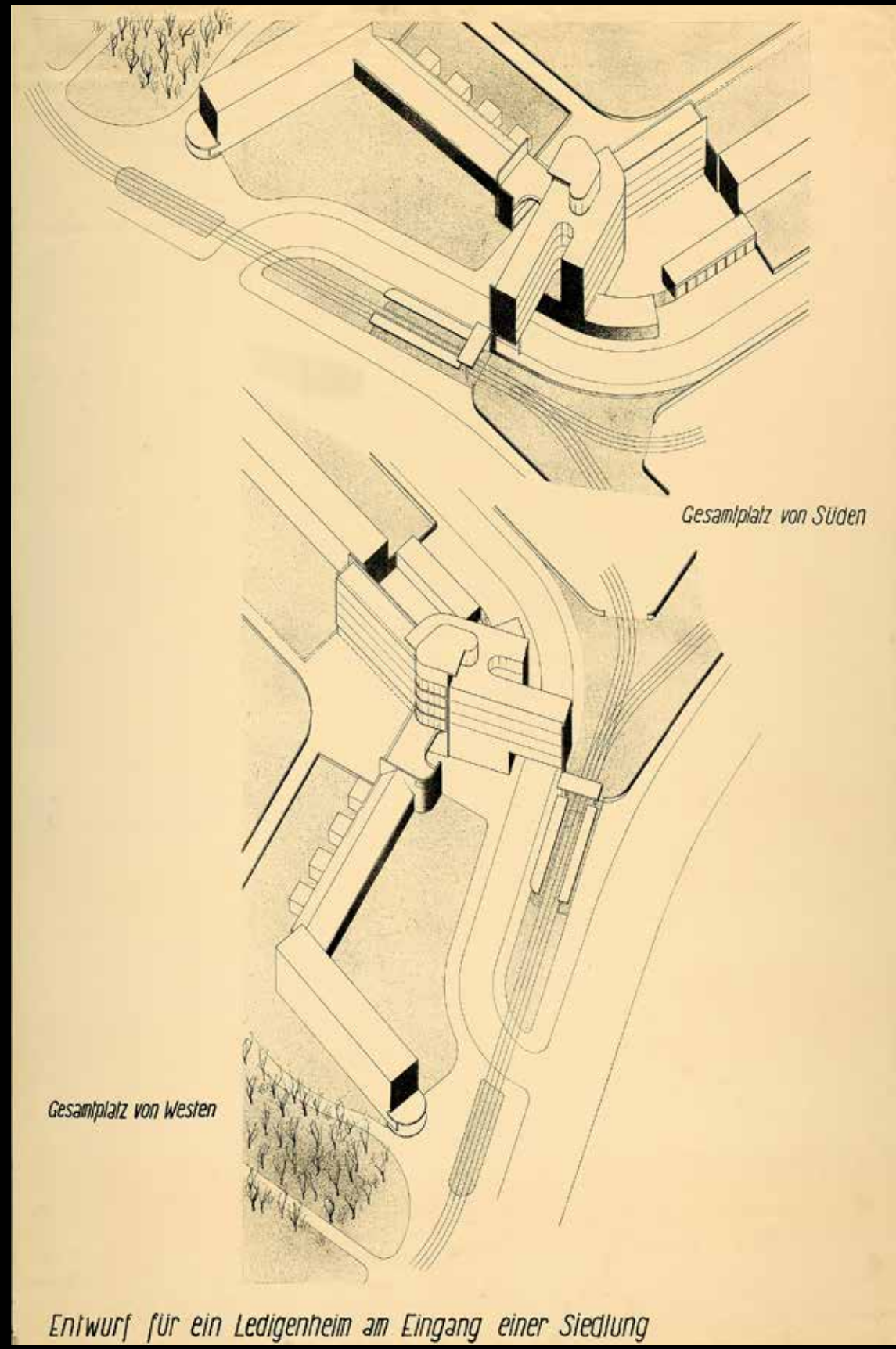
Φωτογραφία όψης προς τον οικισμό. [P.B. Jones, *Hans Scharoun*]

Ledigenheim
Wohngeschoss M 1:100.

Ledigenheim, Werkbund Siedlung Breslau, 1929

Κάτοψη και αξονομετρικά σχέδια της πρώτου κτιρίου που πρότεινε ο Hans Scharoun για τον οικισμό, στην περιοχή που τελικά υλοποιήθηκε η πολυκατοικία του Adolf Rading. [Akademie der Künste]

Gesamtplatz von Westen

Gesamtplatz von Süden

Entwurf für ein Ledigenheim am Eingang einer Siedlung

Schminke Haus, Löbau 1930 - 33

Σε οικόπεδο γενικών διαστάσεων 50 επί 70 μέτρων τοποθετείται τετράγωνο πλευράς 25μ. αξονικά στην γραμμή που διατρέχει το μέσον της μεγάλης πλευράς αφήνοντας ελεύθερο χώρο στις τρεις από τις τέσσερις πλευρές ίσο με περίπου 12.50μ. στο νότιο τμήμα. Οι σχέσεις σταδιακά διπλασιάζονται ή υποδιπλασιάζονται σε ό,τι έχει να κάνει με το κτίριο προς το περιβάλλον του αλλά και με κάποια από τα μέρη του εσωτερικά.

Διακρίνονται 3 μέρη αυτού- όλα εγγεγραμμένα στο προαναφερθέν τετράγωνο. Άλλο ένα τετράγωνο, στραμμένο όμως, πλευράς 14μ. πάνω στο οποίο εδράζεται συνθετικά και κατασκευαστικά ένα επίσης στραμμένο παραλληλόγραμμο διαστάσεων 30 επί 7μ. του οποίου η μία άκρη, εκείνη που εισχωρεί στο βορειοανατολικό τμήμα του οικοπέδου και απολαμβάνει τη θέα, υποστηρίζεται από μεταλλικά υποστυλώματα. Αυτά τα στοιχεία φέρουν ακόμη έναν πρόβολο, μια ελεύθερη κίνηση και κορύφωση, εναρμονισμένη σε ένα ακόμη τετράγωνο πλευράς 12.50μ., το οποίο είναι τοποθετημένο στο ανατολικότερο τέταρτο του τετραγώνου που περιγράφει το κτίριο και αποτελεί το τρίτο μέρος.

Τα δύο πρώτα τμήματα του κτιρίου έχουν έρθει σε συγκεκριμένη γωνία σε σχέση με το σύνολο ώστε το παραλληλόγραμμο που αποτελεί τον όροφο και φιλοξενεί τα υπνοδωμάτια όλων, πλην της ή του οικονόμου, να είναι απολύτως νότια χωρίς όμως να απολαμβάνουν θέα εκτός από ένα, όχι αυτό του παραγγελιοδότη αλλά τον ξενώνα. Το τετράγωνο που μας υποδέχεται, μέσω ενός στεγάστρου σε πρόβολο μήκους 5,50 μέτρων, αποτελείται από σπλισμένο σκυρόδεμα - εκεί φιλοξενείται το λειτουργικό τμήμα του κτιρίου, κουζίνα, τραπεζαρία, w.c., υπνοδωμάτιο υπηρεσίας, δωμάτιο αναψυχής και δύο από τα συνολικά 4 κλιμακοστάσια, αυτό που οδηγεί στο κελάρι και πρέπει κανείς να ψάξει και το κεντρικό που οδηγεί στον όροφο. Το δεύτερο κυριολεκτικά απορροφά τον επισκέπτη με το που εισέλθει και του αποκαλύπτει μια σειρά από απανωτά επεισόδια όπως ακριβώς και στην κατοικία Weite.

Schminke Haus, Lobau 1930 - 33

Charlotte Schminke [Archiv Hans Scharoun, Akademie der Künste]

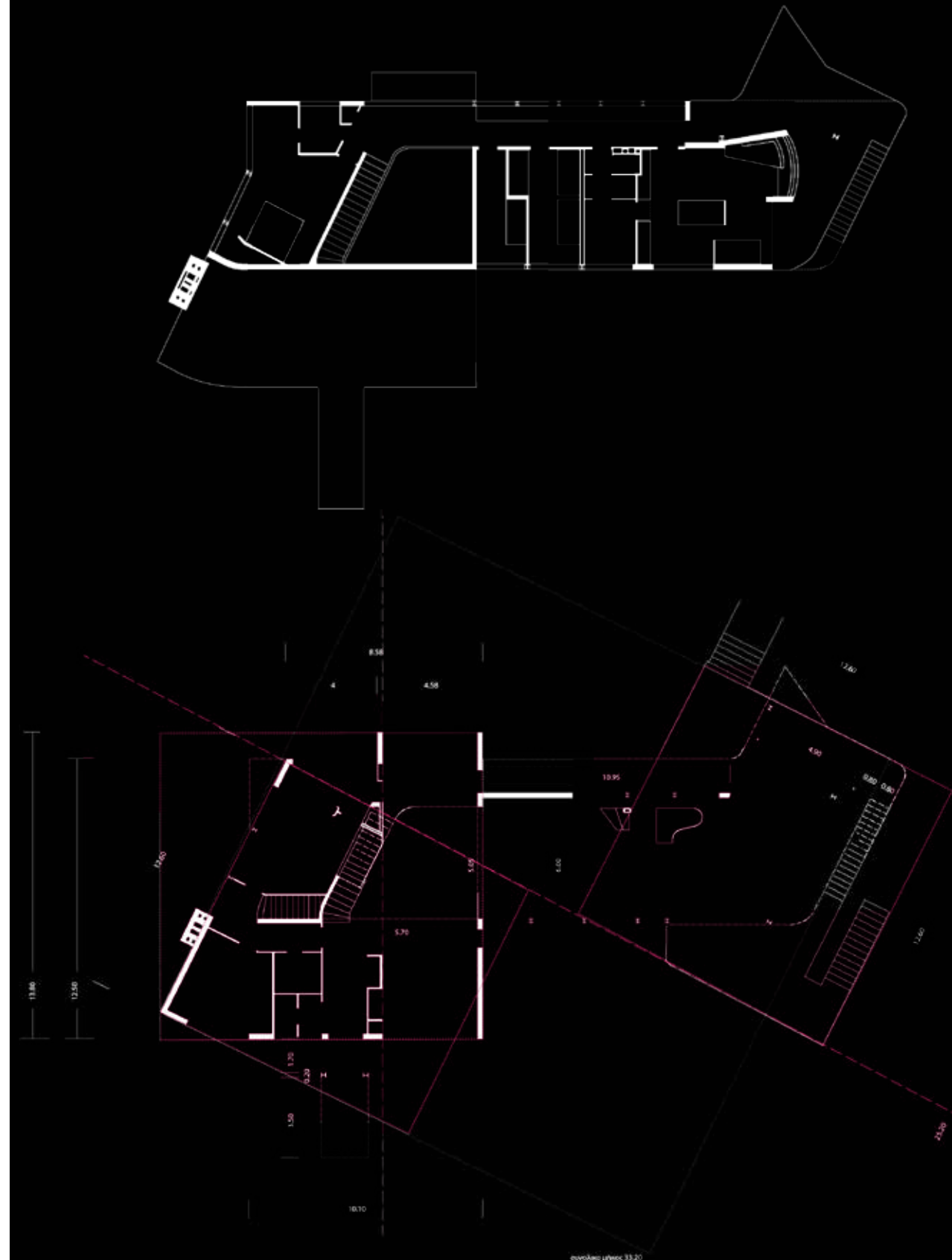
Αναλυτικότερα, αποκαλύπτονται σε χώρο πλάτους 6 μέτρων και μήκους περίπου 15 με στραμμένη απόληξη, καθιστικό και βιβλιοθήκη αντικριστά, τζάκι και πιάνο σε σειρά, ένας εσωτερικός κήπος επάνω στην στροφή και ένα κυκλικό τραπέζι στο τέλος με την απόλυτη θέα του κήπου και της πόλης στο βάθος. Όλα αυτά ανακλύπτον όσο κανείς στέκεται και παρατηρεί, ενώ ανεβαίνει την υπό γωνία σκάλα ή βρίσκεται στον διπλού ύψους χώρο που εκείνη επιβάλλει. Τα παραπάνω επεισόδια έχουν διάφανα όρια μιας και φύση και θέα επίσης το επιβάλλουν.

Η κλίση του παραλληλογράμμου, όπως και το στιβαρό τετράγωνο εναρμονίζονται με την τοπογραφία και συμφωνούν με τις υψομετρικές καμπύλες του εδάφους. Κάθετα σε αυτές αναπτύσσεται μια καμπύλη, η οποία ορίζει το πώς διατάσσονται τα τελειώς διαφορετικά μεταξύ τους δέντρα που γενικά συσφίγγουν το περίγραμμα, προστατεύοντας την ιδιωτικότητα της οικογένειας. Οξύμωρα όμως, ο Scharoun αποκαλύπτει σε όσους περπατούν στην γειτονιά το ελεύθερο στον χώρο belvedere του κτιρίου και την κυκλική υδάτινη διαμόρφωση διαμέτρου 10 μέτρων - που συνδυαστικά με μια ακόμη καμπύλη, στην οποία φαίνεται να απορρέει το νερό της πρώτης - ολοκληρώνει ένα σύνολο του οποίου μέρος είναι ένας τρίτος κύκλος, ένα βάθρο, που μοιάζει με βατήρα στα μάτια ενός παιδιού. Αποτελεί μέρος συγκέντρωσης στα μάτια ενός μέλους της οικογένειας ή ένα ακόμη σημείο για να απολαύσει κανείς πλέον την κατοικία Schminke.

Το δρομάκι που μας παραλαμβάνει από τον δρόμο είναι υφιστάμενο σύμφωνα με τον P.B. Jones και ο Scharoun σχεδιάζει σύμφωνα με αυτό, διατηρώντας τη γεωμετρία του η οποία φανερώνει την κλίση των 26 μοιρών που έχει σε σχέση με τη νότια στενή πλευρά του περίπου ορθοκανονικού οικοπέδου. Αυτό το μονοπάτι είναι έτσι εξαιτίας της τοπογραφίας, αυτήν μαρτυρά και για αυτό το λόγο διατηρείται και χρησιμοποιείται συνθετικά από τον αρχιτέκτονα (αυτό δεν μας το λέει ο P.B. Jones και ούτε αναφέρεται στον τόπο για το συγκεκριμένο έργο, λες και ξαφνικά έπαψαν αυτές οι ανησυχίες για τον Scharoun). Το τοπογραφικό αποκαλύπτει τα παραπάνω και μας το παραθέτει στην διδακτορική του διατριβή ο Klaus Kurvers¹.

Schminke Haus, Löbau 1930 - 33

Κατόψεις ισογείου (κάτω) και ορόφου (πάνω) της κατοικίας του Fritz Schminke, ανασχεδιασμένες από τον σπουδαστή. [Οι πρωτότυπες ανευρέθησαν στην Διδακτορική Διατριβή του Klaus Kurvers, "Entschlüsselung eines Bildes – Das Landhaus Schminke von Hans Scharoun", Berlin 1996]

Το κτίριο το ίδιο έχει στραφεί σύμφωνα με την τοπογραφία ενώ τα κλιμακοστάσια είναι παράλληλα των μακριών πλευρών του οικοπέδου. Όλα έχουν λοιπόν την ίδια κλίση σε σχέση με το στραμμένο κτίριο και είναι της τάξης επίσης των 26 μοιρών². Τα δύο κύρια κλιμακοστάσια, αυτό που βρίσκεται στην καρδιά του κτιρίου και αυτό που είναι παρασιτικά προσαρτημένο στην όψη του, επικοινωνούν οπτικά παρά το μήκος που τα χωρίζει και την σειρά επεισοδίων που παρεμβάλλονται. Καθώς ανεβαίνει κανείς το ένα από τα δύο βλέπει και το άλλο. Όποιο και αν επιλέξει θα του χαρίσει την ίδια θέα, όχι όμως και την ίδια εμπειρία. Να σημειωθεί ότι το έργο βρίσκεται στο βόρειο άκρο της πόλης, σε επικλινές οικόπεδο και νότια συνορεύει με το εργοστάσιο ζυμαρικών του ιδιοκτήτη του σπιτιού, Fritz Schminke.

Τέλος, η κατοικία ολοκληρώνεται τον Μάιο του 1933, δυο μήνες αφού οι Ναζί έχουν καταλάβει την εξουσία. Ο P.B. Jones γράφει *“οι αξιωματικοί της Baurolizei ήταν εξουσιοδοτημένοι να επιμένουν στην ορθότητα των έργων ως προς την ογκοπλασία τους, παρόλο που αυτή δεν ήταν επακριβώς ορισμένη με όρους ύψους, έγινε εξαιρετικά δύσκολο να σχεδιάζει και να υλοποιεί κανείς ως μοντερνιστής”*³.

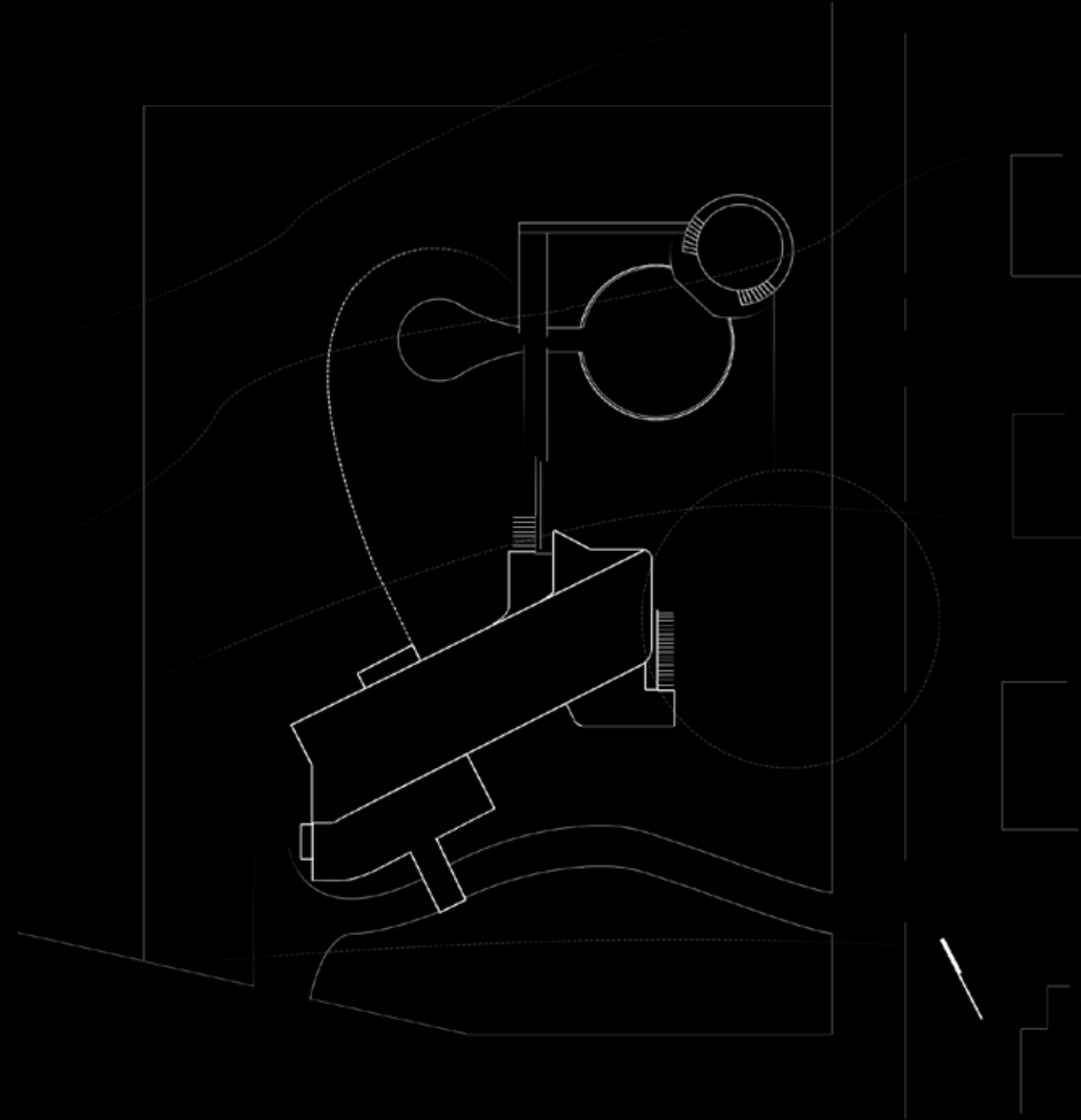

Schminke Haus, Löbau 1930 - 33

Φωτογραφίες εσωτερικών, το καθιστικό της κατοικίας (πάνω) και το κλιμακοστάσιο που οδηγεί στον όροφο (κάτω). [Archiv Hans Scharoun, Akademie der Künste]

1. Klaus Kurvers, *Entschlüsselung eines Bildes – Das Landhaus Schminke von Hans Scharoun*, Διδακτορική Διατριβή, Berlin 1996, 4.3α
2. P.B. Jones, *Hans Scharoun* [1978], Λονδίνο 1995, 76
3. Ibid, 81

Schminke Haus, Lobau 1930 - 33

Κάτοψη της κατοικίας του Fritz Schminke και του περιβάλλοντα χώρου, σχεδιασμένη από τον σπουδαστή, βασισμένη στο σύνολο των σχεδίων.

Baensch Haus, Spandau- Berlin 1934

“Εάν κάποιος κατασκευάζει μια τέτοια κατοικία τότε σκέφτεται κατά παρόμοιο τρόπο, αυτό είναι μη αποδεκτό και αυτός δεν μπορεί να είναι ναζί.”¹

Joseph Goebbels

Ο Hans Scharoun το 1934 ξεκινάει τον σχεδιασμό της επίμαχης κατοικίας έπειτα από την γνωριμία του με το ζεύγος Baensch μέσω του αρχιτέκτονα τοπίου και φίλου του, Herman Mattern, ο οποίος είχε επιμεληθεί και σχεδιάσει τον κήπο του ζεύγους.

Στο μακρόστενο οικόπεδο διαστάσεων 58 επί 20 μέτρων υπήρχε ήδη μια κατοικία όπως φαίνεται στο σχέδιο του H.Mattern, η οποία όμως κατεδαφίστηκε για την υλοποίηση της πρότασης του Scharoun. Η κατοικία κατασκευάστηκε στην θέση της προηγούμενης, σε άμεση σχέση με τον δρόμο και το γειτονικό κτίσμα εξαιτίας κυρίως της τοπογραφίας. Το σημείο αυτό ήταν το πιο προνομιακό, είχε την καλύτερη θέα προς τη λίμνη Havel, διότι αποτελούσε την υψηλότερη ισόπεδη περιοχή του οικοπέδου. Η σύνθεση πέρασε από τέσσερα στάδια εξέλιξης για να κατατεθεί στις αρχές, *Baupolizei*, μόλις η όψη προς τον δρόμο και μία κάτοψη. Ο Scharoun συνειδητά κατέθεσε μόνο αυτά τα δυο σχέδια² μιας και η συγκεκριμένη όψη ειρωνικά δεν είχε τίποτα το διαφορετικό σε σχέση με τις όψεις των γειτονικών κτιρίων της περιοχής τα οποία ήταν παραδοσιακού ύφους (*Heimatschutzstil*³) και απολύτως σύμφωνη με τα όσα όριζαν οι τότε αυστηροί κανόνες του ναζιστικού κόμματος⁴. Παραδόξως η κάτοψη δεν προξένησε αντιδράσεις και το κτίριο υλοποιήθηκε.

Το αποτέλεσμα του τεχνάσματος ήταν η απομάκρυνση του συμβολαιογράφου Baensch από το ναζιστικό κόμμα, η κατάσχεση της περιουσίας του και φυσικά η περιθωριοποίηση του⁵.

Τα παραπάνω διηγείται ο Giovanni Klaus Koenig στο *“Arhitektura tedesca del secondo dopoguerra”* και στο *“Architettura dell’ Espressionismo”* το 1967. Στο δεύτερο αναφορά γίνεται σε μερικές ακόμη κατοικίες στις οποίες ο Scharoun βρήκε καταφύγιο μέσω του σχεδιασμού τους, όταν το να υλοποιείς ως μοντέρνος στην ναζιστική Γερμανία ήταν ακατόρθωτο. Οι κατοικίες αυτές είχαν παρόμοιο χειρισμό μα ήταν αρκετά πιο συγκρατημένες από την κατοικία Baensch μετά το προαναφερθέν σκάνδαλο. Τα σκοτεινά αυτά χρόνια κλείνουν οι περίφημες ακουαρέλες με τίτλο *“Κύκλος της αντίστασης”*⁶ στις οποίες επίσης κατέφυγε ο Scharoun μέχρι και την πτώση του τρίτου Ράιχ και την εισβολή των Ρώσων τον Απρίλιο του 1945.

“Ο “οργανικός” πυρήνας του τρόπου σύνθεσης του Scharoun [...] οι διασπασμένοι όγκοι του, κλιμακωτοί και αλληλο-διεισδυόμενοι ισχυρίζονται έναν ανυπέρβλητο έρωτα για την ελευθερία, την ευτυχία του να ζεις παρόλα όσα συμβαίνουν, σε αυτά τα καθολικά σκοτεινά χρόνια για την ευρωπαϊκή αρχιτεκτονική, η σύνθεση του έχει μια αξία παραδειγματική ακόμη και προφητική.”⁷

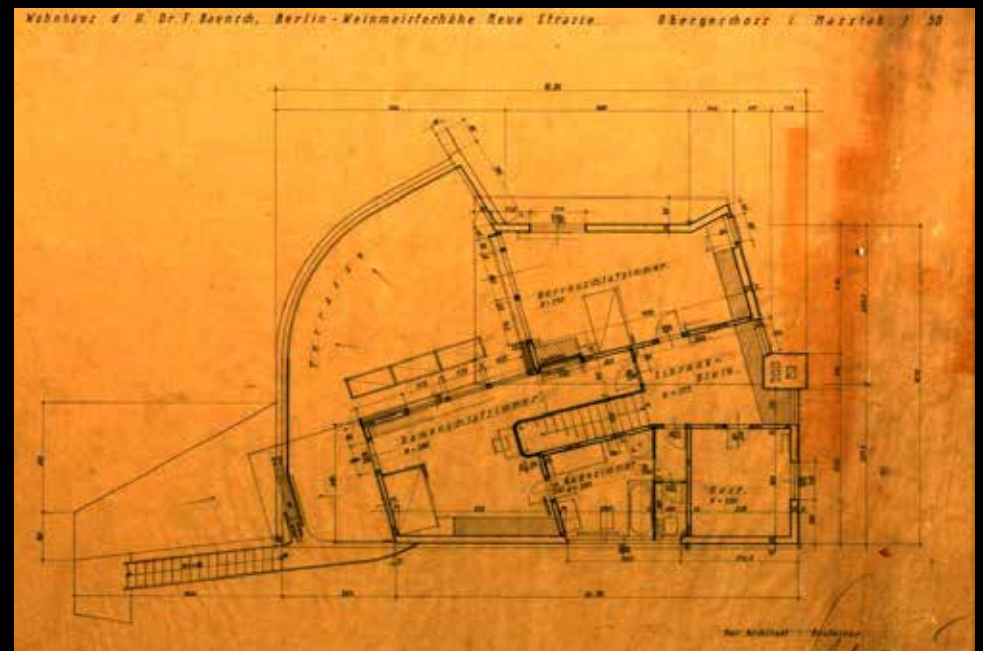
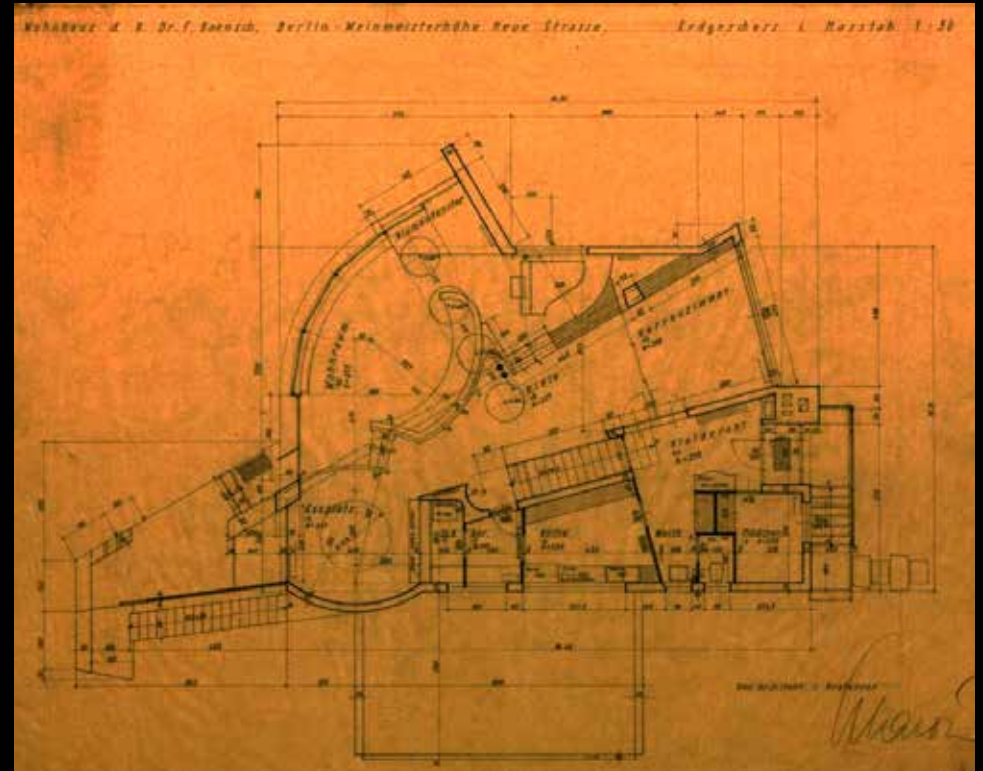
G.K.Koenig

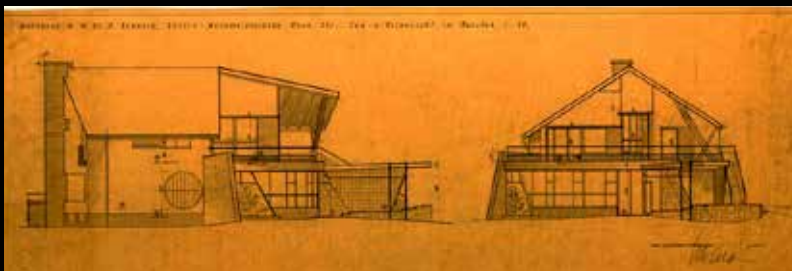
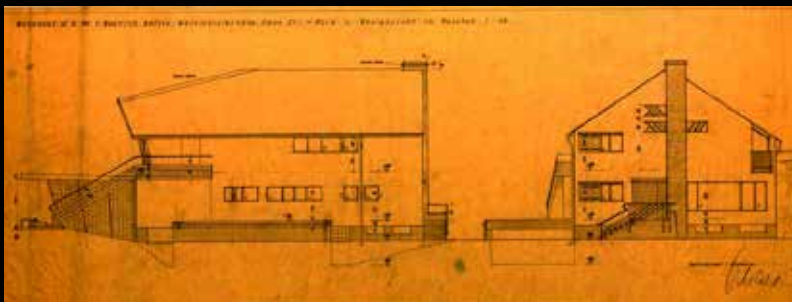
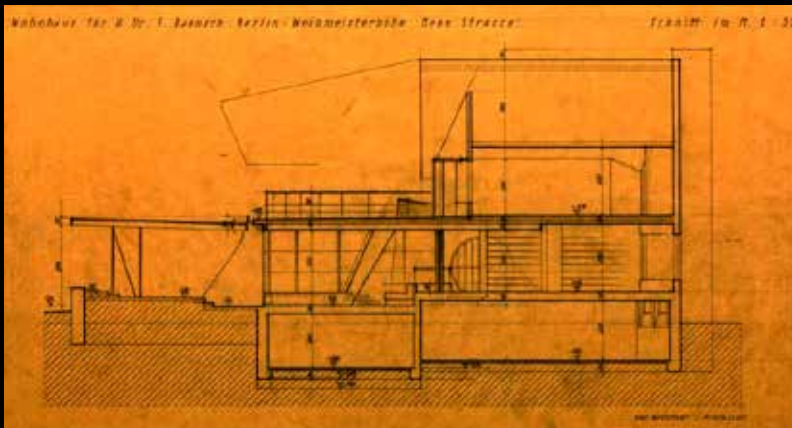
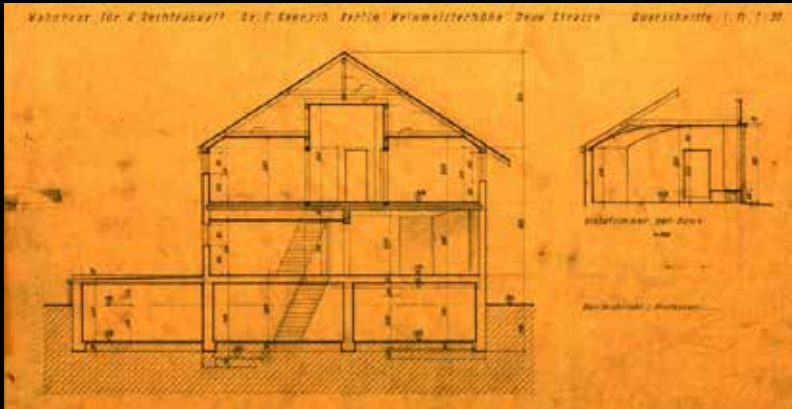
Αριστοτεχνικά, η όψη που απευθύνεται στη γειτονιά και από την οποία γίνεται η είσοδος στην κατοικία είναι ενός τυπικού παραδοσιακού σπιτιού με μια δίρριχτη στέγη από κεραμίδια και μια αξονικά τοποθετημένη, δεσπόζουσα τούβλινη καμινάδα. Η κάτοψη όμως αποτελεί ένα σύνολο σχέσεων γεωμετρίας και εμπειριών που είναι κάθε άλλο παρά τυπικό ή γνώριμο. Εισερχόμενος κάνεις στην κατοικία, αφού αφήσει το παλτό του, στην πρώτη μόλις στροφή του σώματος του έρχεται αντιμέτωπος με την πανοραμική θέα της λίμνης. Ο Scharoun έχει χωρίσει τη στάθμη του ισογείου σε τρεις ζώνες: λειτουργική, κίνησης και καθημερινού. Στην τρίτη συνυπάρχουν ένα πιάνο, ένας κεντρικά τοποθετημένος καναπές καμπύλης γεωμετρίας στραμμένος προς τη λίμνη και ένα θερμοκήπιο. Αυτή η ζώνη είναι πιο χαμηλά κατά τρία ρίχτια σε σχέση με τις άλλες δύο και μπορεί να απομονωθεί από αυτές μέσω κουρτινών. Το κλιμακοστάσιο αποτελεί και φόντο του καθιστικού.

Το σύνολο παραδόξως εγγράφεται σε ένα ορθογώνιο παραλληλόγραμμο διαστάσεων 16 επί 10 μέτρων. Οι τρεις ζώνες του κτιρίου χωρίζονται σύμφωνα με τη διαγώνιο του ορθοκανονικού σχήματος σε δύο τρίγωνα. Το ένα από αυτά αποτελεί την κύρια ζώνη του καθιστικού ενώ στο δεύτερο τοποθετούνται η λειτουργική ζώνη και αυτή της κίνησης. Οι δύο τελευταίες χωρίζονται από τη γραμμή που διέρχεται από την κορυφή και το μέσο της απέναντι πλευράς αυτής του δεύτερου τριγώνου. Στο τελικό στάδιο της κάτοψης του ισογείου φαίνεται ο καναπές που πραγματικά επιθυμούσε ο Scharoun - καμπύλης γεωμετρίας και ίδιας ακτίνας με αυτήν του επίσης καμπύλου υαλοστασίου, μα σε καθρεπτισμό. Αυτή η γεωμετρία επαναλαμβάνεται, αλλά σε άλλη κλίμακα, στα περιβλήματα της τραπεζαρίας, οι δύο αυτοί χώροι αγκαλιάζουν τους παρευρισκόμενους. Στο ίδιο σχέδιο φαίνεται επίσης ένα δίδυμο υποσύλωμα προ του πιάνου - οι ομοιότητες με την κατοικία Weite είναι πλέον πολλές.

Baensch Haus, 1934

Κατόψεις ισογείου και ορόφου, Hans Scharoun. [Deutsche Digitale Bibliothek]

Η λειτουργική ζώνη αποτελείται από το δωμάτιο του ή της οικονόμου, πλήρως εξοπλισμένο, που βρίσκεται σε άμεση σχέση με την κουζίνα, το office⁸ και την τραπεζαρία, όλα τους είναι γραμμικά τοποθετημένα και το υποσύνολο ολοκληρώνεται από την είσοδο του σπιτιού και το κλιμακοστάσιο που οδηγεί στο κελάρι. Στη δεύτερη ζώνη για να φθάσει κανείς οφείλει να θέσει το σώμα του σε ελλειπτική τροχιά⁹ για να βρεθεί τελικά στην αρχή της σκάλας που οδηγεί στα υπνοδωμάτια έχοντας όμως αντικρίσει πρώτα την πανοραμική θέα της λίμνης.

Στα υπνοδωμάτια του ορόφου ανεβαίνει κανείς και από ένα εξωτερικό μεταλλικό κλιμακοστάσιο, μια караβόσκαλα, το οποίο παραλαμβάνεται από τον κήπο. Αυτό έχει σχεδόν την ίδια φορά με το εσωτερικό και αφού ο ένοικος φθάσει στον όροφο έχει βρεθεί σε ένα μπαλκόνι ίδιας γεωμετρίας με αυτήν του σαλονιού αφού και η σκεπή δημιουργεί μια καμπύλη εσοχή για την υποδοχή του ενοίκου και του ήλιου. Εκεί υπάρχουν τρία υπνοδωμάτια και ένα λουτρό. Το ζεύγος Baensch κοιμόταν σε ξεχωριστές κρεβατοκάμαρες, απολάμβαναν όμως και οι δύο τα ίδια προνόμια θέας και προσανατολισμού. Αξίζει να αναφερθεί ότι ο ξενώνας και το δωμάτιο υπηρεσίας ήταν οι μόνοι ορθοκανονικοί χώροι - σε αυτήν την ανοίκεια γεωμετρία επρόκειτο να ζουν ξένοι.

Ο P.B. Jones μας μεταφέρει την ατμόσφαιρα της κατοικίας Baensch από τις πρώτες κιόλας γραμμές της μονογραφίας του για τον Hans Scharoun:

“Όποια εντύπωση συμβατικότητας της κατοικίας διαλύεται μέσα σε μια στιγμή, αυτό το δωμάτιο, εάν κάποιος μπορεί να το αποκαλέσει έτσι, είναι καταπληκτικό. Μοιάζει παράδοξα λαμπερό και ανοιχτό, ο χώρος φαίνεται να κυλάει έτσι με αποπληκτική ρευστότητα, αποδεσμευμένος από τους μορφολογικούς κανόνες που συνήθως αποδίδουμε στα “δωμάτια”. Εμπρός, καθώς κάποιος εισέρχεται, βρίσκεται ένα απέραντο παράθυρο το οποίο φαίνεται σαν κενό μεταξύ του δαπέδου και της οροφής παρά σαν μια οπή στον τοίχο, δίνοντας μια δυνατή αίσθηση συνέχειας με τον κήπο.” [...] Το σχήμα της κατοικίας Baensch δεν προέκυψε από κάποιο στοιχείο μα είναι ένας συνδυασμός πλεονεκτημάτων πολλών στοιχείων.”¹⁰

“Εάν το αποτέλεσμα είναι ξεκάθαρο, το μονοπάτι μέσω του οποίου επετεύχθη δεν είναι καθόλου προφανές.”¹¹

P.B. Jones

Baensch Haus, 1934

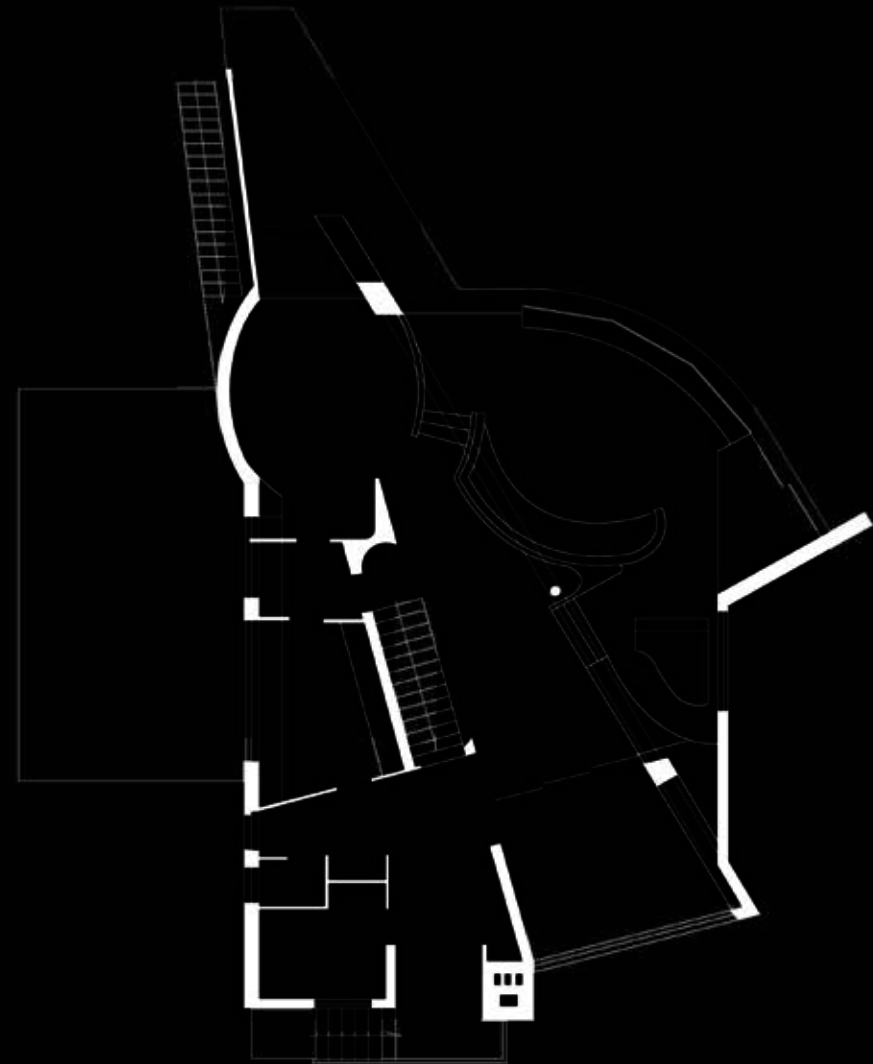
Τομές και Όψεις, Hans Scharoun. [Deutsche Digitale Bibliothek]

“Ένας άλλος πελάτης ήταν ο Baensch, ένας νομικός σύμβουλος της AEG. Αυτό ήταν το 1934. Έπρεπε να κάμψουμε αρκετές αντιστάσεις έως ότου πάρουμε την οικοδομική άδεια. Υπολογίσαμε ότι ο Baensch οδήγησε πάνω από 500 χιλιόμετρα μέχρι το Potsdam και πίσω για τις επισκέψεις του στις πολεοδομικές αρχές. Αρχικά, μια επιτροπή 20 ατόμων επισκέφθηκε το πεδίο – διοικητικοί, οικοδομικοί επιθεωρητές και άλλοι... - και, φυσικά, έφεραν πολυάριθμες αντιρρήσεις επί των σχεδίων. Μια ευτυχής συγκυρία επιτέλους προέκυψε και μας διέσωσε. Ο Baensch είχε έναν φίλο που δούλευε στο γραφείο του Meissner (ενός δικηγόρου) και του ανέφερε ότι ο Hitler κάποτε είχε πει ότι εάν έκτιζε ένα σπίτι, θα είχε μια Βαυαρική στέγη. Η επιτροπή περίμενε από μένα μια ορθοκανονική κάτοψη. Η κάτοψη μου όμως, παρόλα αυτά, ήταν ακανόνιστη, προσαρμοσμένη στο έδαφος, και η οροφή είχε μια συγκεκριμένη κλίση. Ήταν παραχώρηση μου η παρουσίαση μιας “Βαυαρικής στέγης”. [...] Η “Βαυαρική στέγη” μου είχε μια κλίση της τάξης των 20 – 23°. Πήρε μισό χρόνο για να πάρουμε τελικά οικοδομική άδεια.”

Αναφορά σε συζήτηση του Scharoun και του Lehmann-Haupt στις 27 Μαΐου 1947 στο Βερολίνο. Akademie der Künste, Βερολίνο, Hans-Scharoun-Archiv, φάκελος 1.12.3

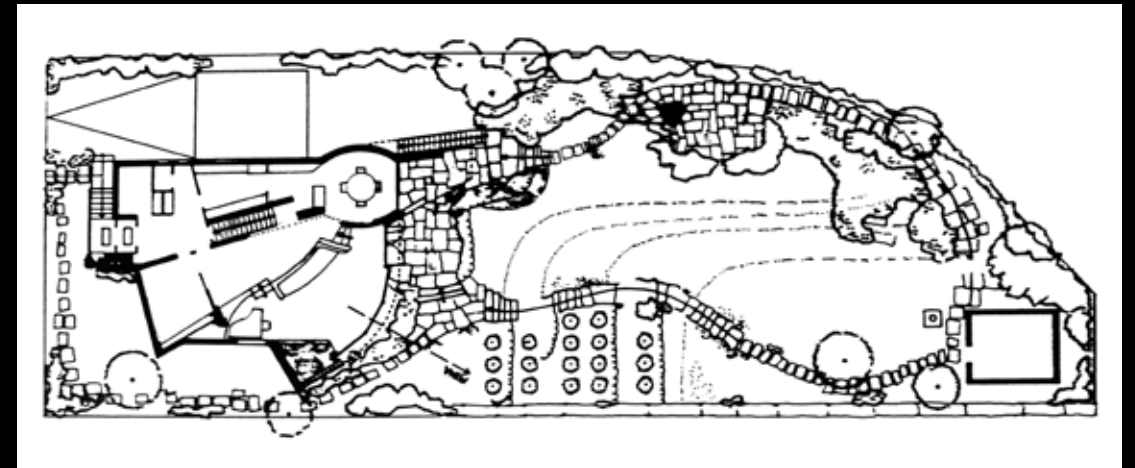
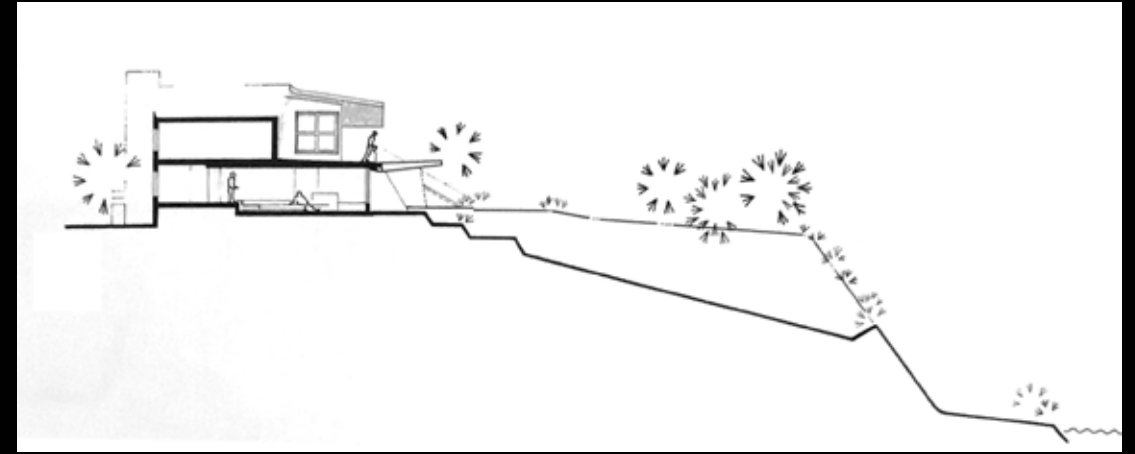
Το παραπάνω απόσπασμα συμπεριλαμβάνεται στο βιβλίο του Carsten Krohn, **Hans Scharoun: Buildings and Projects**, Βασιλεία 2018, 25, 27.

1. G.K. Koenig & F.Borsi, **Architettura dell' Espressionismo**, Γένοβα 1967, 238
2. Waltraud P. Indrist, **Chicago 1904 – First architectural attempts to seek solutions to sociocultural fault lines caused by Western industrialization and capitalism**, 2019, 3
3. Heimatschutzstil η' Heimatstil: παραδοσιακό ύφος, επιλογή παραδοσιακών υλικών, εμφανές τούβλο, δίρριχτες στέγες.
4. “Ο Χίτλερ ασχολούταν ο ίδιος με τις άδειες των κτιρίων για το Βερολίνο”, G.K. Koenig & F.Borsi, **Architetturadell' Espressionismo**, Γένοβα 1967, 238
5. Ibid.
6. Ibid, 239
7. G.K. Koenig, **Architettura tedesca del secondo dopoguerra**, Bologna 1965, 69, 74
8. Office: προπαρασκευαστικός χώρος, υποστηρικτικός της τραπεζαρίας
9. “Ένας συνεπής φονξιοναλιστής όπως ο Scharoun, δεν αρεσκόταν στην “ίσια γραμμή” αλλά στην καμπύλη ώστε να εκφράσει τον πραγματικό φυσικό χώρο που χρησιμοποιούν οι άνθρωποι καθώς κινούνται.”, Adolf Behne, παρατίθεται από τον W. Indrist, **Chicago 904 – First architectural attempts to seek solutions to sociocultural fault lines caused by Western industrialization and capitalism**, 2019, 1, υπόσημείωση 5
10. P.B. Jones, **Hans Scharoun** [1978], Λονδίνο 1995, 10,13
11. Ibid, 13

Baensch Haus, 1934

Κάτοψη της κατοικίας Baensch, ανασχεδιασμένη από τον σπουδαστή. [Το πρωτότυπο ανευρέθη στην Deutsche Digitale Bibliothek]

Baensch Haus, 1934

Σχέδιο διαμήκουσ τομής (Hans Scharoun) και κάτοψη ισογείου με τον περιβάλλοντα χώρο, ανασχεδιασμένη από τον P.B. Jones [P.B. Jones, Hans Scharoun]

Οι συμμετοχές του Scharoun στους διαγωνισμούς και τα φανταστικά του σκίτσα τροφοδοτούσαν το υλοποιημένο του έργο και εξέλιξαν το αρχιτεκτονικό λεξιλόγιο και την σκέψη του για την πόλη, η οποία μονοπώλησε, σχεδόν- ειδικά μεταπολεμικά- την προσοχή του.

Οι αναπαραστάσεις συγκεκριμένων έργων έχουν τη δύναμη να παρασύρουν μέσα τους όποιον τις αντικρίζει- κάνοντας τον να περιφέρεται νοητικά στις συνθέσεις- ή να δημιουργούν την αίσθηση ότι το προβαλλόμενο βρίσκεται εκεί που γράφει ο τίτλος του. Κατάφερε μέσω μερικών γραμμών να δημιουργεί μια αύρα, μεταδίδοντας παράλληλα όσα σκεφτόταν και να θέτει προβληματισμούς και ερωτηματικά για τις επιλογές που έκανε αλλά και για το πώς έφτανε στις επιλύσεις του. Οι απαντήσεις ήταν πάντα εκεί, στα σχέδια, όπως και η ειρωνεία που χρησιμοποιούσε.

Με τις συνθετικές ικανότητες και τον άρτιο τρόπο σχεδίασης του, ο Scharoun έφτανε σε αποτελέσματα που πάντα αποσκοπούσαν στην επίλυση του κάθε προβλήματος, η οποία όμως επηρέαζε το ευρύτερο σύνολο. Κάθε μια από τις τρεις, υλοποιημένες, κατοικίες που εξετάστηκαν ήταν ικανή να θέσει υπό αμφισβήτηση τους κανόνες, τουλάχιστον, των περιχώρων στα οποία εντάσσονταν, ενώ και οι τέσσερις έκαναν τους ενόικους τους να ζουν με διαφορετικούς όρους ποιότητας ζωής, εξαντλώντας την λειτουργικότητα, απελευθερώνοντας τα όρια και προσκαλώντας τις απολαύσεις.

Η ανάλυση και η εξέταση του έργου αυτής της περιόδου του Scharoun αποκαλύπτει τους μηχανισμούς που γεννούν τις ευρηματικές επιλύσεις του.

Για να επιτευχθεί το αποτέλεσμα του Weissenhof ο Scharoun πέρασε από τέσσερις διαφορετικές προτάσεις, τέσσερα στάδια εξέλιξης, αλλά μόνο στο τέταρτο κάνουν την εμφάνιση τους οι περίφημες καμπύλες, τα τεταρτοκύκλια και η εμφανής κεκλιμένη και καμπυλωμένη οροφή- που το χαρακτηρίζουν και το ολοκληρώνουν. Το ίδιο φαίνεται να συμβαίνει και με την κατοικία Baensch αλλά και την Schminke. Τα τεταρτοκύκλια, οι στροφές, οι παρόμοιες μα καθρεπτισμένες καμπύλες, σε συνδυασμό με την διαχείριση των κινήσεων, ήταν κάποια από τα στοιχεία που έκαναν τις συνθέσεις του εξαιρετικά ευπροσάρμοστες σε κάθε περιβάλλον. Αυτή η διαδικασία όμως ήταν αργή, σε αντίθεση με αυτή των γεγονότων εκείνης της περιόδου.

Φαίνεται ότι πειραματιζόταν με τις κατοικίες και ότι τα αποτελέσματα των αναζητήσεων του προσπαθούσε να τα μεταγράψει στα κτίρια διαμερισμάτων και τα δημόσια έργα εκείνης της περιόδου μέσω των διαγωνισμών, έως ότου μπορέσει να τα εφαρμόσει μεταπολεμικά.

Το 1927 ήταν 34 ετών και μετρούσε ήδη δύο χρόνια στην Ακαδημία Τεχνών του Breslau, όπου διατηρούσε γραφείο με τον συνάδελφο του εκεί Adolf Rading και τον καθηγητή του - από τις σπουδές του στο Βερολίνο, Paul Kruchen. Από το 1919 και τη νικητήρια συμμετοχή του για την πλατεία του Prenzlau, ο Scharoun διατηρούσε δικό του γραφείο στο Instertburg όπου και διέμενε με την γυναίκα του έως τα τέλη του 1924 και είχε εμπλακεί σε πλήθος διαγωνισμών, μεταξύ των οποίων και αυτός της Friedrichstrasse. Κατάφερε να μαθαίνει και να εξελίσσεται προσθέτοντας συνεχώς στο έργο του, ενώ εκλέπτινε τις γραμμές των σχεδίων του και ειδικά των προοπτικών.

Από το 1919, την “κρυστάλλινη αλυσίδα” και την πρώτη του νίκη σε διαγωνισμό έως το 1925, έτος κατά το οποίο γίνεται καθηγητής στο Breslau, ο Scharoun έχει ήδη υλοποιήσει μια σειρά αρκετών έργων που φέρουν στοιχεία του Jugendstil και της παραδοσιακής αρχιτεκτονικής της Γερμανίας, όπως οι Βαυαρικές στέγες. Στον Scharoun φαίνεται ότι η εξέλιξη αυτών των εκφάνσεων της αρχιτεκτονικής και η περίοδος που μελετάται είναι άλλος ένας σταθμός: - Μια έκφραση του Μοντέρνου. Ένα χρονικό παράθυρο, μιας μόλις επταετίας, κατά το οποίο έχει κατασταλάξει στο αρχιτεκτονικό του λεξιλόγιο και οι συνθετικές του ικανότητες συνεχώς βελτιώνονται. Ο Scharoun, υφολογικά, συστρατεύεται με τον E.Mendelsohn, τον H.Haring, τον B.Taut, τον H.Poelzig.

Μεταπολεμικά απορροφήθηκε από τα ζητήματα που απασχολούσαν την πόλη που τόσο τον συγκλόνιζε και ποτέ δεν αποχωρίστηκε. Μετά τη λήξη των αρχιτεκτονικών περιορισμών, που επιβλήθηκαν το 1933, ο Scharoun ξαναρχίζει να υλοποιεί ελεύθερα το 1945- με άλλους πλέον όρους. Έχουν περάσει πολλά κρίσιμα χρόνια κατά τα οποία ο πειραματισμός είναι εσωτερικός και εκείνος έχει φτάσει πλέον τα 52 του χρόνια. Με την λήξη του πολέμου ο Scharoun, όπως και άλλοι αρχιτέκτονες που δεν έφυγαν από την χώρα και ήταν ικανοί ακόμη να εργαστούν, συμβάλλουν στην προσπάθεια ανοικοδόμησης του Βερολίνου.

Από το 1945 μέχρι το 1946 ήταν ο Αρχιτέκτονας της Πόλης του Βερολίνου και την ίδια περίοδο άρχισε να διδάσκει Πολεοδομικό Σχεδιασμό στο Πολυτεχνείο του Δυτικού Βερολίνου. Ηγήθηκε μιας ομάδας σχεδιασμού και οργάνωσε ένα στρατηγικό σχέδιο για την ανοικοδόμηση του, το επονομαζόμενο “Kollektivplan”. Το καλοκαίρι του 1956 κερδίζει τον διαγωνισμό για την Φιλαρμονική του Βερολίνου και την περίοδο 1960 – 1963 υλοποιεί την νικητήρια αυτή πρόταση. Ο ρόλος του ήταν πλέον διαφορετικός, ενορχήστρων από τις θέσεις του, ακόμη για την περίπτωση της Akademie der Künste, όταν ιδρύθηκε το 1954 στο Δυτικό Βερολίνο και αποτέλεσε τον πρώτο μεταπολεμικό πρόεδρο της, από το 1956 έως το 1968.

“Κοιτάξτε τα “φανταστικά” σκίτσα, όχι πάντα συγκλονιστικά μα πάντα γεμάτα νόημα, και μετά δείτε τα υλοποιημένα έργα του Scharoun. Υπάρχει μια ένταση, που μεταφέρεται σε κοσμικές διαστάσεις μέσω ενός ονειρικού κόσμου, αγνής φαντασίας – όχι ουτοπικό, διότι η αληθινή ουτοπία δεν έρχεται σε αντίθεση με την τάξη της λογικής - και ενός υλικού κόσμου με τον οποίο συμβιβάζεται μέχρι την παραμικρή λεπτομέρεια και στον οποίο αγωνίζεσαι αρκετά για να βρεις τις “φιγούρες” των ονείρων.”¹

*“Le Scaturigini Ideali dell’ Opera di Scharoun”
Vittorio Leti Messina, Architetto, Ρώμη, Δεκέμβριος 1968*

1. V.L. Messina, M. Taut και H. Lauterbach, **Hans Scharoun**, Ρώμη 1969

- 1893 Βρέμη/Γέννηση
 1912– 1914 Technische Universität Berlin / Σπουδές
 1914 Υπηρετεί Εθελοντικά /Α΄ Παγκόσμιος Πόλεμος
 1919 Κερδίζει τον πρώτο του διαγωνισμό για την Πλατεία του Prenzlau στο Insterburg
 1919 – 1920 Die Gläserne Kette
 1919 – 1925 Διευθύνει το δικό του γραφείο στο Insterburg
 1925 – 1932 Διδάσκει στην Ακαδημία Τεχνών του Breslau / Διευθυντής ήταν ο O.Moll
 1926 Διατηρεί αρχιτεκτονικό γραφείο στο Breslau με τους P.Kruchen και A.Rading
 1926 Der Ring / Γνωριμία με τον H.Häring
 1927 “V.P”, Πυροσβεστικός Σταθμός και Τεχνικές Υπηρεσίες Breslau, Διαγωνισμός
 1927 “Balance”, Επέκταση Reichstag, Διαγωνισμός
 1927 Stuttgart Werkbund Siedlung 1927, Haus Nr.33
 1928 “Weite”, Κατοικία, Διαγωνισμός
 1928 “Bremer Flagge”, Δημαρχιακές Εγκαταστάσεις Βρέμης, Διαγωνισμός
 1929 – 1931 Siemensstadt 2.0, Σχέδιο Γενικής Διάταξης Ringsiedlung μαζί με τον M.Wagner. Ο Scharoun σχεδιάζει και 3 κτίρια διαμερισμάτων για τον οικισμό.
 1929 Breslau Wohnung und Werkraum Ausstellung 1929, Ledigenheim
 1930 – 1933 Schminke Haus, Löbau
 1932 Ξεκινάει το νέο του γραφείο στο Βερολίνο
 1933 Baupolizei, ξεκινούν οι αρχιτεκτονικοί περιορισμοί
 1934 – 1935 Baensch Haus, Spandau, Berlin
 1933 – 1945 Υλοποιούνται 17 κατοικίες και σχεδιάζονται άλλες 7 σύμφωνα με τον P.B. Jones
 1939 – 1945 “Κύκλος της Αντίστασης” – Ακουαρέλες Ουτοπιών
 1945 – 1946 Stadtbaurat von Berlin
 1945 Kollektivplan – Επικεφαλής της ομάδας Σχεδιασμού για την Ανοικοδόμηση του Βερολίνου
 1946 – 1958 Διδάσκει Πολεοδομία στο Technische Universität Berlin
 1956 Κερδίζει τον διαγωνισμό για την Φιλαρμονική του Βερολίνου
 1956 – 1968 Πρόεδρος της Akademie der Künste στο Δυτικό Βερολίνο
 1960 – 1963 Υλοποίηση της Φιλαρμονικής

Βιβλία:

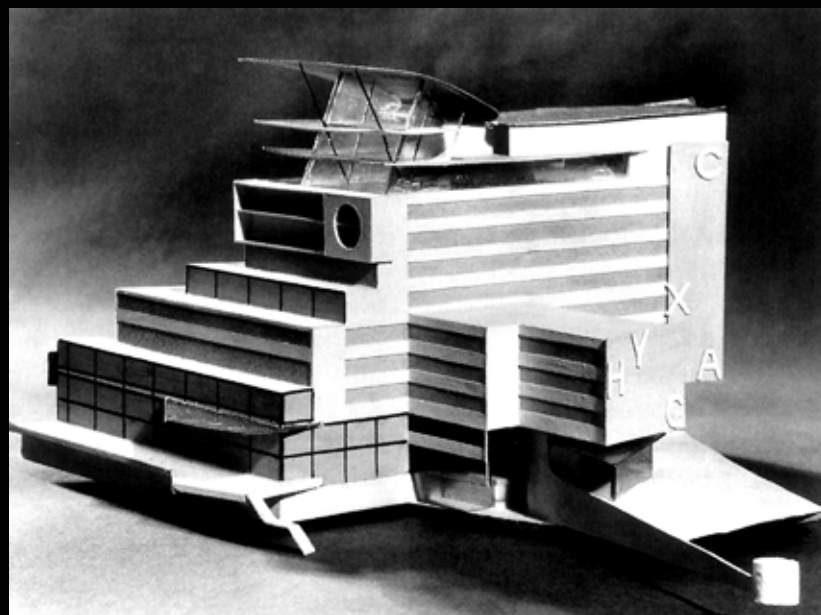
- P.B. Jones, *Hans Scharoun* [1978], Λονδίνο 1995.
- G.K. Koenig & F.Borsi, *Architettura dell' Espressionismo*, Γένοβα 1967.
- G.K. Koenig, *Architettura tedesca del secondo dopoguerra*, Μπολόνια 1965.
- P. Pfankuch, *Hans Scharoun: Bauten, Entwürfe, Texte*, Berlin 1993.
- C. Krohn, *Hans Scharoun, Buildings and Projects*, Βασιλεία 2018.
- J.C. Kirchenmann & E. Syring, *Hans Scharoun – Die Forderung des Unvollendeten*, Stuttgart 1993.
- E. Syring – J.C. Kirschenmann, *Hans Scharoun 1893-1972, Outsider of Modernism*, Κολωνία 2004.
- K. Kurvers, *Entschlüsselung eines Bildes – Das Landhaus Schminke von Hans Scharoun*, Διδακτορική Διατριβή, Berlin 1996.
- J.A. Anderson, *The Architecture of Hans Scharoun: Works 1933 - 1945*, Διδακτορική Διατριβή, Μασαχουσέτη 1985.
- A.D. Marciano, *Hans Scharoun 1893 - 1972*, Ρώμη 1992.
- V.L. Messina, M. Taut και H. Lauterbach, *Hans Scharoun*, Ρώμη 1969.
- D.A. Barnstone, *Beyond the Bauhaus: Cultural Modernity in Breslau, 1918 - 1933*, Μίσιγκαν 2016.
- Deutscher Werkbund, *Wohnung und Werkraum Breslau 1929*, Mtlicher Katalog, 1929.
- J. Urbanik, *WuWA - Living and Work Space*, Βρότσλαβ 2014.
- C. Threuter, *Hans Scharouns Architekturzeichnungen aus der Zeit von 1939 bis 1945*, Frankfurt 1994.
- K. Frampton, *Modern Architecture* [1980], Λονδίνο 2020.
- K. Frampton, *The Other Modern Movement, Architecture, 1920 - 1970*, New Haven & Λονδίνο 2021.
- B. Nierhoff-Wielk & E. Wöldicke, *Frank Gehry - Hans Scharoun, Strong Resonances*, München 2018.
- Antoine de Saint Exupery, *Le Petit Prince* [1946], Μπουρζ 1987.
- G. Grassi, *Η λογική δομή της Αρχιτεκτονικής* [La costruzione logica dell' Architettura, Τορίνο 1998], Αθήνα 2020.

Κείμενα σε Βιβλία:

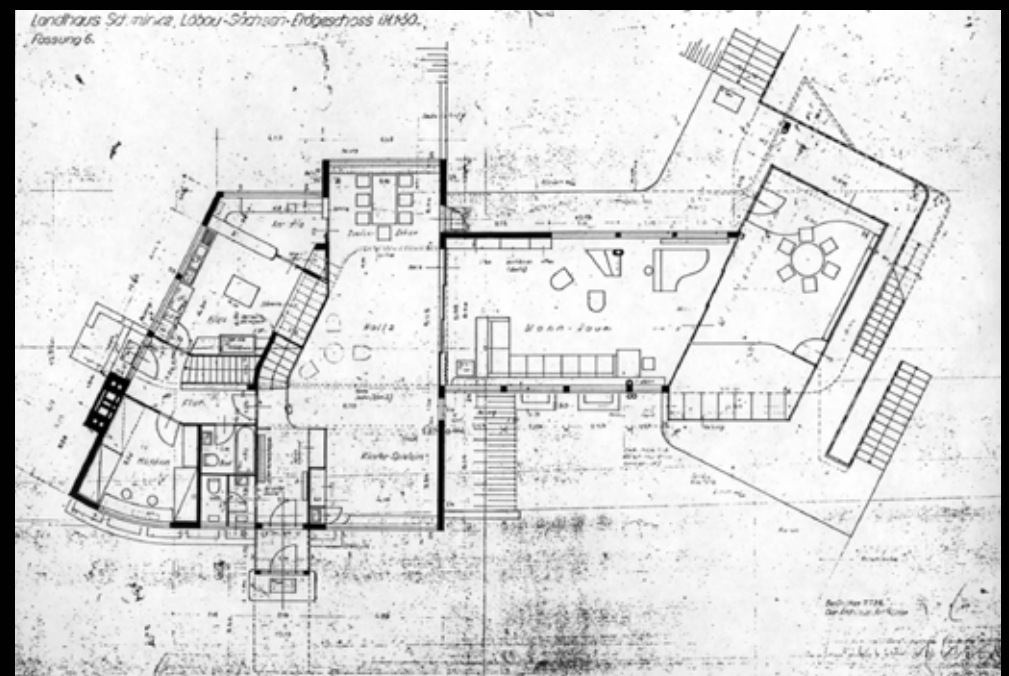
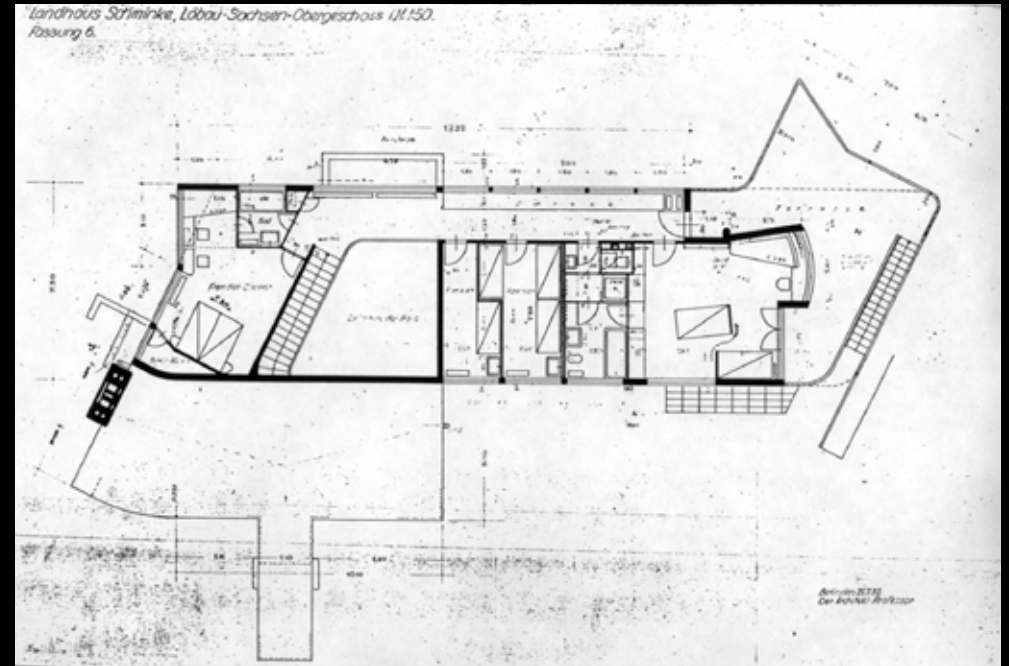
- H. Scharoun, “Bauen, Shopfung und Betrachtung”, στο *Hans Scharoun: Bauten, Entwürfe, Texte*, Berlin 1993.
- V.M. Lampugnani, “The Founding of the Circle”, στο *Mies in Berlin*, N.Y. 2001.
- V.M. Lampugnani, “A Side Trip to the Provinces: The Weissenhof Housing Colony Master Plan, Stuttgart, 1927”, στο *Mies in Berlin*, N.Y. 2001.
- E. Godoli, “Il ruolo di Koenig nella storiografia dell' architettura dell' espressionismo”, *Giovanni Klaus Koenig*, Φλωρεντία 2020.
- H.Scharoun, “Men’s and Women’s Hostels and Boarding Houses for Urban Nomads”, στο *A History of Collective Living*, Βασιλεία 2019.

Άρθρα σε Περιοδικά:

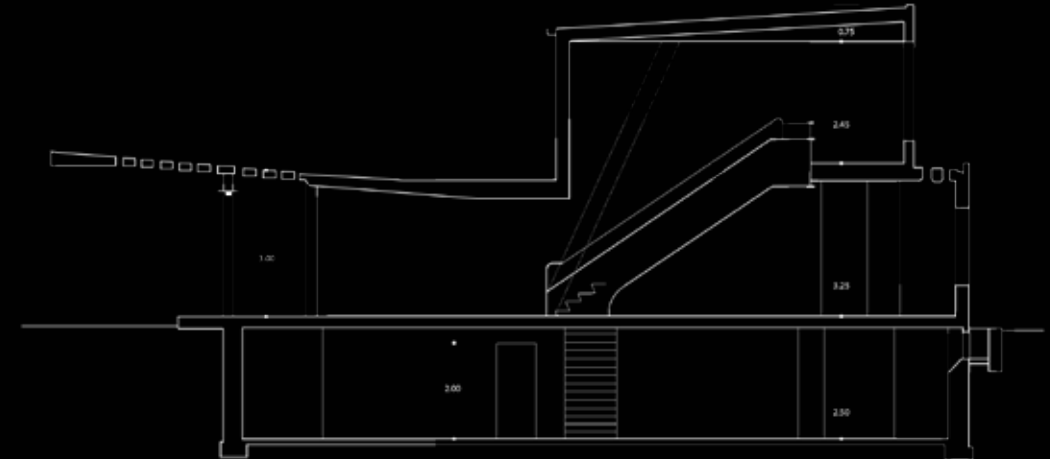
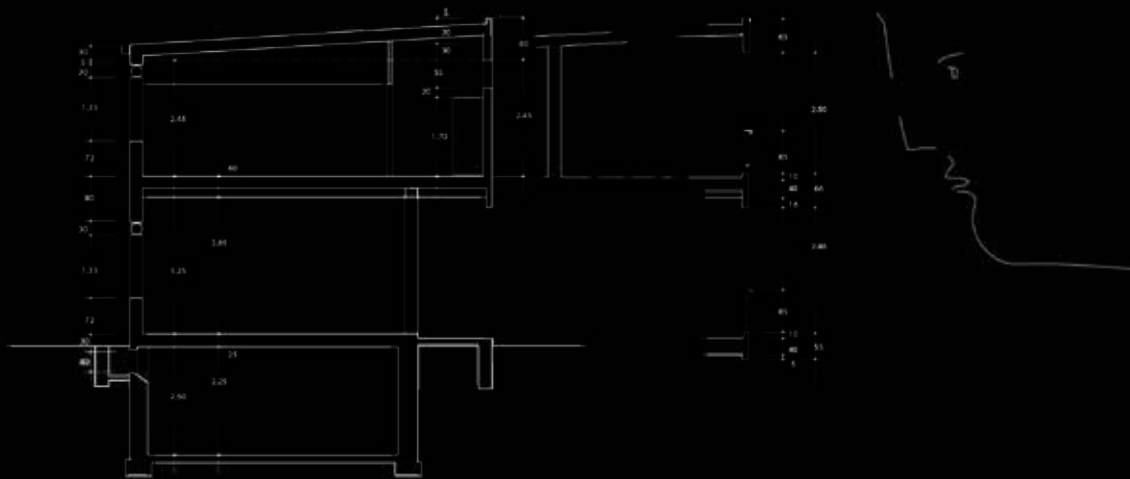
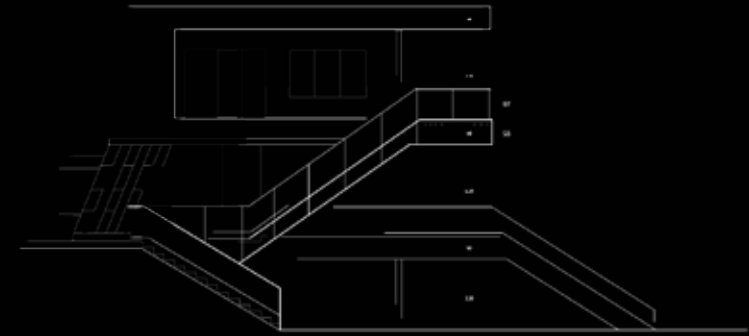
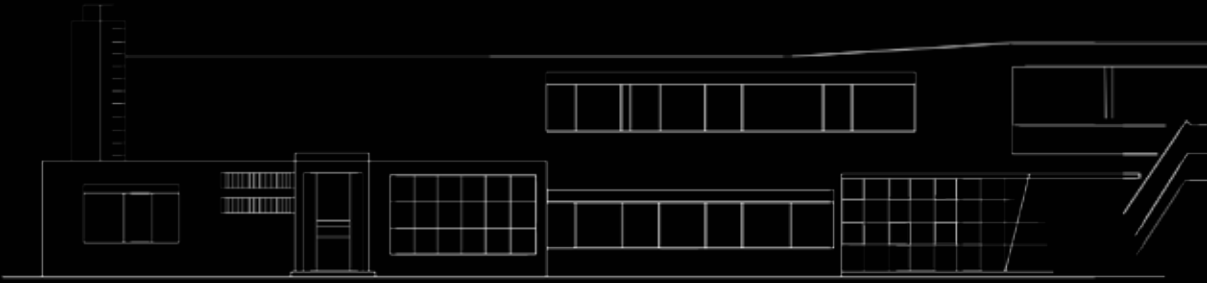
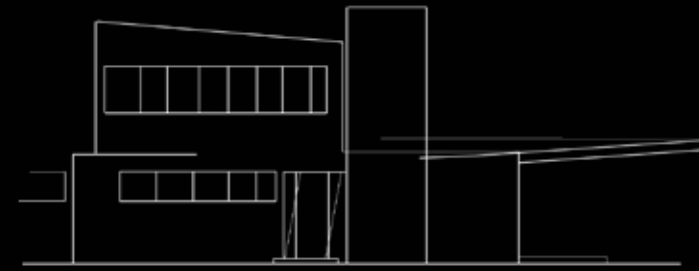
- W. Knop, “Der Bremische Stadthallenwettbewerb”, *Wettbewerbe, Deutschen Bauzeitung*, Berlin 9/1928.
- H. Althoff, “Wettbewerb Fur Eine Hauptfeuerwache Und Ein Verwaltungsgebäude Auf Dem Lessingplatz In Breslau”, *Wettbewerbe, Deutschen Bauzeitung*, Berlin 1/1928.
- K. Elkart, “Erweiterungsbau des Reichstags”, *Wettbewerbe, Deutschen Bauzeitung*, Berlin 3/1928.
- K. Borsi, “Hans Scharoun’s ‘Dwelling Cells’ and the autonomy of architecture”, *The Journal of Architecture*, Vol. 23, 7-8.
- “Wohnung und Werkraum, Werkbundaussstellung in Breslau 1929”, *Die Form*, Berlin 9/1929.
- “Wohnung und Werkraum, Werkbund- Ausstellung Breslau 1929”, *Der Baumeister*, Heft 9, München 9/1929.
- E.W.Koln, “Die Weissenhof-Siedlung Der Werkbundaussstellung „Die Wohnung“ Stuttgart 1927”, *Wasmuths Monatshefte für Baukunst und Städtebau*, Berlin 10/1927.
- “Wohnung und Werkraum”, *Wasmuths Monatshefte für Baukunst und Städtebau*, Berlin 9/1929.
- W.P. Indrist, “Chicago 1904 – First architectural attempts to seek solutions to sociocultural fault lines caused by Western industrialization and capitalism”, 2019.
- P. Ardizzola, “Against architecture as effective resistance. The design protest of Hans Scharoun during the nazism.”, 2018.
- M. Webb, “Elbphilharmonie, Graceful Solidity for Hafencity”, *The Plan*, Τεύχος 96, Μπολόνια 2017.

Παράρτημα

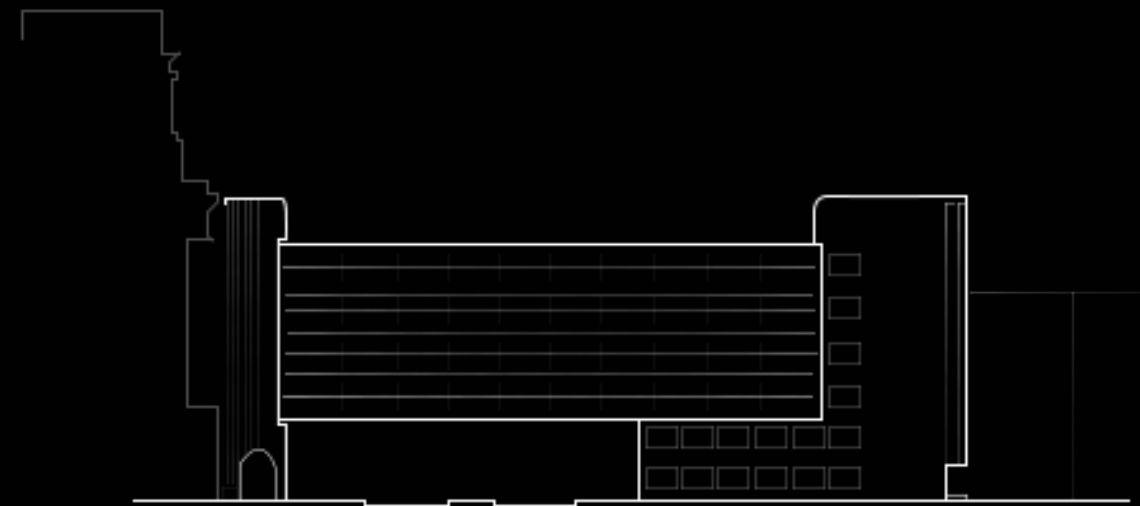
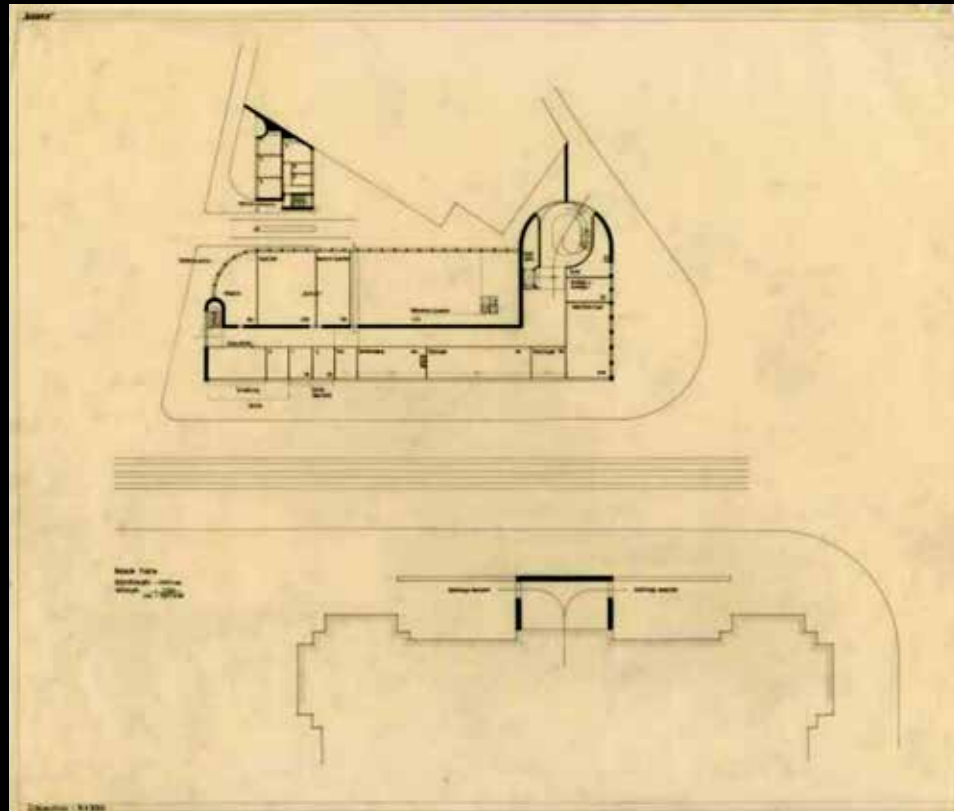
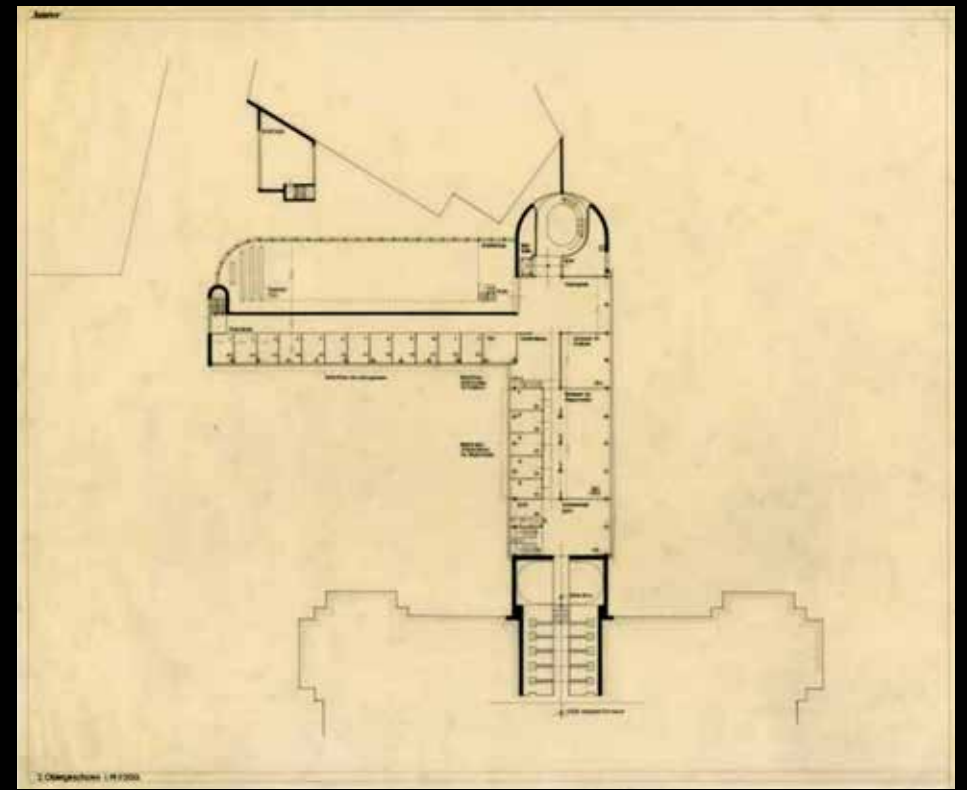
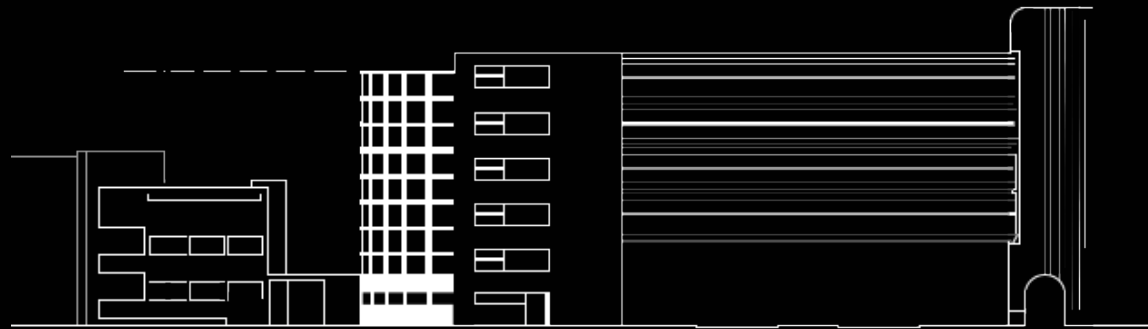

Schminke Haus, Löbau 1930 - 33
Κατόψεις ισόγειου (κάτω) και ορόφου (πάνω) της κατοικίας του Fritz Schminke, οι πρωτότυπες.
[Διδακτορική Διατριβή του Klaus Kurvers, "Entschlüsselung eines Bildes – Das Landhaus Schminke von Hans Scharoun", Berlin 1996]

Schminke Haus, Löbau 1930 - 33

Όψεις και τομές της κατοικίας του Fritz Schminke, ανασχεδιασμένες από τον σπουδαστή. [Οι πρωτότυπες αναυρέθησαν στην Διδακτορική Διατριβή του Klaus Kurvers, "Entschlüsselung eines Bildes – Das Landhaus Schminke von Hans Scharoun", Berlin 1996]

Balance, Βερολίνο 1927

Όψεις ανασχεδιασμένες από τον σπουδαστή, βασισμένες στα αυθεντικά σχέδια του Hans Scharoun, τα οποία ανευρέθησαν στην *Deutsche Digitale Bibliothek*, όπως και οι κατόψεις, κάτω-αριστερά και πάνω-δεξιά.

LAGEPLAN - M: 1 - 500

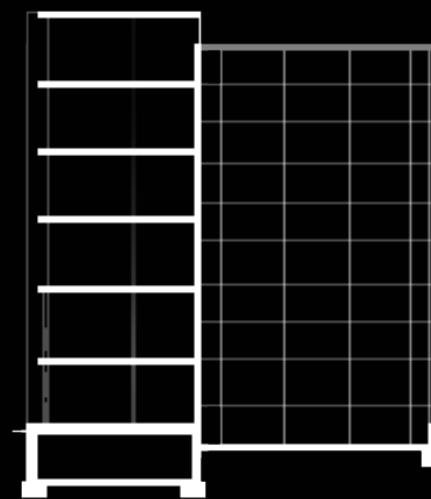
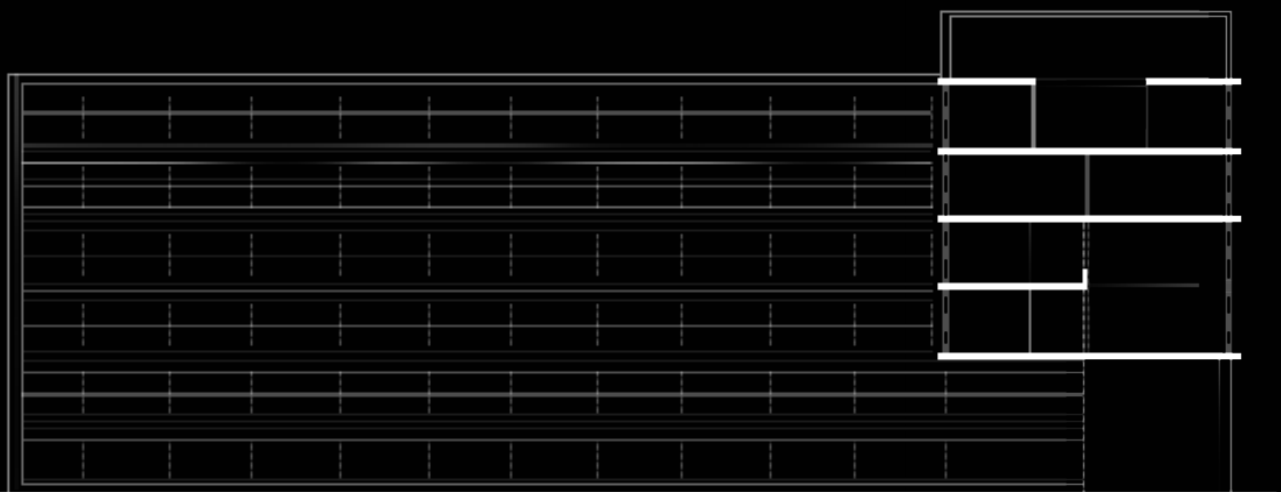
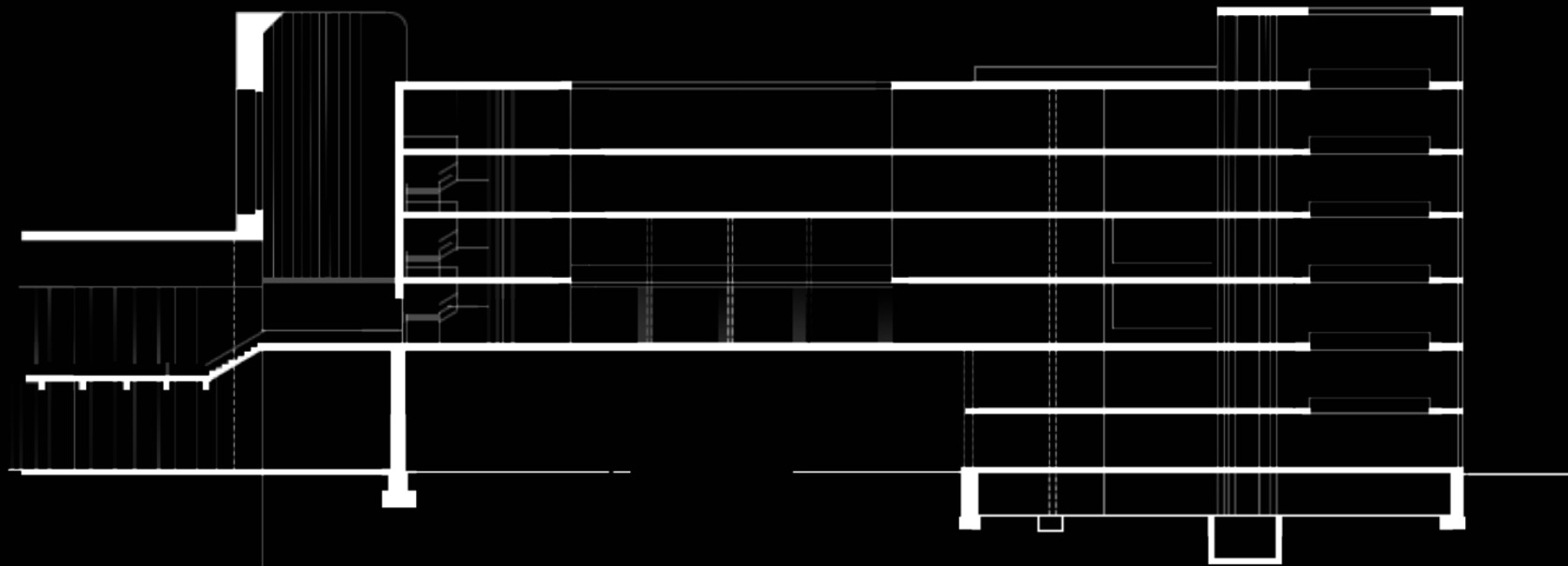

„Balance“

Balance, Βερολίνο 1927

Κάτοψη γενικής διάταξης και κυκλοφοριακής επίλυσης, ανασχεδιασμένη από τον σπουδαστή, βασισμένη στο αυθεντικό σχέδιο του Hans Scharoun. [Ανευρέθη στην *Deutsche Digitale Bibliothek*]

Balance, Βερολίνο 1927

Τομές ανασχεδιασμένες από τον σπουδαστή, βασισμένες στα αυθεντικά σχέδια του Hans Scharoun. [Ανευρέθησαν στην *Deutsche Digitale Bibliothek*]

